

poštšina plačana v gotovini

VSEBINA:

PREJA	
Jože Humer	241
KRIZEM KRAZEM PO GOLCIH	
Lado Božič	245
PO JUŽNEM GREBENU NA DYCH-TAU	
Tine Zupančič	254
GORE V JESENI	
Ciril Praček	257
NEVIHTA V RINKI	
Jože Kodre	260
ROGAR	
Jože Vršnik	260
OKROG GROSSGLOCKNERJA	
Peter Kodre	261
PO SLEDI ZA BOHINJSKIM ROKOPISOM	
Evgen Lovšin	262
MOJA POTA PO GORAH	
Mira Ivanšek	268
DRUŠTVENE NOVICE	
ALPINISTIČNE NOVICE	275
VARSTVO NARAVE	278
IZ PLANINSKE LITERATURE	280
RAZGLED PO SVETU	282
OBCNI ZBORI	286

NASLOVNA STRAN:

SKUTA Z GRINTOVCA — Foto ing. Albert Sušnik

VIST

ZA ČEVLIJARSKO INDUSTRIJO,
TAPETNIŠKO, GALANTERIJSKO
IN OBLAČILNO STROKO.

ZAHTEVAJTE KOLEKCIJE IN TEHNIČNA
NAVODILA O UPORABI.

INDUSTRIJA USNJA, KEMIČNIH
IZDELKOV IN PLASTIČNIH MAS

STANDARD

KRANJ

„MAVRICA“

trgovsko podjetje z barvami,
laki in kemikalijami na debelo in drobno

LJUBLJANA, RESLJEVA CESTA 1

nudi v svojem skladišču Šmartinska c. 110
in v svojih poslovalnicah

KARMIN
KOLIZEJ
ORIENT
PLAVICA
MURKA
COLOR

vse vrste oljnatih barv in lakov, firmeže,
čopiče, melapan in ves ostali v to stroko
spadajoči material.

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije /
Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni
urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija
izhaja dvajsetkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov:
Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava:
Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p.
214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se
upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina,
honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izde-
luje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina
je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih
(naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči
račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo na-
slova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer
navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po
možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa
pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče upravi do
1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1967 – št. 6

PREJA

(Napisano za 70-letnico PV)

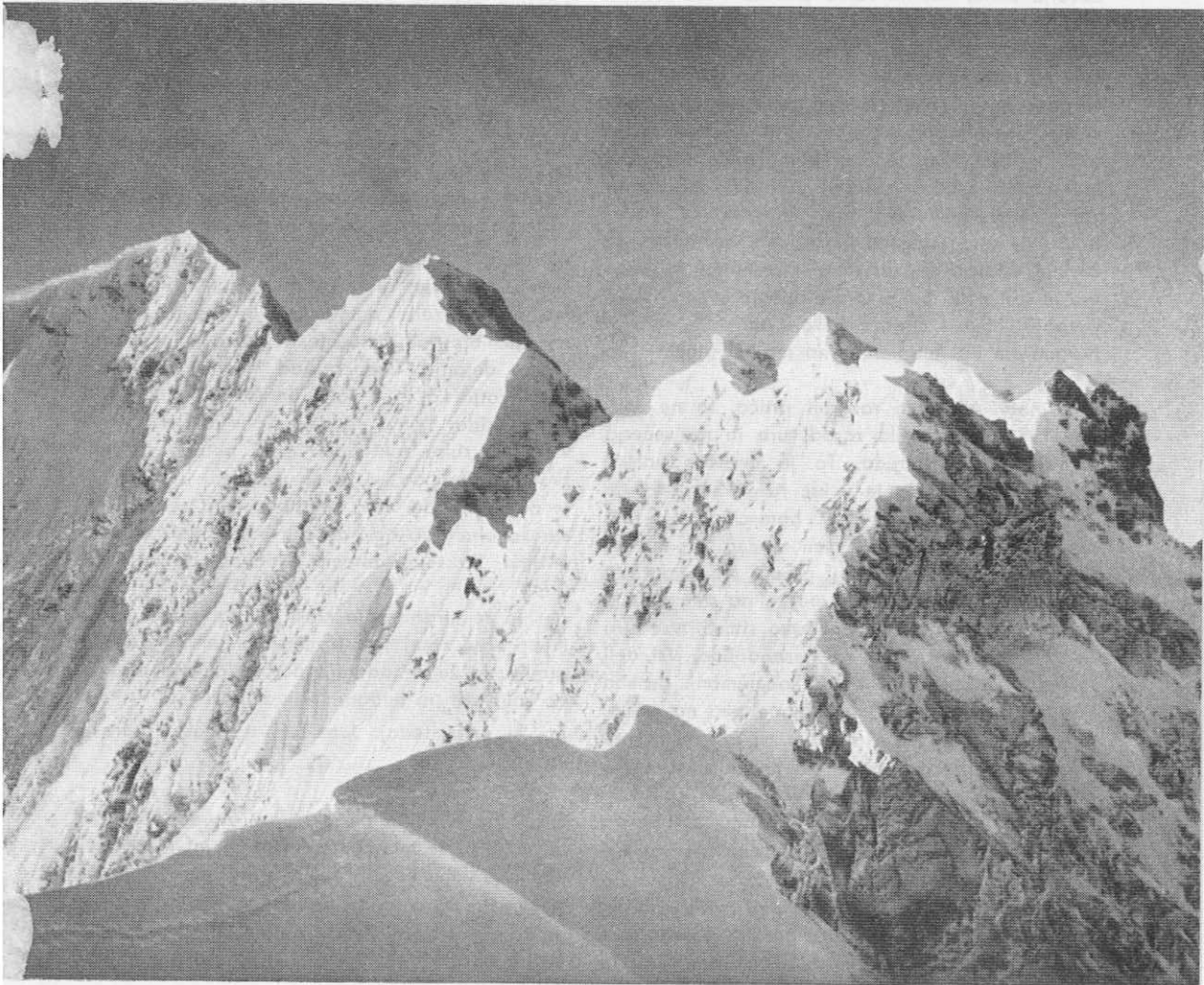
Jože Humer

Nič ne rečem, če si sam in se mirno, zbrano lotiš dela. Samotnosti pa ne maram: sitna je kot droben dež in kar naprej se sama sebi smili. Ne maram je in ji bom ubežal.

Pod mojim balkonom je ravna cesta, kar naprej grmenje in šviganje v to in ono smer, A nobena ni zame. Ušel bi h Grintavcu in h Kočni — a sta predaleč in preponosna, da bi me povabila.

Izgubljena gaz

Foto Janez Rupar

Se pa potepem med Polhograjce: veliki niso in ne oholi, a v njih je mnogo veselja in drznosti in ponosa tudi — in mojih spominov. Tja nekam vanje se bom potuhnil in si bom predel iz njih.

Tošč se s svojo pričesko sili nad druge, a Grmada je vseeno bolj zares, razcefrana in široka je kar cela gora. Poletni dan je nad njo, kot tistikrat.

Treba je bilo malce zaiti pod vrhom in sva jo potem lasala za suhe čope trave, ko sva se vzpenjala. Če si pogledal z glavo navpik skozi most svojih nog, je bilo videti čisto položno. In oblaki so puhteli naravnost iz trav.

Kadar se nebo nad mano razširi in ga zastira le še vrh, vse manjši in manjši, tedaj mi korak vselej uide z vajeti in tiktak srca tudi. A potlej, ko silhueta vrha zdrsne s krivine neba in se kolo obzorja strne, huščne vame svet kakor iz zasede in me poniža zaradi mojih majhnih oči, drobnejave misli in tanke duše. In zalotim se, kako sem se zatekel v majhno, v dolinico kje spodaj, ki pase svojo rečico, v grm pod vrhom, v procesijo mravelj pod nogami... A ne bom ostal tako: počasi, zagrizeno si bom jemal pokrajino in nebo, oblike in svetlobe in sence, dokler ne zajamem vsega v svoj mali človeški jaz. Potlej bom stal samozavesten in se bom oziral kot po svojem. Nič ne de, da sem le drobno v velikem: vse to veliko je tudi v tem drobnem in to drobno prepaja veliko s čudežem svoje biti.

Ne maram biti majhen — na majhen način!

Pojuzinam. Ne bom razgrnil prtiča, to ne sodi sem; saj to ni kosilo zaradi ure in ne večerja zaradi dnevnega reda. To je čvrsta, živalska logika iz rok v usta in v kri, razgovor prstov in zob z želodcem — še nalašč bom cmokal in tudi rok si nisem otrl — nekakšen renčec, sopeč razgovor navznoter, oči naj gredo svojo pot za mravljami ali za skobcem, mozeg pa se potuhne. Potem popraznujem zadovoljstvo sitosti. Vse štiri od sebe, kolikor se le da nespodobno. Vsi deli telesa so mi natanko enako pomembni, povsod hočem čutiti mravljince ugodja enako na gosto. Zraven se bojujem s soncem. Skozi režo med vekami ga pridržujem, saj ga poznam: če samo malo zamižim, mi bo zbežljalo. Ah, le pritiskaj, le! Med vejicami trepalnic delam iz tvojega prahu kolobarčke, mehurčke, nekakšne žareče prašnike, mrgolečo navlako. In če se mi strnejo veke, zagomazajo rumeni, vijoličasti, rdeči krogci kot preplašene ujete ribice, pa jih moram spet spustiti: nobenega nasilja ne maram, naj le

iščejo atomi svetlobe svojo ljubezen s klorofilnimi zrcni, naj se mravlja le sprehodi po moji nogi do kolena, ti pa, sonce, mi ne zbežljaj!

Kje je že to bilo? Veter brenka na suha rebra kozolca. Prazen kozolec s pošvedranim lojtrnikom in mnogo mnogo žefranov. Skozi kozolec je rob pobočja, daleč onstran doline robovi gora v zamolklo temni senci. Toda Košuta! Košuta oblita z vsem sijajem razposajenega pomladanskega dne, vsa en sam žar, kot da je vtaknila sonce pod krilo svojih poznih snegov. Dan obstane z menoj, skoraj nejeverno.

Kje je že to bilo? Zdaj je v meni.

Sveta Katarina. Prvo dejanje. Nedelja, polja počivajo, orgle hropejo, cerkev kipi od kadila in od molitev in od petja, od čipk in škroba in od vseh drugih zakmašnosti. Nekje v zaraslih gubah gričevja zateglo zavija moped — vse drugo je kot naročeno po starem. Kostanj vajeno čaka, kdaj se bo mežnar obesil na vrh, da bo v stolpu zapelo tja do Ljubljane. V snopu se bodo vsuli izpod njega, mrščili čela od sonca, potiskali klobuke na nos pa spet na zatilje z narejeno brezbriznostjo pa pobrskali za tobakom. To čaka kostanj v svoji košati potrpežljivosti: da jih zajame podse, ko jim je najbolj lepo.

A tudi krčma čaka na svoj delež nedelje. Putke stikajo za zobjo, sinek kobali za njimi, midva pa sva se ugnezdila v soncu, v brezdeltu, v brezmiselju. Blaženo čemenje v nama in naokrog. Drugo dejanje. Greben nad hišami se priostri, nad Škofjo Loko se kolje nebo, nad Šmarno se je že udrlo. Tišina se s treskom razpoči, sonce v naglici zbira zablodele žarke, petelin se dere, zvon udarja, da se trese cerkveni stolp. Zrak je poln tesnobe, vetri se pulijo med seboj in se surovo obregajo ob nas. Sin je zajokal: čuti kot živalca. Pa se poženemo v dolino, da nam čeljusti zevajo med potjo. Prve kaplje klofutajo, gostijo se, prerešetajo krošnje, prebadajo srajce. Nebo pred nami se z razcefrano perutjo dotakne zemlje. In že se uderejo potoki, divjajo skaljeni po kolovozih in hudourniških žlebovih...

Kje si ostal tedaj, Jetrbenk, ti ugasla, zarasla oglarska kopa?

Sveti Jakob pa sploh ni zares, že od daleč ne in od blizu še manj. Smešno, otroče! Nebogljen domislek kmečkega čopiča z mastno barvo na steklo. Sijoča cerkvica, ponarejen griček in povrh še drevesca kot gumbi na kamižoli. Rad ga imam.

Razglednica s Toškega čela. Travnik, zleknen pod dišečim, toplim poznomladanskim soncem. Drhteči dan. Trije mladi pari zlekneni na travniku, podplati v dolino, oči v nebo. Telesa so kot krtine zemlje. Kakor čmrlj brenči pomlad nad njimi, zapleten je njen let, vse križem bo prepredla. Trava visoka, pisana. Sinu so lica kot nageljni, glava mu je do ivanščičinega cveta, s cvetličnimi bilkami lovi ravnotežje in koraca za regratovo lučko. Frrrr... padalca semena se razpršijo kakor roj mušic pa se spuščajo sinu v lase in v dlani in na nos.

Razglednica terja naslov: »Pomlad« ali »Ljubez-en«. To je potlej že vseeno.

Včasih me sredi pota zaloti — zaradi oblaka ali cveta ali grče ali kar tako, sam ne vem zakaj — da se kar utapljam. Nič drugega mi tedaj ne pride na um, le spomnim se, da bi zapel (zmeraj čepi kakšna pesmica v meni in čaka, da bi sfrčala na plan) ali pa kar zarjovel, neusmiljeno, kakor žival, da mi od lastnega glasu planejo mravljinici po hrbtu in po sencih. Mica si potem potrpežljivo misli, da sem čuden, in ima prav. Toda v takem trenutku doživim zvrhano lepega.

Sklicujem misli, ubiram jih: pojdimo skupaj, kamor že bodi. Po kolovozih čez Pasjo ravan, v drncu v Tošča do valujočih pašnikov nad Jedrtjo (z razprostrtimi rokami z vzpetine na vzpetino pa spet nazaj, kakor nihalo ure, kakor kroglica v skledi, kakor pastirji na paši — takole, takole, takole, tako postovka leta, takole, takole, takole, tako otrok pade, ker se mu je zavrtelo in ker so se mu kolena zapletla in ker se mu hoče valjati po cvetju in travi — nič manj cvetja ko trave). Pa se znajdem na lgalah nad Govejkom, kjer med vresjem brinje zori, kjer puhti zeleno olje borovih dišav in kjer na razgaljenih rebrih gore sonce samo poseda.

Etuda o popotnikovem soncu.

(Sonce, medeninasti ščitek na nihalu prastare ure — kdo neki jo navija?)

Sonce, ki izza gore slika akvarele po steklu vzhodnega neba

in misel, ki jo spreletava kot deklico, hladno in vroče obenem

pa sonce, ki s sivo lopato senc spreoblikuje in premetava oblike vrhov in reber in dolov, kot da mu ni bilo še včeraj vse tako prav, kot je

in misel, kar precej voljna verjeti v spremenljivost večnega, kar precej na delu, da še sama kaj doda tej revoluciji v tanki čaši nekega jutra,

pa sonce, ki okamenja grudo in ožema travo, pritiska navpik na zatilje s stopalom omotice in misel — riba, ki se zadovoljno, negibno sonči na dnu tolmunca

pa sonce, z laktom prislonjeno ob meh dežja, ki sleherno kapljico v letu prebode s svetlo pšico

in misel, ki pravi kapljicam tolarji in jih lovi v oči in usta, razposajena kot sam aprilski dan pa tisto zagonetno sonce, ki noče in noče udariti z bičem po plečih nagnetenih sivih konj

in misel, ki malo usločena, z molkom med prsti, trmasto žebra: o, sonce je, sonce je...

pa še sonce, ki dozorelo v dnevu slika na zahodno nebo krvavo resnico o njem in o vseh njih in o sebi. A capo da fine.

Odtod, z balkona, so mi Polhograjci odprta dlan za nežnosti zahoda. Ob zahodu je dan najlepši, kakor leto v jeseni, kakor duša v otožnosti. Sleherna stvar zadobi nove barve, novo melodijo: melodijo slovesa. Misel pa se prekolje. Pol se je krčevito oklepa usihajoče svetlobe, temnečih barv, pol je pozdravlja noč: pridi, utrni!

Kje sem že bil? Da, v sedlu nad Govejkom.

Odtod poznam pot skozi grmičevje in mladje — in skoz les: mislil si na Barbaro, na mlin ob Hrastnici, pa te zasuje v lahkem loku in si spet pod Osojnikom, da boš okopal spomine od včeraj.

In si mislil, da dan ni prida. Pa ga zdaj poglej! Zemljica gorenjska se spravlja za soncem spat. Zemljica gorenjska izpuhteva svetlobo in nobene barve ni, ker bi ranila harmonijo: vse skupaj so in niso barve, so le tančice, koprene, vzdih spokojnosti od Triglava in Rjavine do Sorškega polja. Vsak vršič ima svoje pravo, prastaro mesto v tem večernem valovanju. Tudi mi, mi tu na Osojniku. In kdo bi si bil mislil, toda Osojnik je prav sredi sveta, vsemu lepemu sosed. Koliko divjadi bi splašil, če bi zdajle iznenada izvriskal iz sebe vse to?

Pod travnato kopico vrha vabi breza mejnica: utrni se v moj gozd!

Kakor večča se zaletavam v okenca samotarskih domačij po strmali, pri Jevcu pod Selom, onstran pri Trobcu za Črnim vrhom, v Gonteh pod Grmado pa pri Dražnarju nad Andrejem, kar jih poznam in kar jih ne. Za tri življenja so daleč mojemu vsakdnevju, a rad bi rasel iz njih, ki so zemlja sama.

S komolci oprt na mizo, mladež na peči, stari ob mizi, majčkeno vstran, ko da sem jih odrinil z lahtmi. Med nami je žganje, načeto kolo kruha,

rožica na kocki masla in mnogo poštenja in njihova in moja zadrega. Njihova beseda, kot da zdvojlja nad svojo raševinasto pravšnostjo, se skriva v očeh, kakor se gospodarjeve lopate v njegovem naročju. A njihova misel — kot bi smreko tesal. V njej so polja in sadovnjaki in travniki in lesi, hlev in skedenj in kašča, vse na svojem mestu. Moje besede pa so iznenada kot paglavci z ulice, frijo brez reda in brez teže. Lovim jih v smešni tesnobi, da bi jih priklenil ob zapeček žlahtne preprostosti. Moja misel je kakor pri spovedi, česa vsega naj se izpove, da bi zadobila mir poletnega dne in moč gospodarjeve pesti? In da bi domači prisledli k mizi...

Tam nekje na dnu globače, kamor se v strmcu stečejo gozd in travnik in njiva, kjer je sonce počasno in dobro in kamor vetrovi ne zahajajo, si bom nekoč ugrabil slamnat krov in leseno streho pod njim. Tam bom živel, ne mnogo, a zelo. Natočil se bom po mili volji med cvetjem strmih trav in razrašenih tepk in kadar si bom le pretežak od vsega svojega, si bom ob potoku izpral sanje iz oči in čela. Tako se bom pasel včasih tam na dnu globače, na dnu resničnosti.

Toda vem še za drugo pot tam iz sedla proti Tošču, mehko, senčno, pod visokim baldahinom gozda. Samo telohi vznemirjajo.

Kaj ste vi, telohi, z razprostrtimi ponjavami cvetov, ki niso več cvetovi? Mejniki pozabljenega kraljestva, spominki prešlih koprnenj, okamenele oči poznega spoznanja? Ali ste le žarometi, da v svoje posinjele leče lovite pramene sonca in z njimi preprezate spokoj gozda? Vznemirjate me. In pot ne vodi več od tod in tja, le od vas do vas. Mimo Kozjeka, v vrtinec njegovih njiv in travnikov, vrtinec, ki v njem cvrči tišina zavetrja. Pes napolni z laježem ves domači amfiteater in kukavice odgovarjajo z vseh strani. Toda to so le glasovi tišine, ki cvrči v Kozjekovem lijaku od vekomaj in za vekomaj. Vsaj za moj in za naš mali vekomaj.

Potlej poznam še brezpotje po pobočju Tošča. Ubiranje brezpotja mi je kot nedolžna mladeniška pobalinščina, kot nekaj blago prepovedanega in prav majčkeno nevarnega. Včasih (presneto, kot kakšno starčevsko premlevanje!) sem bose pete vselej naravnal počez, po celem. In kadar sem prečkal pravo pot, me je kar zmotilo. Kot da je še vdanost poti spona moji svobodnosti.

In vendar drevo tam na rezilu med Grmado in Toščem ni le kos gozda; znanec mi je in ima besedo zame: tu si in tod kreni. Pa je spet toplo, varno; vdanost, ki se prilega. Strune v meni so

tako blizu druga drugi; če se ena zgane, jih vselej več zadrhti.

Vse to so čisto majhne reči, sam drobiž. Toda saj me je sploh samo drobno in vseč mi je tej drobnjavi prisluškovati, brskati po njej z nasmeškom — ki je tudi iz same drobnjave. Morda me zato vleče v hribe. Včasih me divje vleče in tedaj slutim, da se mi toži po meni.

Ha, iznenada se sonce vzpne kakor žrebe nad moker popoldanski oblak, streha črnovrške cerkve mu je ogledalo. Valovi senc se cefrajo po lehah, vse se izboči, izprsi, gozdovi kadijo belo paro, tišina je vsa vznescena — zazvoniti bi moralo. Bodalca enciančkov na prisojni paši kar zanaša.

(Za sedelcem stoji Triglav. Kadar ga zagledam, pomislim, da vidim vse.)

Kakšno bo, kadar se sonce nasloni na obzorje: kot da bi se poln plavž odprl. Večer bo kratkoma violičast.

Mislim, da pripadam hribom. Zveni kot godba na pihala, toda mislim pošteno, ker mi duša bdi nad doživetji tam zgoraj kot koklja na jajcih in nikoli ne vem, kdaj bo začivkal spomin, ko bom komaj še pomnil, kdaj sem podtaknil doživetje. In še mislim, da me včasih kličejo neodjenljivo, ukazujoče: vsaj malo, vsaj malo! In še, ker jih pogosto sanjam tako lepe, kot so v resnici, in tako prave, da si jih še zjutraj ogledujem, tiste iz sanj.

In vendar pripadam dolini. (To je zdaj spet druga godba.) Kadar jo gledam iz vrha, mi je tako mila in topla, njeno zelenje mi je kot materina skrbna popotnica. Kadar se vračam vanjo, mi je prijetno kot po premaganem domotožju. Včasih ni bilo tako, a zdaj so že leta opravila svoje.

Morda pa so hribi le vzpenjanje dolin in doline le počivajoča pobočja.

Tedaj bo le eno zagotovo držalo: pripadam tej zemlji. Zanje ni to nič, a meni je mnogo.

Sveta, o presveta Uršula, prebeljena, topa revščina. Kolovoz, zajeden v zeleno, se mi je zajedel v spomin. Krava z bingljajočim, suhim vimenom vleče nekam navkreber. Dva razcapančka pa počepneta v travo kot dva čukca in strmita, strmita za mano. Kam naj skrijem svojo trapasto kmečko idilo pred pogledi dveh čukcev, ki me pečejo v zatilje? Kmet vpije nad kravo in na čukca hkrati s suho škrbasto kletvijo, čukca pa kar strmita, strmita, le kaj mi je, da bežim in ne morem ubežati, le kaj je to, da se je ta kolovoz, izginjajoč v zelenem pobočju, zajedel vame kot krivda? O ti presveta Uršula!

Le razgrni se, dežek. Poznam te po tem, kako počasi si pritipal, in vem, da si ti ne bo mudilo od tod. Tudi meni se ne bo mudilo: udomačim se pod skednjem, skrbno se zložim v lojtrnik, da me ne bo nič tiščalo, nič motilo, nič priganjalo. Po senu diši in po gnoju, pa sam ne vem odkod. S kapljami ne boš segel do mene, le s šumom in vlago; s svojo otožnostjo ne, le s spokojnostjo. Od strehe curlja, debele kaplje cop cop cop, toda enakomerno. Nič ne de, vpredel jih bom v doživetje tega počasnega, zastajajočega trenutka. In še bom vpredel to in nekatera pota od blizu in od daleč, od skoro in oddavna. Nekoč sva takole z očetom... eh, mnogo tega! Prijetno vlažno je, majčkeno zebe, tako, od znotraj. In oglašča se drobna drhtavica, skoraj bi rekel, da ne od mraza, le od pridržanega diha, od prisluškovanja v samoto. Kure se pa kar pasejo tam okrog hleva in hudo grde so, ko jih je premočilo.

V soboto pojdem nekam gor. Ko pride Mica, ji bom precej predlagal. Če obedujemo do enih in če se potlej potegnemo do Polhovega gradca... ali pa...

Kam neki drviyo vsi ti avtomobili pod mano?

Mica bo rekla: Očka je spet prišlo. To bo pomenilo, da zares pojdemo.

KRIŽEM KRAŽEM PO GOLCIH

Lado Božič

Kadarkoli sem v svojih otroških letih, bilo je to pred prvo svetovno vojno, strmel v Golce z naše idrijske strani, vselej so mi vzbujali občudovanje, nekaj, kar mi je bilo nedosegljivo, nekaj, kar me je navdajalo s spoštovanjem, prepletenim s strahom, če že ne s pravo grozo.

V vsem tem pa ni prav nič čudnega, saj so pomenili Golci (Trnovski gozd z vrhovi Golakov) že od starih časov vsem prebivalcem, ki prebivajo po bregovih, vrhovih in planotah v objemu velike zanke reke Idrijce, na zemlji, ki visi na severnih pobočjih plečatega gozdnatega grebena, ki loči idrijske kraje od toplejših krajev vipavske doline, nekaj divjega in nedostopnega. Prav zato je

idrijski človek nadel temu delu Trnovskega gozda, ki mu stoji dnevno pred očmi, ime Golci (Gouci), ime, ki mu ni le nadomestilo Golakov, pač pa dobilo nov pomen, ki vsebuje tudi njihovo samoto, divjost in nedostopnost. O Golcih govori še danes, tako kot je govoril včeraj in predvčerajšnjim, prebivalec mesta kakor tudi njegov neposredni okoličan z Vojskega in Čekovnika, iz vasi, ki sta zadnji naselji pred vstopom v območje mogočnih gozdov, ki se začenjajo nad izviri Idrijce in Belce in valove proti vrhovom, da bi se preko Golakov spustili proti jugu do Predmeje in Otlice ter tam obstali.

Tako sem doživljal in od daleč opazoval Golce. Gledal sem jih od Zagrebena nad Belo in Strugom, z nekoliko višjih Hleviških planin, z grebena nad Slanicami, najbolj pa so mi bili blizu na najlepši razgledni točki pri Gnezdovem kalu na vojskarski cesti. Prav tu doseže idrijska cesta, ki se zvije skozi Nikovo, se z zaletom vzpne na Kočevše in nato pomirjena hiti skozi Rvenovše in doseže pri kalu najvišjo točko pred svojim končnim ciljem na Vojskem. Preden pa ta cilj doseže mimo »kola« (kala) in preko Trohove ravni, mora še omahniti okoli ozkega grebena, ki strmo pada na severni strani v dolino Kanomljice, na drugi, južni pa mimo kmeta Bašteta in še nižje ležečega bajtarja Klavžarja v grapo Idrijce. Prav tu pri Gnezdovem kalu se odpre najlepši pogled proti severu in jugu. Na severu se belijo vrhovi Julijcev od Krna do Triglava in Rjavine. Pogled sega dalje preko Karavank do Kamniških planin. V ospredju tega venca naših planinskih lepotic se bočijo grebeni tolminsko-bohinjskih hribov, v njihovo ospredje se primakne Porezen s Kojco in onostran kanomeljske doline pod teboj se vleče domači greben od Oblakovega vrha do Jlenka.

Na južni strani se dviga nad globoko zajedenima strugama Idrijce in Belce in zapira pogled proti morju mogočna zemeljska gmota, porasla z bujnimi mešanimi gozdovi, Trnovski gozd s svojimi vrhovi Golaki, po naše Golci imenovani.

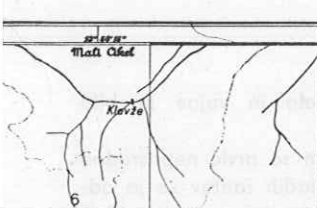
Ves ta svet se začne na vzhodu s temnim Tisovcem, ki skriva za seboj Malo goro, nekoč zanimiva z edinim mlinom na veter v teh krajih. Dalje se potegne proti zahodu od Marnega, preko Spičastega, Orlovskega in Ciganskega vrha čez Poslušanje, Škrbino in Sončnega roba ter preko Bukovega vrha do Zelenega roba in Poldanovca nad Tribuško grapo.

To je svet številnih višjih in nižjih grebenov z nešteti vrhovi, nad katerimi kraljujeta širom po deželi vidna najvišja vrhova Mali Golak (1495 m) in vzhodno od njega njegov za 14 m nižji brat, Veliki Golak (1481 m). Vse to hribovsko veličastje

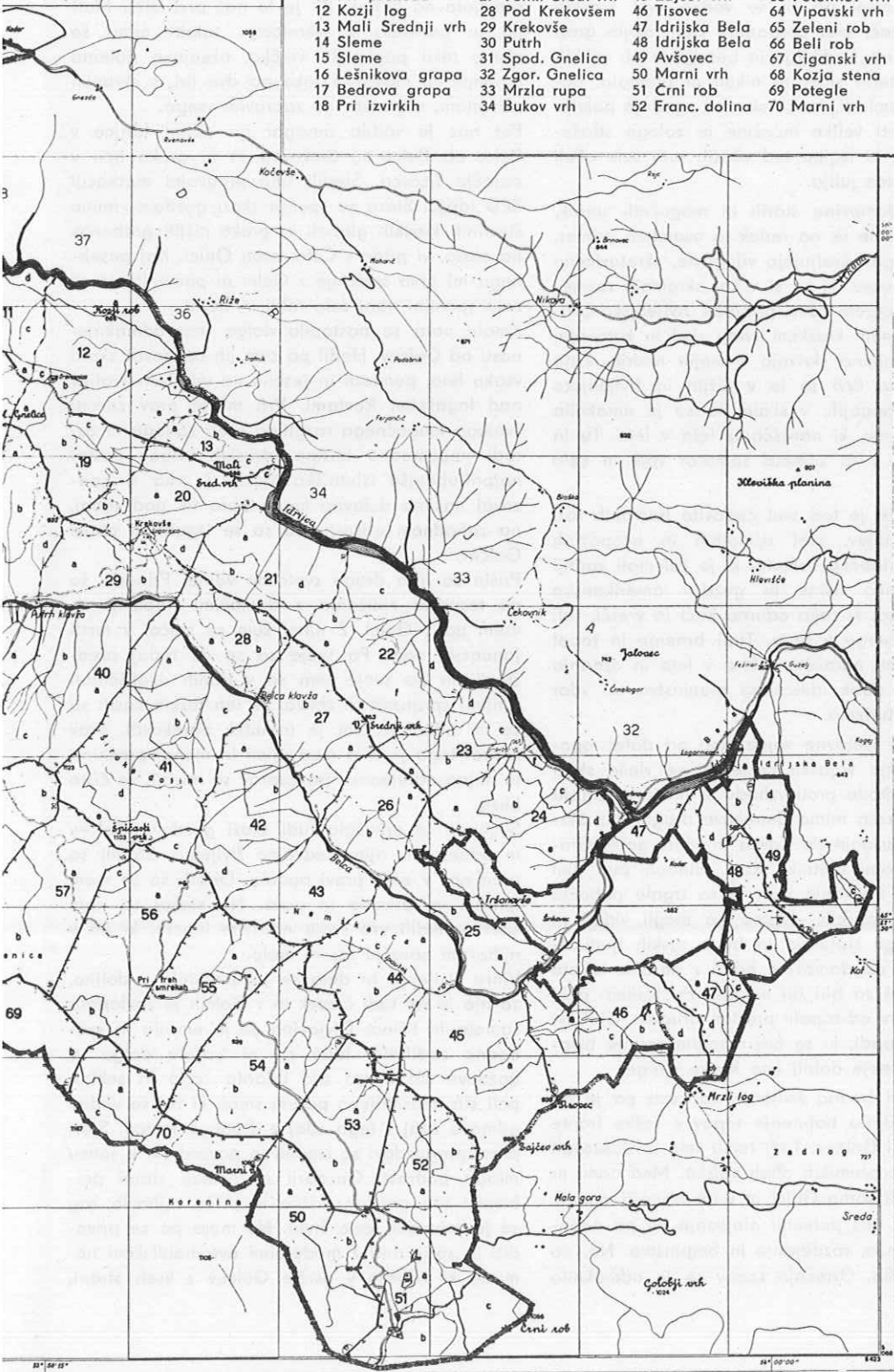

Gozdarska karta Idrija II, ki lahko rabi za spremljanje članka o Golakih. Prikazuje stanje po I. 1957. Merilo 1 : 20 000. Izdelal odsek za urejanje gozdov pri SGG Tolmin.

Gozdarsko področje je razdeljeno na 70 oddelkov:

1 Razpotje	18 bis Pri izvirkih	35 Suha grapa	53 Tisovec
2 Pri stari drevs.	na Pšenku	36 Hudo polje	54 Tisovec
3 Pri novi drevs.	19 Pod Gnelico	37 Strgarinja	55 Pri gozdarski koči
4 Razori	20 Krekovše	38 Ob Belci	56 Spičasti vrh
5 Razori	21 Volčja dolina	39 Ob Belci	57 Jesenov vrh
6 Korenina	22 Veliki Sred. vrh	40 Orlovski vrh	58 Orlovska ravan
7 Korenina	23 Pri serpentinah	41 Široka dolina	59 Ciganski vrh
8 Crna dolina	24 Korenovše	42 Nemškarca	60 Vratca
9 Pri klavžah	25 Tršanovše	43 Nemškarca	61 Taška
10 Vršič	26 Pri vodnjaku	44 Ipavšk	62 Skrbina
11 Pri prehodu	27 Veliki Sred. vrh	45 Zajčev vrh	63 Petelinov vrh
12 Kozji log	28 Pod Krekovšem	46 Tisovec	64 Vipavski vrh
13 Mali Srednji vrh	29 Krekovše	47 Idrijska Bela	65 Zeleni rob
14 Sleme	30 Putrh	48 Idrijska Bela	66 Beli rob
15 Sleme	31 Spod. Gnelica	49 Avšovec	67 Ciganski vrh
16 Lešnikova grapa	32 Zgor. Gnelica	50 Marni vrh	68 Kozja stena
17 Bedrova grapa	33 Mrzla rupa	51 Črni rob	69 Potegle
18 Pri izvirkih	34 Bukov vrh	52 Franc. dolina	70 Marni vrh

leži pred teboj od jeseni do pozne pomladi razgaljeno do kosti in v beli odeji, v poletnih mesecih pa pokrito s temnim zelenim pregrinjalom. Svet Golcev je bil še pred kratkim svet pravcati pragozdov, ostal pa je še vedno svet kraških kotanj in vrtač, svet prepadnih sten, divjih grap in hudournikov, ki divjajo in besnijo le ob velikih deževjih, katerih sicer tu nikoli ni premalo, posebno pa pomladi, ko že skoro v zgodnje poletje začno kopneti velike množine in zaloge stlačene snega, ki izgine tod včasih tudi šele okoli sredine meseca julija.

Bila je to domovina starih in mogočnih smrek, danes naletiš le še na redke in osamljene primerke, a v višjih legah kraljujejo vijugaste, skrotovičene in grčaste bukve, ki so si v kaj skromnih razmerah in po dolgem času priborile življenjsko pravico na bednem kraškem svetu skal in kamenja, ki ga ljubosumno skrivajo v svojih nedrih. Zato srnjadi ni tu, drži se le v nižjih in življenjsko ugodnejših pogojih, v skale pa se je umaknila družba gamsov, ki narašča iz leta v leto. Tu in tam zabloudi v to samoto samotar volk in celo medved.

Še zanimivejši je tod svet čudovito barvanih rož, pisanih metuljev, svet samotnih in neopaznih steza, svet globoke samote, ki jo žal moti zadnji čas sovražnica tišine in gozdov ameriška motorna žaga, ki tako odurno kriči in vrešči, tuli in rjove iz brega v breg. Tudi brnenje in ropot motornih vozil narašča iz leta v leto in oznanja konec stare dobe idiličnega planinstva ter vdor modernega turizma.

V letih prve svetovne vojne smo od daleč opazovali gradnjo vojaške ceste, ki se vleče skozi Golce od zahoda proti vzhodu in jih je pretrgala od Malih Lazen mimo Smrekove drage, čez Škrbino in Poslušanje do Kovka in Male gore. Gradili so jo vojni ujetniki, Rusi. Gledali smo dim in poslušali treskanje min, ki so trgale pobočja in skalnate zapreke. Nismo pa mogli videti in čutiti velikega trpljenja in bede ruskih ljudi, ki so se daleč od domovine borili z naravo, lakoto ter boleznimi za biti ali ne biti. Pri težkem delu so padali in odstopali prostor drugim. Globoki skalnati prepadi, ki so bili mnogim zadnje bivališče, so kasneje dobili ime Ruske struge.

Trdo delo in bedno življenje na cesti pa je od daleč spremljalo bobnenje topov s soške fronte na oni strani Golcev. Tudi temu smo prisluškovali in sklepali o premikih obeh vojsk. Med nami in fronto so bili samo Golci in vsak resnejši premik fronte bi za nas pomenil olajšanje ali pa neposredno nesrečo, razdejanje in begunstvo. No, do tega ni prišlo. Grmenje topov se je odmaknilo

proti zahodu, tam onemelo in vojne je bilo konec.

Kmalu po koncu vojne sem se prvič neposredno srečal z Golci. Skupina mladih fantov se je odpravljala na Otlico. Bil je to naš prvi izlet. Mati mi je potisnila v »škrnicelj«, takrat temu še nismo rekli papirnata vrečka, oženjene polente (krompir in moka), v roko pa dve liri, s skrbnim nasvetom, naj nikar ne zapravim vsega.

Pot nas je vodila navzgor po dolini Idrijece v Belo, ob Belci do Šinkovca in tu preko brvi v naročje Tisovca. Sledili smo predvojni markaciji SPD Idrija. Steza se spenja skozi gozdove, mimo številnih kraških globeli in preko nižjih grebenov na cesto, ki pride s Cola, proti Otlici. Kaj posebnega mi prvo srečanje z Golci ni pomenilo in so zato spomini nanj zelo rahli in bežni.

Kmalu nato so nastopila dolga leta odmaknjenosti od Golcev. Hodil pa sem jih opazovat skoro vsako leto, pomladi in jeseni, na vrh Treh kraljev nad logaškimi Rovtami. Vrh mi je prav zaradi svojega mogočnega razgleda proti zahodu in zaradi neposredne bližine idrijskih hribov postal najpriljubnejša izletniška točka. Z vrha si opazoval nasilno državno mejo skoro tik pod seboj, na zahodnem obzorju pa so se izgubljali obrisi Golcev.

Prišla so leta druge svetovne vojne. Prinesla so mi tesnejša zblizanja z domačimi hribi, predvsem pa z Golci. Z njimi sem se srečal v mrzli januarski noči. Po svoje so se mi tedaj predstavili in po svoje sem se v danih okoliščinah z njimi sprijaznil in zblizal. V teh težkih časih so se mi odkrivali, kot je trenutek narekoval. Prav zaradi tega je bila med njimi in menoj praznina in nujna odtujenost, pa čeprav so mi bili že čisto blizu.

Svoboda je privršala tudi skozi gozdove Golcev in odnesla iz njih medvojno življenje. Stopili so pred nas v svoji pravi podobi. Odprli so se vsem ljubiteljem prirode in gora. Na stežaj so nam spet ponudili vse svoje naravne lepote, ki jih v njihovem naročju res ni malo.

Vihra življenja in dela se je umaknila v dolino, za njo je šel tudi človek in v Golcih je zavladala samota in tišina. Divjačina se je umirila in svobodno zadihala. Idila pa ni trajala dolgo. V gozdove sta z vso silo udarila žaga in sekira, peli sta neusmiljeno pesem smrti, ki žal še vedno odmeva zdaj s tega zdaj z drugega konca. Stari pravi pragozdovi so izginili in povsod sili k soncu mlada podrast. Gozdarji so postali stalni prebivalci teh gozdov, vrišča in pišča njihovih žag se je privadila celo žival. Ne more pa se privaditi in sprijazniti z modernimi avtomobilskimi nomadi, ki vdirajo v osrčje Golcev z vseh strani,

posebno pa izza državne meje na zahodu. Pretežnemu delu Slovencev pa so Golci zelo od rok, odmaknjeni, neke na periferiji in zato nezanimivi in neprivlačni. Semkaj zaidejo zgolj le še transverzanci, ki pa tudi iz teh ali onih razlogov bolj iščejo avtomobilske ceste, da bi se čim lažje prikopali do planinskih žigov.

Golci so v glavnem ostali brez pravih prijateljev in ljubiteljev. Ostali so sami s skromno peščico tistih, ki živijo v njihovi neposredni bližini. Ti pa so se jim popolnoma predali in z njimi zrasli. Da prideš do tega, jih seveda moraš vzljubiti in z njimi živeti v vseh letnih časih. Takrat šele postanejo tvoji njihovi vrhovi, grebeni, grape, kotanje in dolinice, jase in čistine, ceste in poti, shojene in neshojene steze in stopinje, njihovi živi prebivalci, živali in rastline pa tudi skale in skalnati prepadi. Ko si si vse to osvojil in dejansko tudi prisvojil in ko je vse to dejansko postalo del tebe samega, potem jih ne boš več izgubil. Tvoji so in ti si njihov.

Stopimo torej k njim na pogovor.

Odkrito priznam, malce plašno in negotovo sem k njim pristopil. Popolnoma razumljivo bo, da so bile v prvem planu nadelane ceste in poti. Za vtečenimi gozdnimi cestami so prišla na vrsto markirana planinska pota in šele nato so se začele vrstiti in nizati gozdarske, lovske in kozje, shojene in neshojene steze in stopinje.

Danes ni več malo gozdarskih cest in poti, ki te pripeljejo prav v osrčje Golcev. Številne ceste so bili napravili že okupatorji, tem pa so se po osvoboditvi pridružile še nove in nove. Glavna prometna žila skozi Golce je vsekakor avtomobilska cesta, ki preseka severne bregove Golcev od zahoda proti vzhodu. Cesta se pri Malih Laznah odcepi od ceste Lokve-Predmeja in zavije levo, proti severu-vzhodu. Mimo nekdanje planinske Anine koč (Annahütte) in današnje gozdarske koč se cesta vije nad Smrekovo drago, v kateri je znana inverzija proti Škrbini. Tu se održe nov cestni krak, ki se spusti mimo Hudega polja v nižje ležečo Mrzlo rupo, da bi se od tu spet počasi dvigala skozi senčnate Razore in se pri »kolu«, oziroma pri Kodru, vključila v idrijsko cesto proti Vojskemu.

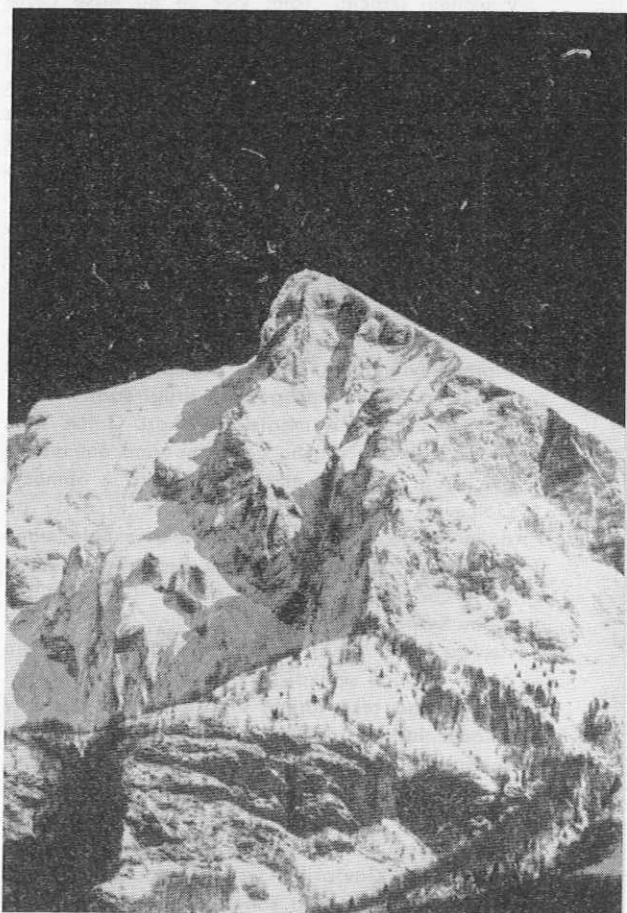
Golška cesta se od odcepa na Škrbini polagoma vzpenja čez Poslušanje. Ime hriba izvira iz starih časov, ko so lovci prihajali semkaj poslušat petje divjega petelina. Danes, v zgodnji pomladi, ko so ti kraji zaradi obilice snega še nedostopni in ko nad kopami snega že zeleni bukev, nima nihče več tolike volje in drznosti, da bi se povzpел zaradi divjega petelina na samo Poslušanje. Nekateri pa menijo, da prihaja ime Poslu-

šanje od tega, ker so ljudje hodili na ta hrib poslušat zvonjenje. Ni pa več jasno, ali naj bi šlo za poslušanje velikega rudarskega zvona v Idriji ali za božjepotne zvonove na Otlici.

Ali so še veliki petelini v teh krajih? Ni jasnega odgovora. Lovci se zadovoljujejo z verjetnostjo. Kraji, pravijo, so že taki, da bi petelin moral tu živeti. Globel, ki se spušča od Poslušanja proti Vratcem nad Črno drago, je podobna amfiteatru in poraščena s starimi kosmatimi smrekami in bukvami. Tu je tudi kal, mlaka vode, kar je edinstven pojav v Golcih. Lovci celo trde, da so vidna drsišča petelina in da so pod njimi opazili celo odpadke petelina. No, konec koncev pa le ni povsem gotovo, da se pomladni lepoteč v teh krajih še oglašajo. Zato se lahko tolažimo le s preteklostjo, ko so naši predniki poslušali, zasledovali in verjetno kakšnega petelina tudi ustrelili. Če ga ne bi hodili poslušati, potem tudi hriba ne bi tako imenovali. Še bolj pa potrjuje in doka-

Krn nad Vrsnim

Foto Oskar Šturm, Kobarid

zuje nekdanjo navzočnost divjega petelina ime vrha nad Smrekovo drago, ki se imenuje Petelinov vrh.

S Poslušanskega sedla pada naša cesta skozi Taško do Vratc. Tu pa se zvije po ravnem in pripelje skoro na rob Ruskih strug. To so globoki in strmi prepadi, bivališče gamsov, nad koncem doline Belce. Od tu je tudi lep razgled tako v dolino Belce kakor tudi proti Čekovniku in na greben nad njim, ki se potegne od Hleviških planin preko Slanic do Kočevša in dalje proti Vojskemu.

Od tu hiti cesta skozi Orlovsko ravan pod Orlovskim vrhom skozi predele Jesenskega in Špičastega vrha. Spet se spusti navzdol in ko stopiš iz gozda, si že skoro pri novi zanimivosti. To so tri mogočne smreke. Pri Treh smrekah si. Iz skupne korenine rastejo že desetletja. Vsaka s svojo krono hiti še vedno navzgor pod nebo. Lepo prirodno rast, krajevno zanimivost in posebnost čuvajo tudi gozdarji.

Ne daleč od Treh smek je še ena zgodovinska zanimivost, ki pa žal ni več otipljiva in živi le v ustnem izročilu. Tam, kjer se od naše ceste odcepi nova cesta proti vrhu Široke doline, je kraj, ki mu pravimo »Pri barakah«. Tu so namreč stale v prvi svetovni vojni barake ruskih vojnih ujetnikov. Barak seveda ni več, ostal je nanje le še spomin, ime kraja. Prav prijetno je tu. Mlad gozd omogoča kaj lep pogled proti severu in vzhodu.

Skozi predel, ki mu pravijo Pri gozdarski koči, smo že v obširnem območju Tisovca, ki se dviga onstran Francoske doline in skupaj z Zajčevim vrhom obvladuje pod seboj vhod v sotesko Belce. Cesta gre mimo gozdarskih skladišč in se pod Marnim vrhom in Črnim robom precepi proti Kovku na eni in Mali gori na drugi strani.

Na koncu glavne magistrale skozi Golce smo. Vzporedno s to glavno cesto moramo omeniti še dve drugi cesti, ki niže doli vdirata v območje Golcev in jih prav tako sekata. Je to cesta po dolini Belce, ki se vijuga ob reki iz Bele mimo Belških in Putrihovitih klavž na Krekovše in od tu dalje čez Pšenk v Bedrovo grapo. V velikem zamahu serpentinske pentlje se potem močno dvigne, da pade zunaj gozda blizu Omivnikarja na cesto, ki pride semkaj s Hudega polja.

Tudi dolina reke Idrijce ni ostala brez ceste. V sotočju Idrijce in Belce, na »Lajštu« začne in spremlja Idrijco proti njenemu izviru. Za Manjškom se začne dvigati proti kmetu Tratniku, pusti visoko nad seboj kmeta Rižnikarja, se potegne skozi Kramaršico in že zaključí ob Idrijskih klavžah in pod Klavžarjem svojo dosedanje »življenjsko pot«. Od slepega konca ceste pelje dalje ob

Idrijci proti njenim izvirom in Mrzli rupo samo stara steza, ki pa se pod Mrzlo rupo že vteče v prvi kilometer nove ceste, ki jo gradijo proti idrijskim klavžam. Nekoč, in najbrže ni več daleč, bodo ta lepi in divji predel zgornje Idrijce odprli vsem in vsakomur.

Vse tri opisane avtomobilске ceste so velik sovražnik planincem pa tudi tistim lovcem, ki še nimajo svojih motornih prevoznih sredstev, v nič manjši meri pa tudi samim Golcem. V znamenju gospodarnosti se vrivajo v samote teh čudovitih predelov naše male deželice, za seboj pa ne vlečejo samo ropota težkih kamionov, ki prevajajo les, pač pa tudi njihove manjše brate ter vrišč in pišč sodobnih turistov, ki povsod puščajo za seboj razdejanje in grobišča konservirnih ostankov.

Trde in bele ceste res niso pri srcu planincu. Kjer le more, se jih izogne. Včasih pa so nujno zlo, ki ga sprejmeš, da se razgledaš po neznanem svetu. Tako je tudi v Golcih. Pa ni tako hudo. Ko slabe volje kolovratiš po taki cesti, te kmalu razveselijo mnoge prirodne lepote in zanimivosti.

Jezo nad cesto preženejo srečanja z zaščitenimi cveticami, z divjačino, ki pred teboj prečka cesto in sledi divjih zverí, ki so motovile po zasneženi cesti. Celo na skromne spominke ljudi, ki so delali na cesti ali v njeni bližini, naletiš. Pod Škrbino je na skali ob cesti skromen napis: »Tukej delo Goran Muhamed Bosna«. Z rdečo barvo se je ovekovečil mož, ki je prišel s svojimi konjiči iz daljne Bosne in z njimi poletje za poletjem prenašal drva iz sečišč na zbirna mesta ob cesti. To ni nič posebnega. Na delavce iz Bosne naletiš po vsej Sloveniji. Našel sem jih na Pohorju pri spravljanju lesa in pri gradnji gozdskih cest, pa v Matkovem kotu, pri gradnji cest in v Logarski dolini pri urejanju Savinje.

Skrivnosti Golcev so mi odpirala tudi markirana planinska pota. Ni jih veliko, kar pa jih je, jih pričajo zastarele, obledele in redke markacije, ki služijo le za grobo in včasih prav negotovo orientacijo. Malo boljšo oceno bi lahko dali samo markaciji slovenske planinske transverzale, ki vstopi v to območje na Vojskem in ga zapusti na Javorniku.

Le tri markirane poti sekajo Golce od severa proti jugu in tečejo iz idrijske strani proti Čavnu, Predmeji in Otlici.

Najbolj zanesljiv je markirani del slovenske transverzale, ki se spusti z Vojskega v Mrzlo rupo, kjer stopi na avtomobilsko cesto in ji sledi čez Hudo polje do Škrbine. Tu se zavali za cesto in

Kobariška mladina nad opastmi spomladanskega Krna 1. V. I. 1966

Foto Oskar Sturm, Kobarid

krene po stezi v osrčje Golcev. Plazi se po gozdu in skozi goščave mimo kraških kotanj in ledenic, sledi starim lovskim stezam in nadelanim vojaškim potem, ostankom prve svetovne vojne. Skozi gosto nizko ruševje se težko prebije na Veliki Golak. Na zahodu stoji pred teboj Mali Golak s piramido, toda preden skozi pravo džunglo prerineš do njega, se pošteno spotiš in utruetiš. Ne manjka seveda tudi glasnih pripomb na račun planinskega društva, ki tako lepo skrbi za vzdrževanje svojih steza in poti. Naprej pa je lažje. Obrneš se proti Čavnu in mimo zapuščene Iztokove kočice priletiš spet na trdo cesto, ki te trudnega in prašnega po dobrih dveh urah hoje privleče k planinski postojanki na Čavnu.

Prehojeno pot poznajo predvsem transverzalcji in nekateri še preveč dobro. Mnogi jo preklinjajo zaradi dolgih kilometrov lepe bele ceste, drugi se jezijo nad goščavami, skozi katere se morajo prebijati, tretji pa so nezadovoljni nad čisto zelo pomanjkljivo markacijo, ki povzroča nepotrebne korake in izgubo časa. Zato se mnogi transverzalcji izogibajo tega dela slovenske transverzale in jo kot nujno zlo in formalen predpis obidejo, če je le mogoče z avtomobili.

Čez Predmejo te iz Malih Lazen in Vojskega pripelje motorno vozilo prav pod Iztokovo kočico. Le

deset minut je do nje s ceste in še pol ure do Malega Golaka, kjer si prižuliš potreben žig, če imaš srečo. Največkrat pa žiga ni, ker so ga odnesli »ljubitelji planin« in zbiralci žigov.

Usoda tega žiga je kaj žalostna. Če imaš smolo, ga ne najdeš niti na vrhu niti v Iztokovi koči, ne v koči na Čavnu in ne v gostišču na Predmeji. Potreben po ponoven obisk. Na Hrvaškem so mi v takem primeru priskočili na pomoč sami odborniki planinskega društva, ki so legitimacijo sami opremili z manjkajočim žigom. Verjemite mi, da sem bil nad takim planinskim tovarštvom v resnici zelo presenečen in so nam lahko samo v dober vzgled.

Če žiga ni, se seveda huduješ nad vsem: nad vrhom, nad »planinci« in končno lete strele tudi na odbornike društva, v katerega skrb spada določen del poti in žig.

Toda tudi odborniki so reveži in dejansko brez moči, saj od njih res ni mogoče pričakovati in zahtevati, da bi bili čuvarji žigov in policaji javnega reda po hribih. Kar pa zadeva prav ta žig, pravijo v društvu, da imajo z njim neverjetne težave in stalne probleme. V desetih letih so prinesli na vrh Malega Golaka že osem žigov. Zanjega so celo priklenili in zakovali z verigo. Nič ni pomagalo. Neznani »rodoljubi« so odnesli vse

skupaj z žigom vred. Pravijo, zlobni jeziki namreč, da je šel nekdo celo tako daleč, da je privlekel s seboj pilo, z njo odpilil verigo ter vse pobasal v svojo revno malho in odnesel. Pravijo, da bodo preskrbeli devetega in upajo na njegovo kratko življenje.

Kako je torej s planinsko zavestjo?

Na Triglavu žig na verigi, na Raduhi žig na verigi, na Malem Golaku žig na verigi... Žiga ni bilo v zavetišču pod Plešo na Gorjancih, ni ga bilo pod stolpom na Planini nad Vrhniko, ni ga bilo na Golaku... Najbolj na varnem je žig v kočah. Žig Iztokove kože hrani koča na Čavnu, žig Mojstrovke sem pred leti dobil v kiosku na Vršiču, žig Škrbine in Vogla je v koči na Razor planini, žig Rodice v koči na Črni prsti, žig Črnega vrha v Ribniški koči, žig Velike kope v domu pod njo, žig Trdinovega vrha v domu pri Gospodični...

Varnostni ukrepi torej tudi v planinah. No, ne da bi se hvalisal s »starimi dobrimi časi«, mislim in kolikor se prav spominjam, pred vojno pa le ni bilo v hribih takih problemov. Sedaj jih je vedno več. Začno se pri uničevanju zaščitenih cvetic in se končajo pri kraji žigov in vpisnih knjig.

Dovolj je takih razmišljanj. Krenimo spet v naše Golce in stopimo še na ostali markirani poti, ki vežeta dolino Belce s Predmejo in Otlico.

Na prvo pot te opozori na Predmeji obledel napis na obcestnem kamnu: Bela. Za pot z Otlice pa moraš že poprašati, saj začne precej daleč iz vasi. Le reven napis na skali ob cesti te usmeri čez cesto in po kolovozu. Dobro oko moraš imeti, da opaziš daleč onstran travnika na skali prvo markacijo. Markacije obeh poti so izza prvih let po osvoboditvi. Takrat je vladalo še veliko navdušenje. Mislili smo, da bomo nadaljevali s partizanskimi pohodi. Kaj kmalu pa je navdušenje splahnelo, zamikali so nas avtomobili, steze in poti so osamele in markacije ob njih je razjedel zob časa. Danes se celo za obnavljanje markacij na transversali le s težavo in velikimi žrtvami odločimo, markiranje drugih poti zunaj transversale pa sploh ne pride več v poštev. Ker ni več toliko planincev-pešcev, odpada skrb za poti, in društva se grizejo s problemi oskrbnikov in oskrbe koč, ki najbolj uspevajo tam, kjer so se enostavno spremenile v krčme z najmanj dvajsetimi vrstami raznih vin in z armado lepih steklenic vseh mogočih žganih pijač. S tem bogastvom se kaj radi pobahajo celo odborniki društev.

Obe poti preko Golcev sem prehodil z južne plati, to je iz Predmeje in Otlice.

Bilo je pred nekaj leti, proti koncu meseca junija, ko se dan obesi. Mesto je še globoko spalo, ko

sem še v temi, bilo je pred tretjo uro zjutraj, zastavil noge na dolgo pot. Najprej me je čakala trda bela cesta, dolga polnih 20 kilometrov. Če hočeš imeti na taki cesti mir in čist zrak, potem hodi po njej v noči in zgodaj zjutraj, v hladu se ti bo tudi bolj odsedala. Že v Nikovi se je začelo narahlo svetlikati za Gorami in na Kočevšu so me že objeli prvi žarki poletnega sonca. V gozdovih okrog se je prebudilo življenje. Čuj, kos in drozg se oglašata! Pri Gnezdju je pogled obstal na ožarjenih Julijcih s Triglavom. Zavel je hladen vetrič mladega jutra in že sem stopil z glavne ceste na stransko, ki drži skozi Razole v Mrzlo rušo. Debelo uro se zvija pot skozi gost in mlad bukov gozd. Vleče se kot jara kača in časa za razmišljanje je dovolj. Tako so mi misli pohitele kakih 40 let nazaj. Tedaj sem prvič v trdi noči korakal po tej poti. Nisem bil sam. Pet nas je bilo, mladih dijakov. Namenjeni smo bili skozi Mrzlo rupo, čez Kobilico v Čepovan in dalje v Gorico, na prosvetni tečaj. Po Razorih in čez Kobilico, kjer smo pošteno zašli, smo si svetili s svečo.

Podobnih dolgih potovanj je bilo v tistih časih več. Hodili smo s skromno bisago in še skromnejšimi denarnimi sredstvi. Koliko lepih spominov je na poti Idrija–Vipava–Nanos, Oblakov vrh–Most na Soči–Tolmin–Krn; poti preko Vipavske doline na Kras in v Trst. Nikdar nam niso bile predolge, kadar smo hodili na zborovanja in tečaje ali se vračali z njih domov. Vse te ture so danes samo še lepi spomini.

Po krepkih treh urah hoje me je iz razmišljanja o davnih časih zmotil prvi kamion, ki je žal peljal le do Mrzle rupe, ki mi je bila že tik pred nosom. Pri Omivnikarjevih so že vstali. Še poldrugo uro in bil sem na Škrbini. Stopil sem s ceste in se predal gozdni stezi proti Golakom. Kmalu sem bil na Golaku, ki me je sprejel s krasnim razgledom daleč na okoli. Čeprav višina Golakov ne dosega niti poldrugi tisočak, je razgled v čistem jutru res edinstven in veličasten. Zazdi se ti, kot da stojiš v središču obširnega sveta, ki ga obrobja na jugu tržaški zaliv in istrska obala, na zahodu furlanska nižina in Dolomiti, na severu in severo-vzhodu Julijci, Karavanke, Kamniške planine, proti jugo-vzhodu pa nanoško pogorje in Snežnik v ozadju. Pred teboj je seveda tudi Vipavska dolina z Ajdovščino in Vipavo ter ves Kras. Krasno cvetje in čudovit razgled te kljub vsem nevšečnostim vendarle večkrat privabita na Golake. Trud je bogato poplačan in slaba volja kaj kmalu skopni. Bujno in pisano cvetje je najlepše prav na prelomu poletja. Odprt greben do Malega Golaka je kot pesem.

Spuščaš se mimo Iztokove koč, ki je odprta vsem in vsakomur. Včasih je pravo smetišče in domovanje nereda, včasih pa te presenetita tudi red in snaga. Vse je odvisno od obiskovalcev. Navzdol gre kar dobro in kmalu si na Dolu in na Predmeji. Spet te sprejme prašna cesta.

Zakaj ne bi dejal še eno ali dve o cestah, ki planincu izmučijo srce, pljuča pa napolnijo s prahom. Že davno so mi v želodcu. Letos sem jih bil pošteno sit na Pohorju, tu okrog pa so mi stalno pod petami. Ali res ni mogoče vsaj transverzalo potisniti stran od avtomobilskih cest? Danes je že preko 20 planinskih postojank transverzale dosegljivih z motornimi vozili. Ali so to še planinske postojanke? Verjetno bi jih le kazalo izločiti iz planinskega seznama in jih vključiti v turizem ter v transverzalo avto-moto zveze. V mnogih takih postojankah, posebno v sezoni, ni planinec prav nič kaj dobrodošel gost. V eni izmed koč severnega dela transverzale mi je oskrbnik odkrito dejal, da nima prav nič rad planincev ob sobotah in nedeljah. Tedaj namreč čaka in sprejema boljše goste, ki preživijo noč pri pijači in so bolj na roko njegovim ekonomskim računom. Bila je sobota. K sreči ni bilo toliko pričakovanih gostov in zadovoljiti se je moral z menoj.

Mnogo kilometrov cest je dolg tudi primorski del transverzale, ob katerem je tudi več postojank. Večinoma ta zavetišča zaradi zgradb samih, zaradi opreme, predvsem pa zaradi skromne oskrbe niso posebno privlačna za planinca. Večno je v njih odprt tudi problem oskrbnikov.

O čem vsem človek ne razmišlja po poti. Hitreje mine čas in pot je krajša. Tako sem jo primahal na Predmejo. Sonce je stalo v svoji najvišji točki in neusmiljeno žgalo po planoti. Samo enourni počitek sem si odmeril in že sem spet stopal po cesti z edino željo, da bi jo čimprej udaril preko senožeti nazaj v objeme in grebene Golakov, ki sem jih sedaj gledal z njihove južne strani.

Pred menoj je bila neznana pot. Na prve nevšečnosti sem naletel že med zadnjimi hišami in po senožetih za njimi. Pomanjkljiva, zelo redka in nepopolna markacija, rdeč krog brez belega jedra, mi je vzbujala dvome in negotovost. Ali je pot prava? Kam me vodi markacija? Same uganke. Dan je bil še visok in prav zaradi tega sem bil brezskrben. Naj bo, kakor hoče. Hitel sem od markacije do markacije, sedaj naprej, pa spet zaradi povezave nazaj, pa na desno in na levo, če markacija ni bila vidna naprej. Kakor da bi se z markacijo igrale slepe miši.

Čas je neusmiljeno tekel in končno sem hrbet le odnesel izpod žgočega sonca v sence buko-

vega gozda. Motovilil sem nekaj na vzhodnem robu Kozjih sten in stikal za stezo, ki so jo, kakor sem pozneje ugotovil, markirali planinci pred dobrimi dvajsetimi leti. Z velikim navdušenjem so jo zaznamovali s slabo rdečo barvo naše prve povojne proizvodnje, bele barve pa sploh niso imeli. Pozneje je že itak skromne markacije čas izliral in danes so le še blede ostanki nekdanjih časov.

Pot ni več planinska, ostala pa je gozdarska. Uporabljajo jo gozdni delavci s Predmeje, ki delajo v gozdovih na idrijskem območju. Verjetno je v take namene rabila že prej, preden so si jo skušali prisvojiti planinci. Steza se vzpenja in vije mimo globokih kraških kotanj, z grebena na greben, mimo ledenic, skozi gozdove nizkih, zverženih bukev, ki so še edina zaščita kraškega terena. Gola tla, skale, vmes pa bukve. Posekati te bukve, bi pomenilo odpirati nove kraške goličave.

Nič ne vem, kam tavam in kje bom pristal, sem samo rahlo upal, da bom dosegel Belco in želel sem si, da bi bilo to srečanje v njenem spodnjem toku. V takem hrepenenju sem prišel vrh grebenov in se začel spuščati. Bukov gozd mi je onemogočal določnejšo orientacijo. Ure so tekle in bilo je že pozno popoldne.

Vdano sem pobiral slabe stopinje in redke markacije, se tu pa tam malo oddahnil in končno nepričakovano cepnil pod Ciganskim vrhom na cesto, ki prihaja sem od Poslušanja. Na glavni transverzali sem bil. Kam sedaj?

Bilo mi je lažje pri srcu in cesta me je pomirila. Nisem se odločil za cesto. Iz trme in radovednosti sem jo prečkal in se spustil po nadaljevanju steze globoko v gozd. Hodil sem in hodil in kmalu sem se znašel zunaj gozda, na jasi, ki pada precej strmo proti gornjemu koncu doline Belce. Bilo je že pozno popoldne, ko sem po dobro shojeni stezi presenečen stopil prav na razvaline nekdanjih Putrihovih klavž na Belci. Na razpadajočem zidu Klavž me je pozdravil rdeč napis: Predmeja 2 uri, novejša barva pa je zraven pristavila številko 3. To so časovne norme za tistega, ki je doma na Predmeji, jaz pa sem hodil in iskal markacije polnih šest ur.

Zlu, ki je bilo že za mano, se je pridružilo drugo pred mano. To je bila spet trda in bela cesta. Spet jo je bilo treba premeriti v dolžini 20 kilometrov. Grenko kapljico sem seveda moral požreti. Na tej turi sta mi bila začetek in konec enako krepko zabeljena.

Zagrizel sem se v cesto. V začetku je šlo trše, ko pa so se noge utekle, je šlo bolje. Natanko ob devetih zvečer sem pred hišo zašpilil klobaso dolge ture, ki je trajala, z enournim počitkom,

kar celih 18 ur in petnajst minut. Do tedaj je bila to moja najdaljša tura.

Ko sem se doma usedel, sem ugotovil, da sem visoki rojstni dan prav zadovoljivo preživel.

Tretji prehod Golcev z juga proti severu sem opravil z Otlice. Star kolovoz te pripelje prav v Belo. Pot je bila nekoč markirana, danes pa tudi tu srečaš le zelo redke in sprane markacije iz leta 1950; kakor to pove napis na skali. Nekoč je bila to stara romarska pot Idrižčanov in okoličanov na Angelsko goro (Otlica). Poti so se posluževali tudi prvi idrijski planinci pred šestdesetimi leti. Bila je ena izmed prvih markiranih planinskih poti na območju tedanjega slovenskega planinskega društva v Idriji.

Ta pot preko Golcev je privlačnejša in udobnejša. Nima velikih vzponov, saj se v glavnem spušča z grebenov, ki padajo proti vzhodu.

Po dobri uri hoje si z Otlice že na slemenu grebena, na najvišji točki, na majhni jasi sredi gozdov. Od tu krene pot navzdol in po ravnem. Na jasi lahko počivaš, uživaš blaženi mir in opazuješ metulje. Zdi se, da je tu zanje pravi raj in varno zavetišče pred uničujočimi kemičnimi sredstvi, ki jih uporabljata kmet in vrtnar pa tudi gozdar. Številne vrste metuljev opaziš po vseh goličavah Trnovskega gozda in tudi ta zanimivost in privlačnost te potegne v Golce.

Ko stopiš iz gozda, se ti odpre velika poseka in prav kmalu, blizu gozdarskih skladišč ali magazinov imenovanih, si že na cesti proti Mali gori in Kovku. Od skladišč teče zaraščen kolovoz proti dolini Belce. Ko doseže rob planote, se prevali navzdol in se kmalu sreča z markirano stezo, ki pripelje od skladišč skozi nekdanjo gozdno drevnico. Pri Majniku se umiješ v Belci in čez viseči most si pri Šinkovcu. Skozi Belo in po lepi gorski dolini Idrijce skozi Strug in Stanovec in že si v Podrteji in v Idriji.

Tako sem, ne enkrat, prebrodil Golce po dolgem in počez. Zagrabili so me s trdo roko in od tedaj sem njihov stalni gost. Prehojene ceste in markirane poti so mi odprle osrčje Golcev. Uhojene in neshojene steze pa so mi dalje odkrivale samotne kotičke Golcev, v katere stopi le gozdarjeva in lovčeva noga.

V »Tednu varstva narave« smo sklenili, da bomo odslej v našem listu imeli stalno rubriko »Varstvo narave« in bomo v njej objavljali tisto, kar se je o tej temi pisalo doslej predvsem v »Razgledu po svetu«. Vabimo k sodelovanju. Op. ur.

PO JUŽNEM GREBENU NA DYCH-TAU

Tine Zupančič

Počasi se je sonce dvignilo nad gore, pokrite s snegom in ledom. Nebo je menjavalo svoje barve. Vsa Bezengijska stena je pred nami v soncu. Še s sveže zapadlim snegom nam nudi veličasten pogled. Kmalu za prvimi toplimi žarki so se začeli vsipati plazovi iz sten Šhare, Džangi-Taua in Rustavelija. Pršni plazovi so se razbili čez ves ledenik in zračni pritisk čutimo prav do našega bivaka.

Poslovimo se od prijaznih ruskih alpinistov; čakajo, da se bo »njihova gora« še malo obletela. Žaželimo jim srečo.

Mi trije pa se podamo s težkimi nahrbtniki od avstrijskega bivaka po grobljah proti Dych-Tauu. Lepo vreme drži. Utrujajoče morene se vlečejo dolge kilometre. Vroče postaja, verjetno bolj od nahrbtnikov kot pa od sonca. Zdi se, kot da bi z višino naraščala tudi teža nahrbtnika.

V zadnjem zatrepu zavijemo v desno v leden žleb. Gremo še kar nenavezani. Kar noče ga biti konec, spodaj ni bil videti tako dolg. Radi bi že počivali, pa ne moremo, kajti kmalu bo začelo leteti kamenje in mi gremo prav po njihovi uhojeni poti, skale ob straneh so vse obkresane.

Proti vrhu se žleb položi in spoji z ravnim snežnim platojem. Na melišču pod stebrom se nam ponuja lep prostor za bivač. Tu ponavadi naveze postavijo šotor. Mika nas, da bi ga še mi. Prezgodaj je še, zato ga res ne bomo, da bi pa duškali, smo vsi za to. Od tu si ogledujemo stebri, ki ga moramo premagati. Vidimo samo spodnji del, poln je skokov, ki sledijo drug drugemu. Ura je že poldne, čas je, da se odpravimo. Vroče je. Navežemo se. Čim bolj se bližamo steni, bolj se veča naklonina. Nekaj časa gremo po skrotju navzgor do poledenelega skoka, čezenj in naprej v desno po gruščnatem skalnatem hrbtu v leden ozebnik. Led je gladek in trd. Sekam stopinje, ki zadostujejo komaj za prednje konice deret. S suhim pokom se led lomi pod cepinom. Še malo pa smo spet v skalah. Kako bolj varno se poču-

timo v njih! Za mano prideta še Janez in Jože. Ponovno traverziramo podoben ozebnik in pridemo na gruščnat hrbet pod sekundarnim vrhom. Tu naletimo na lep raven prostor za šotor. Takoj se lotimo dela. Nihče nima posebnega teka, vendar se silimo k jedi.

Sončni zahod je čudovit, Bezengijska stena je kot pozlačena. Nebo je čisto, zelo mraz je. Vse to pa je dobro znamenje za jutrišnje vreme.

Sonce še ni posijalo, ko smo odrinili. Nadaljujemo desno čez snežni žleb. Vesina je izredno strma in mi kar uhaja pod nogami. Po snegu, ki je otrdel pod neprestanimi plazovi, dereze slabo prijemajo. Tu in tam se ozrem navzgor, če kaj ne leti. Prečkanje je zelo hitro pri kraju in preden rečem Janezu in Jožetu, naj prideta za mano, si privoščim nekaj trenutkov, da pridem do sape. Napređovali smo naprej do strmega pragu, ki nas povede na pomol.

Naprej moramo. Plezamo kot mravlje, ki lezejo čez velikansko zapreko, ne da bi vidno napređovali. Zelo je strmo in vrh tega se je začelo »lepiti«. Večkrat se ustavim, da zajamem sapo in merim razdaljo, ki nam še preostaja. Toda kmalu snega zmanjka. Ostane še tanka gnila plast, ki leži na ledu. Strmina je zelo huda, vzpon v taki višini ni sprehod, težko sopihamo.

Naprej je slabo obetalo. Pred nami so gladke plošče, vse mokre od kopnenja. Daleč si moral nagniti glavo nazaj, da si videl vrh. Z derezami tu ne bo šlo. Teža klinov, na katero smo se ves čas jezili, nam bo tu prišla prav. Kar celo uro smo se zamudili, da smo prišli iz plošč. Ne brez bojazni ogledujem izredno strm ozebnik pred seboj. Seraki na desni se podirajo s peklenskim truščem. Za sedaj se v ozebniku še nič ne zgané. Kmalu pa bomo izpostavljeni, kajti prečkati ga bomo morali v vrhu na ledeni rob. Led je trd, s suhim pokom se lomi pod cepinom. Bloki, ki se lomijo, padajo v globino in izginjajo z vrto-glavo brzino. Zaradi varnosti se držimo bolj na levo. S širokim bočnim prečkanjem v desno pridemo na desni rob. Vse gre po sreči, nevarno področje je premagano.

Lovimo se s smerjo. Ali ni bil pravilno preveden opis ali pa se mi ne znajdemo v tem razsežnem skalovju. Z roba gremo spet v levo po skalah na greben, od tod preko žandarja do sedelca pred zadnjim grebenskim dvigom. Dan se bliža h kraju. Odločimo se za bivač na sedlu. Z Jožetom s cepini izsekavamo ploščad, medtem pa Janez kuha večerjo. Zaradi strmine sva morala odmetati precej snega. Po večerji si pripravimo ležišče. Vrvi in nahrbtnike razprostremo po snegu, sami pa zlezemo v slonove noge in vestone.

Ozračje je mirno in brez vetra. Bezengijska stena že tone v temo, gornje skale Dych-Taua so rožnato obarvane. Ko je že vsa gora v temi, se še za nekaj trenutkov osvetli zadnja konica Dych-Taua.

Jutro je bilo brez oblčka. Do vrha ni bilo več daleč. Vsi smo za to, da gremo brž naprej, če bo šlo vse po sreči, bomo zvečer že spali v šotoru, ki nas čaka 1000 metrov niže. Pred nami so do vrha same skale, zato derez ne bomo rabili. Skala je zelo mrzla, zato brez rokavic ne gre.

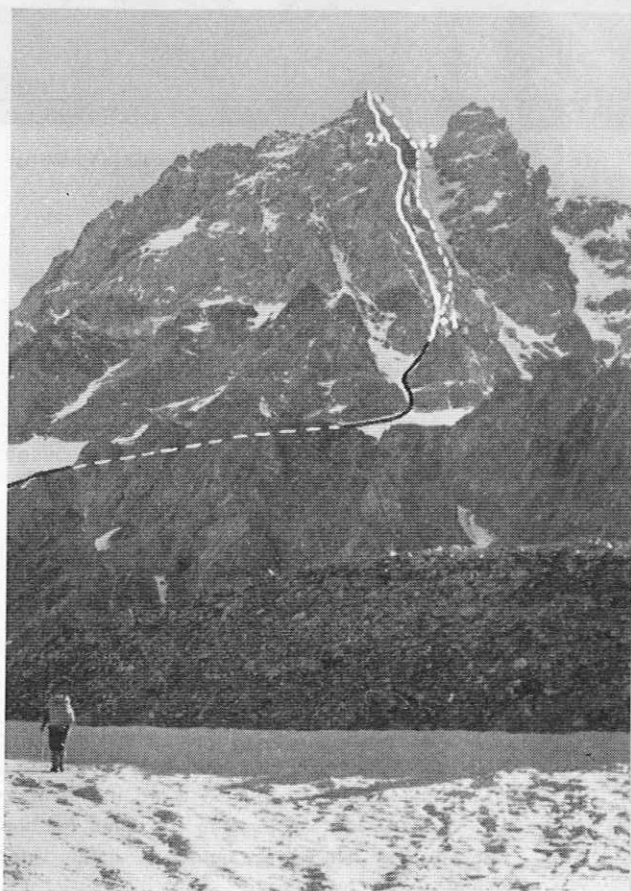
Trije raztežaji so nam dali precej več dela, kot smo pričakovali. Nebo, ki je bilo zjutraj čisto, se je zdajci pooblačilo. V upanju, da je to vsakodnevno popoldansko poslabšanje vremena, smo nadaljevali.

Vse pa je postalo sivo. Za oblaki je prišel tudi leden veter, ki ni obetal nič dobrega. Na rami

Južno ostenje Dych-tau (5208 m)

— smer vzpona na glavni vrh
... smer spusta
• bivači

Foto Jože Bernard

Severno ostenje Mižirgi (4918 m) z morene ledenika Mižirgi

pod vrhnjim obeliskom smo se ustavili, da bi počakali na izboljšanje. Pol ure smo čakali. Naprej nas je pognala skrb in še močnejši veter s sodro. Z rame je vodil kamin v levo. Oprimki so bili polni napihane sodre.

Plezanje je postalo muka, vsak oprimek je bilo treba očistiti. Roke so postale neobčutljive: Čimprej iz stene na varno, nobenega nepotrebne postajanja. Vrh dosežemo v sodri in viharju. Prikrajšani smo za lep razgled. Strmi prepadi se na vse strani izgubljajo v megli. Nismo se dolgo zadrževali. Spustili smo se v škrbino, med glavnim in vzhodnim vrhom. Dvakratni spust po vrvi po zaledenelih in zasneženih skalah in že smo v škrbini. Ne kaže, da bi se vreme popravilo. Treba bo tu bivakirati, kajti v takem vremenu, bi bilo nemogoče sestopiti niže. S cepini zrvnamo prostor za bivak: dva metra dolgo, meter široko je naše zavetje za noč. Kraj je nevaren. Nekaj lednih klinov zabijemo v led in se nanje navežemo. Čevlje sezujemo in jih damo na dno slonovih nog. Naglo se zmrači in leden veter zaveje okrog nas.

Noč je prav peklenska, besni napadi vetra si neprestano slede. Vihar tuli in zavija.

Sodra se je umaknila snegu. Pošastnost ozračja nas tlači kakor mora. Duh je ohromel, skrbi nas, vendar nikomur ne uide tožba. Vlaga pod nami je na moč neprijetna. Do kraja smo utrujeni, neurje pa skrbi, da ne zapremo oči.

Proti jutru veter po malem ponehava. Vsi trije smo za to, da ta kraj takoj zapustimo. Z velikim trudom obujemo zmrzle čevlje. Zaradi velikega mraza so zmrznili celo v slonovi nogi.

Globoko spodaj je ledenik Bezengi čisto majhen. Do tja bi še danes radi prišli, toda med nami in njim je še neskončno dolg centralni ozebnik; najmanj za dva Pallavicinija ga je. K sreči so z vrha do dna po levem robu v skalah nabiti klini za spust. Ozebnik je izredno strm. Prvi spusti so še negotovi in počasni. Nič kaj preveč ne zaupamo klinom. Pozneje se spuščamo hitreje in tudi klinov več ne preizkušamo, prepričali smo se, da ruskim lednim klinom, zabitim v skale, lahko popolnoma zaupamo. Mraz še pritiska.

Ne vem več, koliko spustov je že za nami, rokavice in hlače imamo prežrte od mokre vrvi. Končno smo se znašli pri našem šotoru. Brž ga podremo in že hitimo proti avstrijskemu bivaku. Izbiramo položnejši teren, le da se nam ne bo treba več spuščati po vrvi.

Na avstrijskem bivaku stoji en sam prazen šotor. Bogve, kje stanovalci obirajo pota? Tudi mi si postavimo šotor. Kakšno razkošje bo danes spati v šotoru, čeprav je postavljen na trdem kamenju. Menjavamo se pri kuhanju. Kuhamo argo juhe, svinjski jezik, goveji golaž, pa spet juhe... nazadnje skuhamo še pravo kavo; ne bojimo se, da ne bi mogli zaspati.

Noč čudovito preživimo. Nič mraza in mokrote ni pod nami. Zjutraj se nikomur ne mudi. Kakšno prijetno je, če te vroče sonce prežene iz šotora. Opremo lahko izpostaviš in razpostaviš okrog šotora, brez skrbi, da ti jo veter odnese v globino. Ob desetih se odpravimo proti taboru. Še en pogled na Dych-Tau in njegova stebra. Vsa gora je v soncu. Vse težko je že pozabljeno. Kaj tista viharna noč! Bilo je preveč lepih trenutkov, ki se jih bomo vedno znova radi spominjali.

GORE V JESENİ

Ciril Praček

Nalahko je pršilo, ko sem se odpeljal od doma. Zanašal sem se na to, da lahko dobiš, če tvegaš. Slutnje se včasih obnesejo in za to meglo sem slutil tisto čudovito nebesno modrino, ki ti jo lahko nudi samo jesen. Zaželel sem si svetlo rumenih macesnov, skozi katere se poigravajo sončni žarki na povsem svojstven način, zaželel sem si harmonije barv bukovega gozda in neusahljive vedrine zelenega borovca. Te barve imajo svoje melodije, katerih ubranost sliši samo tisti, ki se jim preda. Na vsakem koraku drug ton, na vsakem prostorčku druga ubranost, toda vse skupaj nerazdružljiva celota od svetlosive skale do črnih zelenil smrekovega gozda. Vmes milijoni odtenkov vseh mogočih najbolj živih barv, toda nikoli kričečih, vedno le mehko prevlajočih se čudežev.

V temi sva spešila na Bivak 3 za Akom. Preko stokrat sem že prehodil to pot in morda mi

ravno zato ni dolgočasna. V tako mirnem in tihem okolju leži in tako blizu imaš silne stene, da ni čudno, če te prevzame nemir, ko v tišem občudovanju zreš naokoli.

Luna je svetila skozi gosto meglo in motno razsvetljevala okolico. Le slutil sem silne vrhove okoli sebe in razmišljal, kaj bo naslednji dan. Bo ali ne bo?

Nič bolje ni bilo, ko sva vstala. Počasi sem pripravljaval odhod, nikamor se nama ni mudilo, saj bova šla le do Treh macesnov. Kam naj greš sicer v tej megli? Napolnil sem čutaro s toplim čajem, pospravila sva zajtrk, očistila bivak in šla.

Komaj sva stopila ven, sem osupnil. Skozi meglo se je čutila svetloba in delno tudi refleks modrine neba. To bolj čutiš, kot vidiš.

Rekel sem ji: »Nad to meglo je jasno nebo, toda kje je konec megle, je težko reči. Čutim jasnino nad nama.«

Šla sva skozi gozd v drugi rokav peščevja in po njem navzgor. In potem se je zgodilo, tisto čudo, ki ga v taki popolni obliki še nisem doživel. Čisto počasi in to v vsej okolici hkrati se je pričela megla prav nalahko razkrajati, tako počasi, da sem sprva le slutil vso poznano vrsto vrhov okoli sebe, potem so se pokazali črni obrisi, nato so se nalahno obarvali s soncem, postajali vse svetlejši, dokler niso bili kristalno čisti. Stala sva kakor ukopana, ko se je tajala tančica okoli naju in strmela z odprtimi usti brez besed, kakor otroka.

Mnogokrat sem že doživel, da je vihar razgnal meglo, da se je tu in tam posvetilo, da je v hipu odneslo zastor, da bi se tančica tako elegantno počasi razpuščala v brezvetrju, tega pa še ne! Nebo brez oblaka, le megleno morje nad nama. Zavila sva v levo, v grapo, pred tisto značilno rdečo grapo, ki drži naravnost pod Kukovo špico. Po tej levi grapi, ki leži pod Vaneževim robom in ki zavije rahlo ukrivljena nanj, sva pričela plezati proti robu. To je najbližja smer na Vanežev rob in po njem pod raz Kukove špice. Odločila sva se za raz.

Iz grape sem zavil prezgodaj med ruševje. Mislil sem, da sva že dosti visoko, pa sem se zmočil. Pričela se je tista utrudljiva telovadba preko borovčevih vej, ki ti pije moči in krade čas.

Tudi v tem je svojevrsten užitek. Videla sva ležišča gamsov: Lepi ravni in zeleni prostorčki, gledala sva skozi svetlorumene macesne v ožarjene vrhove Oltarja, Ponc in Špika. V daljavi je gledal iz meglenega morja Grossglockner, na desni Sonnblick in na levi Dolomiti. Tako čisto in razločno, kot je to možno le v jeseni. Zrak je bil mrzel, debela slana je pokrivala rastlinje. Držala

»V naletu pod zvezdami val je obstal« (Kukova špica in Škrnatarica z Dovškega križa)

Foto Tone Knez

sva se gamsovih stezic in kmalu prišla iz goščave.

Po Vaneževem robu je še daleč do vstopa, toda plezarija je lahka. Sonce je pošiljalo svoje žarke proti Belemu potoku, pajčevine so se svetile kot srebrne niti v zraku, le kje jih sname veter toliko! Midva sva hodila v senci, mrzlo je bilo, zelo mrzlo, niti hoja naju ni segrela.

Drobno šestmilimetrsko vrv sva navezala dvojno, razobesil sem kovačijo in opremo okoli pasu in hajdi navzgor. Najmanj osemkrat sem že lezel ta stmi raz in vseeno sem se pustil kmalu spodaj zapeljati v kratko previsno grapo. Zabil sem varovalni klin, se potegnil čezenj in stegnil obe roki na stožec, da bi se potegnil preko. Oprimek ni bil prida, premrli roki sta hoteli popustiti. Da bi že na začetku omahnil, ne, tisočkrat ne.

Z vso ihto sem se zgoljufal preko in trl premrle dlani in konce prstov, ki jih nisem več čutil. Ona je bila preko, kot bi ustrelil.

Kaj sem res tako nerazpoložen? Kaj res mraz tako vpliva na sposobnosti? Nisem vedel, kaj naj mislim. Potem sem se v hipu spomnil ponesrečenca iz Hudičevega stebra. Seveda, tega imaš še v krvi!

Do pod znanega planinskega previsa v polovici stene je šlo potem kar lepo, lahka pleza. Pod kaminom na polovici raza sem bil zopet ves trd od mraza in še toliko neroden sem bil, da sem se pognal v previs z nahrbtnikom na ramah. Centimeter za centimetrom sem se plazil navzgor. Zelo malo plezajo ta čudoviti raz, zato je krušljivo kamenje v izobilju nastavljeno čez in čez. Imel sem dober desni oprimek in v hipu sem

visel samo na desni roki. Izpod obeh nog se mi je utrgalo in zropotalo v dolino. Roka ni popustila, verjetno sem tako napel mišice, da bi skalo preščipnil prej, kot popustil. Strah ti da moči. Zapraskal sem po skali s čevljem, da sem našel oporo, pritisnil kolena v razpoko in hrbet nazaj v steno in lezel naprej. Če se spominim, da sem to težavno mesto vedno igraje premagal! Da, toda tu preko sem lezel vedno brez oprtnika in ne v takem mrazu!

Zabil sem zgoraj krepak klin in končno prišel na to, da lezem v zimi. Tudi njo je spodneslo v previsu. »Ah,« je rekla. Obdržal sem. Krepko sem ji moral drgniti roke, da sem jih ugrl.

Naprej je šlo v redu. Le pod izstopnim kaminom sem opazil, da luska ni več tako trdna kot nekoč ali pa se mi je le zdelo. In tu nimaš kje zabiti. Vse visi, vse krušljivo. Poiskal sem gladko steno in zavrtal svedrovec. »Raje sem živa ovca kakor mrtev lev.« Ne strinjam se s tistimi, ki so tako žolčno proti svedrovcem. Če hočemo biti pošteni in res dosledni, potem bomo plezali samo v coklah in tudi brez vrvi. Razvoj gre svojo pot in je povozil tiste, ki so bili proti klinom in bo povozil tudi tiste, ki so proti svedranju.

Valter Bonatti menda še ni zabil svedrovca. Želim mu, da bi ga mu ne bilo treba nikoli. Pozabiti ne smemo, da je Bonatti samo eden na svetu. Uporabljal bom svedrovec, kjerkoli se mi bo zdelo po lastni presoji potrebno, ne glede na vsako kritiko. Zakaj zasvedramo klin? Ker ni špranje; naj se zaradi etike ubijem? Tudi v tem primeru me bodo kritizirali, češ nekaj je napak ravnal, zato je odletel. Tistim, ki so proti svedrovcem, svetujem, naj jih ne vpenjajo, pa bodo lepo pravi klasični plezalci. Klinobercem, ki so letos iz Čopovega stebra pokradli vse kline: Dajte oglas v časopise, da vam manjka klinov, pa vam jih bomo zbrali!

Sicer je bil to moj prvi svedrovec, ki sem ga vrtal pri plezariji, ostale preje sem svedral le pri reševalnih akcijah. Vest me je pekla le zato, ker mesto ni težko, je le zelo izpostavljeno, navpično pod seboj imaš 300 m zraka, pa nog nisem čutil od mraza.

V kaminu sem snel oprtnik in ga privezal na Prusikovo vrvico. Nato je šlo lahkotno navzgor. Izplezala sva na teme, njo je zeblo, da se je pošteno tresla. Moral sem ji ugreiti roke in zmasirati hrbet, da je prišla do besede.

Raz Kukove špice je res precej zračen, strm in izpostavljen, čeprav je le štirica. Bil pa mi je danes zaradi mraza težji kot marsikatera petica. Na vrhu je grelo toplo sonce, čeprav je bil zrak zelo strupen. Morje vrhov naokoli je bilo tako blizu, da bi jih skoraj lahko z roko pogladil.

Drugo morje je tvorila megla pod nama, ki se je držala svoje višine do poznega popoldneva. Ob dveh popoldne sva bila šele na vrhu. Nisva se smela dolgo zadržati, kajti morala sva nazaj do bivaka za Akom. V bivaku sva pustila odvišno opremo. Vsakdo ne pozna sestopa za Ak s Kukove špice. Prva možnost je čez Gulce, druga, lepša, po policah pod Škrnatarico v Amfiteater. Če se spustiš s Kukove špice, prideš najprej na sedlo, ki je najnižja točka med Škrnatarico in Kukovo špico. Prva vzpetina je nekako 30 m nad sedlom, za to vzpetino se spustiš čez Gulce. Morda porabiš dva klina za spuščanje, če si zelo spreten, gre tudi brez klina. Če nadaljuješ pot od prve vzpetine po grebenu naprej proti Škrnatarici, prideš na majhen travnat plato, nekako 80 m iznad sedla in tu opaziš police, ki držijo na severno stran poševno navzdol proti Amfiteatru. Najvišja polica, ki je zajedena kot balkon v steno, ali par metrov nižja, obe sta prehodni. Pleza je lepa, lahka (dvojka), nekoliko izpostavljena.

Prečila sva v soncu navzdol in v eni uri dosegla sneg v Amfiteatru. Sneg je bil zmrznjen, gladek, strm. Zabil sem klin, izkopal stopinje v skrajno poč in spustil tovarišico vseh petdeset metrov navzdol. Meni je ostalo le 25 metrov vrvi, ker ni bilo nikogar, da bi me spuščal. Pogrešal sem cepin. Ostanek sem prepraskal s kladivom, ki sem ga pritiskal z obema rokama v trdi pole-deneli sneg in drsal zadenski navzdol.

Po kamenju sva hitro dosegla znani skok.

Tu sem storil, stari Slovan, menda previden kot le kaj, zopet usodno napako. Njo sem spustil lepo previdno navzdol na dvojni vrvi, potem sem si lepo nenavezan pričel natikati karabinski sedež na noge, pri tem sem se spotaknil z nogo ob vrvico, ki sem jo hotel potegniti na nogo in z nogami zapleten v vrvico omahnil proti globini. Občutil sem samo strašansko jezo nad svojo neumnostjo in da z nogami ne morem ujeti ravnotežja ter bliskovito reagiral na edino možnost. Ko me je neslo naprej, sem se bliskovito obrnil in padajoč zgrabil za klin, ki sem ga pred dvajsetimi leti zabetoniral za spuščanje. Ostalo je šlo v redu. Take neumnosti počenja človek po malem vse življenje v gorah, zato ni čudno, če te nekoč le doleti.

Strah me je bilo pred zadnjim snežiščem v grapi, ki drži naravnost za Ak. To je dolgo vsaj 300 metrov, če ne več, in še strmo povrhu.

Imela sva res srečo. Sneg je zadosti odstopil od stene grape, da sva šla najmanj polovico poti lepo pri kraju po skali. Po snegu je šlo tudi lepo, ker je bil razjeden in se je hodilo po luknjah kot po stopnicah.

NEVIHTA V RINKI

(Igličeva smer)

Jože Kodre

Pet nas je: Peter, Metka, Elko, Peterček in jaz. Okrešelj z Rinkami je odet v sivino. Sonce je že daleč za Prestajališčem, ko s precejšnjimi nahrbtniki hitimo po cesti proti slapu. Molčimo. Kdo bi govoril, slabe volje smo, ko nas srečujejo še zadnji motorizirani »planinci«, ki jih je pregnal mrak izpred bifeja pod slapom. Mračni se. Slap šumi in hlad veje iz krnice. Tudi v mraku je tu prijetno počivati. Vrh Planjave izginja v mraku. Nadela si je resno lice, nič več ni prijazna kot podnevi, ko sonce obliva njene bele plati, strme rogje in rdeče žlebove. Tiho je. Noč prihaja. Le tu in tam premoti nočno tišino kamen, ki se nam odkotali izpod nog. Zvezd ni. Menda ne bo jutri deževalo. Ne sme, saj gremo v Igličevo.

Ob petih nas buditka neusmiljeno prebudi. Pogled skozi okno: Megle se vlečejo po Rinkah, nebo pokrivajo oblaki. Gremo.

Široka krajna poč nas loči od skale. Poizkušamo drugje. Ne gre. Preširoka je, blatna in globoka. Letijo očitki na moj in Elčev račun, češ kaj pa bosta delala na Grossglocknerju, če vama poč dela takšne težave. Končno smo čez. Skoraj bi bila morala priznati poraz. Kdo pa si bo mazal nov pulover s črnim blatom, če bi se spustil na dno! Tudi tako je šlo! Peter in Metka gresta po žlebu, mi trije pa desno od njih. Ne bomo izgubljali časa, saj je teren lahek. Stojišče. Metka noče naprej. Pravi, da se ne počuti dobro. Tudi meni ni prijetno, ko gledam megle, ki se leno vlečejo okoli nas, raje bi sestopil. Ne! Naj sestopi, če želi. Spusti se v krajno poč, mi pa preuredimo vrvi. Peter je prvi, zato mora naprej. Zadnji sem in zdolgočaseno se prekladam po stojiščih, saj zelo dolgo traja, da sem na vrsti. Žmula. Čezno moramo in pod prečnico na desno smo. Peter še vedno vodi. Prav mu je, zakaj pa se je navezal na začetek! Začelo je rositi. Megla je vse gostejša. Kamin je moker in »masten«. Okoli Skute že divja nevihta. Vse temnejše je. Še pred nevihto moramo biti preko plati, sicer bomo imeli težave.

Zgnetemo se na majhnem stojišču pod platni. Zaženem se vanje. Ulije se dež. Priganjam, tulim v sivino, Petrček je pri meni. Nevihta je že v Štajerski Rinki. Petrček varuje Elča, sam pa plezam v žleb pod nami. Ko je Elč na stojišču, velim Petrčku, naj se odveže. V dveh navezah bomo šli. Ne morem več čakati. Nevihta je dosegla vrh nad nami. Takoj moramo z grebena v žleb. Midva ga doseževa premočena in s strahom v očeh. Peter in Elko sta za nama. Nad seboj vidim votlino. Vanjo se bomo zatekli. Pot mi zapre prevesen skok. Obidem ga po levi. Začnem vleči Petrčka. Hitro napreduje, zdajci se ustavi. Vrv je napeta. Ne vem, kaj dela. Menda ja noče preplezati mokrega prevesnega skoka pred seboj. Zatulim, naj ga obide po levi. Prepozno. Sune. Moram spustiti! Moje stojišče je slabo. Petrček si bo privoščil padec v šoder pod seboj. Če poskušam zadržati, odletim celih štirideset! Zgodilo se je. Petrček je že v šodru in nič ni hudega. Pa naj kdo reče, da šoder ni mehak. Padel je skoraj pet metrov, sicer res na zadnjo plat. Na stojišču se molče spogledava. Ve, da je zaslužil grajo. Pa kaj bi! Spraviva železje v nahrbtnik, saj še vedno treska nad nami. Peter in Elko sta tudi že v žlebu. Nevihta se usmeri proti Turski gori. Sicer se tam za Skuto pripravlja nov val, toda do takrat bomo že na poti v Turski žleb. Premočeni smo do kože. Še nekaj krušljivih odstavkov in po šodrastem žlebu izstopimo. Kot »divja jaga« se zapodimo proti žlebu.

ROGAR

Jože Vršnik

Rogarjeva kmetija je pri nas ena od najvišjih, a ne največjih. Tu je dolga leta gospodaril stari Aleš Rogar. Možak je bil majhne postave, pa zelo krepak in v mladih letih neverjetno uren ali šikan. Ko je šel na nabor, so ga vprašali, kaj je po poklicu. »Koze pasem,« jim je navihane odgovoril. »No, te bomo pa h kozam dali,« so mu rekli, in postal je dragonec. Do konj je imel veliko veselje in v ravnanju z njimi si je pri dragoncih pridobil tako spretnost, da je obvladal tudi najbolj divjega konja. In to še potem,

ko je bil že prileten in s samo levo roko. Desno mu je v zapestju odtrgala mlatilnica.

Nekoč je prišla na Rogarjevo ciganka. Rogarju je rekla, da mu »zagovori« tako, da mu ne bo škodoval noben strup. Samo kos mesa naj ji da za plačilo. »No, mi pa zagovori!« ji je rekel Rogar. Prijela ga je za roko in rekla: »Za modrasa.« Na to je začela delati križe čez roko in mrmrala nekake molitvice. Ko je bila s tem gotova, je rekla: »Za modrasico.« In obred se je vršil znova. Ravno tako za kačo in kačona. In še za škorpionko. Ko je pa rekla: »Za škorpiono,« ji je pa Rogar umaknil roko in ji hitro primazal precej vročo zausnico. »Kaj me tučete,« je viknila ciganka, »kos mesa mi dajte!« »Če ga že nimaš dovolj,« je rekel Rogar, »ti ga pa dam še en kos!« Zamahnil je z roko, a preden je utegnil udariti, je ciganko že »vogel vzel«.

OKROG GROSSGLOCKNERJA

Peter Kodre

Ura je pol štirih. Skozi okence na skupnem ležišču Hoffmanshütte vdira prva jutranja svetloba. Morali bomo zapustiti prijetno toplo ležišče ter se odpraviti v hladno megleno jutro. Tovariši še spijo, z Elčem pa po prstih zapuščava naš »brlog«. Na pol v spanju se odpraviva na ledenik Pasterzo. Hlad ledenika naju dokončno predrami in kar boljše volje sva. Najhujše je za nama — zgodnje vstajanje in krepko verjameva v tisti lepi izrek: Rana ura slovenskih fantov grob! Prečkava ledenik ter se vzpenjava preko prvega in drugega platoja proti Oberer Pasterzenboden. Morava na vrh, saj naju nič ne mikajo »lepe« razpoke, ki jih ponekod pokriva sveži sneg. Pozdravi naju sonce, škodoželjni smeh tovariša pa me predrami iz prijetnega premišljevanja, saj se znajdem v »lepi« razpoki. Malo rogoviljenja, krepak poteg z vrvo in zopet sem na trdem snegu. »Treba bo malo več previdnosti,« si pravim, »saj je mojih 90 kg kaj pripravnih za rušenje snežnih mostov preko ledeniških razpok!« Sploh pa so bile razpoke moja velika »simpatija«, ki me je spremljala na najinem potepanju

po gossglocknerski skupini. Opazujeva prijatelja z Gorenjskega v Pallavicinijevem ozebniku, ter se mučiva s prepečencem in paradižnikov mezo.

Pod Romariswandkopfum sva. 3508 m visoko se dviguje in naju vabi s svojo severovzhodno vesino. Lepa je — bela, le tu in tam se zasveti nežno zelen led. Dobro nama gre, razigrana sva, smejeva se in najrajši bi pela od veselja. Sama sva sredi iskrečega se snega in leda, povezuje naju najina lepa rdeča najlonka, prijateljstvo in želja, da prideva na ta lepi vrh in opraviva prečenje od Teufelskampu preko Romarisa, Schneewinklkopfa na zgornji ledeniški plato. Pa, ojoj! Zopet razpoke; snežni mostički se mi zde čudno krhki in z največjo previdnostjo nadaljujemo. Strmina je še vedno precejšnja — skoraj 50 stopinj. Nestrpen postajam, hitim in priganjam tovariša. Dovolj mi je razpok, preveč so hladne in črne, zaželim si trdnega snega pod nogami. Pod vrhom Romarisa prečiva v levo, da dosežemo sedelce med Teufelskampom in Romarisom. Povzpneva se še na vrh, slikava ter sestopiva na sedelce. V bivak-vreči je toplo, breskov kompot je čudovit, lepo nama je. V daljavi se bleščijo visoke gore, Gosserbärenkopf, Fusherkarkopf — najini znanci iz prejšnjih tur. Ura naju preganja, morala bova naprej. Pred nama je greben, lep in zračen, skalni stolpi Schneewinklkopfa se dvigujejo za njim. Hitiva, saj ne veva, kaj naju še čaka. Greben je čudovit, sneg odličen, hodiva po ozki grebenski rezi, se umikava snežnim opistem ter od časa do časa pogledava na levo in desno. Na levi nekaj sto metrov pod nama leži ledenik bel in spokojen, na desni seraki in razbit ledenik s svojimi temnimi razpokami. Nič, bolje bo na grebenu, lepo počasi nadaljujemo, saj naju ne mikajo strme vesine in ledenika daleč pod nama. Nočeva si privoščiti divje vožnje v dolino, ki bi se kaj klavrnó končala. Na Schneewinklkopfu sva. Kam sedaj? Elko odloči, da greva kar naravnost z vrha. »Po vrvi se ne bova spuščala — sestopala bova,« pravim. Malo z nezaupanjem gledam Elča, ko izginja za robom. Vse gre v redu. Vrvi je konec. Še klin na stojišču in klic, naj grem. Skala je odlična, III—IV v sestopanju. Motoviliva se čez mnoge stolpe, zabijava kline na stojiščih ter se smejeva drug drugemu, saj sva že na Romarisu prepričevala drug drugega, da je vseh težav konec. Sedaj pa ti stolpi, čez katere morava, in nov sneg, ki nama hoče na vsak način zasoliti to potepanje. Ha, šlo bo, nič ne pomaga, tvoji stolpi so najini, Schneewinklkopf! Sicer imaš res bolj čudno in

grdo ime, toda premagala sva te. Na, tu ti pustiva tamov klin za spomin, pretrde so tvoje skale in roka ne uboga več klina, pustiva ti ga tu. Hotel si nama zasoliti to prijetno potikanje, za kazen pa ti pustiva ta klin na tem malo težkem mestu, naj koristi drugim hribovcem. Konec resnih težav je. Na sedelcu nad Oberer Pasterzenbodnom sva. Sonce in megla se igrata z najinimi stolpi, črni so in strmi, kot strumni vojaki in zanični potepuhi se nama zdijo, ko odpirava vsak svojo konservo kompota. Prijetno je počivati na sedelcu. Sonce greje črne granitne plošče, na katerih lenuhariva. Sicer imava pred seboj še najmanj tri ure »prijetnega« kolovratenja po ledeniku do Oberwalderhütte, vendar naju to ne skrbi preveč. Bo že šlo, si praviva, spraviva kladi, vponke, kline in ostalo plezalno ropotijo v nahrbtnika in jo mahneva s sedelca navzdol na Oberer Pasterzenboden. Prijetno je, sneg se nama sicer udara do kolen, sonce pa prijetno greje in dobre volje hitiva po ledeniku. Navezana sva, vendar hodiva drug poleg drugega, vrv je nabrana v zankah, in prav nič naju ne skrbi, kod hodiva, saj greva po sledeh dveh smučarjev, ki sta dopoldne smučala s sedelca proti bajti. Zopet stara pesem — razpoka! Obema se hkrati udre sneg pod nogami in do pasu sva v razpoki. Spogledava se. Noge ne najdejo več opore, samo zajeten nahrbtnik me še drži. Obupen zamah s cepinom. Uspe mi, cepin drži, izvlečem se. Z vrvo pomagam tovarišu, potrebna sva počitka. Skleneva, da bova previdnejša, greva v pravilni razdalji in tudi naveževa se pravilno. Neprijeten občutek, ki sva ga imela še malo prej — nekateri pravijo, da je to strah, naju mine. Vse je v redu. Prečiva zgornji ledenik v silni vročini, tako da se bolj opotekava, kot hodiva. Pot se vleče in ledenika noče biti konec. Bajto vidiva že nekaj ur, toda zdi se nama, da je vedno enako daleč. Končno sva na cilju, lačna in žejna, saj je najina maratonska tura trajala celih 14 ur. Sonce že zahaja za Grossglocknerjem, nebo postaja sivo in hladno nama je, ko pospraviva še zadnje zaloge hrane. Po poti se odpraviva v naš »brlog« na Hoffmannshütte. Tovariši naju že čakajo; Jožica je izvrstna kuharica — fižol, hrenovke in kompot nama teknejo kot še nikoli. Cic privleče od nekod steklenico žlahtne slovenske pijače, da proslavimo uspešno opravljeno turo.

Zopet je minil en dan najinega razgledovanja po gorah Grossglocknerske skupine. Utrujena se odpraviva spat, veter tiho zavija okrog bajte in nama prinaša sladak sen.

PO SLEDI ZA BOHINJSKIM ROKOPISOM

Evgen Lovšin

Uvod

Kaj so res dogajanja tem zanimivejša, čim dlje so odšla v davnine in je na tej poti odpadlo vse postransko, nevažno?

Spet se vračam v prve čase alpinističnega odkrivanja Triglavskega pogorja, v dobo narodnega prebujenja Slovencev konec osemnajstega in začetek devetnajstega stoletja. Kulturna in znanstvena prizadevanja tistega časa so zelo bogata. Sežejo na področja pesništva, dramatike, statistike, zgodovine tehnologije in metalurgije, kemije, mineralogije, zoologije, botanike itd., a sežejo tudi v turistično in planinsko odkrivanje triglavih gora. Področje, ki je v največji meri vplivalo na razvoj teh znanosti in dejanj, je slavni gorenjski kot od Jesenic do Bohinja z mogočnim ozadjem očaka Triglava. Naslednje stvari iščem: Zoisov »bohinjski rokopis«, v katerega je Zois pred 160 leti beležil vzpone in ture v Triglavskem pogorju, in iščem najmanj dvoje pisem, ki jih je vodja prvega vzpona na Triglav ranocelnik Wilkomitzer pisal Zoisu v Ljubljano.

Od izvirnega gradiva tistih časov so knjižna dela precejšnja redkost, kar pa ne velja za Hacqueta, ki je zapustil kar 61 spisov.¹

Za naše raziskovanje se nam ponujajo kot izvirno gradivo razne ostaline v obliki pisem, beležk, pogodb, poročil itd. Najobsežnejša* in izredno zanimiva pa je znanstvena ostalina predrodnega mecena barona Žige Zoisa Edelsteinskega (1747–1819) in njegovih številnih sodelavcev, od katerih nas posebej zanimata že omenjeni Baltazar Hacquet (1739–1815) in naš Valentin Vodnik (1758–1819).

Zgodovinar-slavist, naravoslovec, metalurg bodo našli v tej ostalini še mnoge podrobnosti, ki bodo poglobile poznavanje te dobe in s tem raz-

* Cenitev znanstvenega dela Zoiseve ostaline, ki jo je opravil knjigar Korn 4. avg. 1821, je izplačala 4109 zvezkov v vrednosti 7000 goldinarjev (po Kidriču).

Bližamo se 200-letnici alpinistične zgodovine Triglava

voj naše literature in znanosti. Tako je tudi mene, ki se iz ljubezni ukvarjam z zgodovino odkrivanja Julijskih Alp, nujno zaneslo k raznim arhivom in v knjižnice, ki vsebujejo te častitljive dokaze sto in več let starih kulturnih in znanstvenih prizadevanj naših prednikov. Zoisovi ostalini usoda ni bila prijazna. Kidrič² pravi, da mora naš zgodovinar tolikokrat z razočaranjem opustiti misel na nadaljnje iskanje Zoisovih zapiskov in korespondence, ker je po Richterjevih navedbah

Zois sovražil vsakršen slavospev in je dal še za življenja uničiti večino tega, iz česar bi mogel črpati njegov biograf za slavospeve. »Drugi vzrok današnjih vrzeli v Zoisovi ostalini pa tiči v malomarnosti in nerazumevanju mnogih izmed tistih, ki jim je bilo poverjeno, da čuvajo ali spravljajo v razvid priče Zoisovih mnogostranskih, učinkovitih, a prikrivanih znanstvenih prizadevanj. Med takimi krivci so tako Zoisovi sorodniki kakor faktorji oficialnih hranilišč in strokovnjaki, ki so

imeli lažji dostop do mecenove zapuščine, kakor so ga zaslužili.² Mnogi slavisti in zgodovinarji na Slovenskem in drugod so se ukvarjali s to dobo, vendar v največji meri sta poznavanju te dobe prispevala profesorja ljubljanske univerze dr. Ivan Prijatelj in dr. France Kidrič. Že omenjena Kidričeva knjiga² in nadaljevanje Kidričeve Zoisove korespondence³ nas uvajata s skoraj izčrpno navedeno, bogato literaturo v zelo obsežen študij te dobe.

Največji del Zoisove neizgubljene ostaline je shranjen v Državnem arhivu v Ljubljani.⁵ Pod naslovom Zoisov arhiv je 39 fasciklov. Poleg tega obstaja v Državnem arhivu še poseben Zoisov arhiv iz Javornika in Rouardov arhiv iz Save na Jesenicah. Državni arhiv pa ni edini, ki hrani Zoisovo in njegovih sodelavcev ostalino. Tu je Mestni arhiv v Ljubljani,⁶ dalje Narodni muzej v Ljubljani, Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani in rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Morda bi se našlo kaj zanimivega v gorenjskem muzeju v Kranju, goriškem muzeju v Novi Gorici, Mestnem muzeju v Idriji, Loškem muzeju v Škofji Loki, muzejih v Tolminu, Trzinu, Jesenicah in v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani.

Poleg gradiva, ki ga hranijo arhivi pri nas, obstajajo številni in pomembni fondi tudi v arhivih zunaj Jugoslavije.⁷ Nekateri naši kraji so spadali v območja arhivov, ki imajo svoj sedež zunaj naše države. Med arhive, ki bi prišli za proučevanje Zoisovega delovanja na planinskem in alpinističnem področju v pošte, sta v prvi vrsti Koroški deželni arhiv (Kärntner Landesarchiv) v Celovcu in arhiv zgodovinskega društva v Celovcu (Archiv des Geschichtsvereines für Kärnten, spis M. Wutte Carinthia I, zvezek 103) in končno Arhiv rudarskega glavarstva v Celovcu (Berghauptmannschafts-archiv, Klagenfurt).

Mnogo je še dela, marsikaj od gradiva še ni prebrano, ker je pisano v gotiki in zelo težko čitljivo, tudi še ni inventarizirano in katalogizirano (izjema je Državni arhiv). Za prevod iz nemščine v slovenščino je skoraj nujna transkripcija iz gotike v latinico, kar je združeno s precejšnjimi stroški.

Ta daljši uvod ima namen vzpodbuditi k nadaljnjemu raziskovanju in olajšati posebej začetek poti tega študija mlajšim močem, planincem, ki jim ni planinstvo in alpinizem samo šport, temveč tudi kulturno in literarno izživljanje.

² Glej tudi zgodovinarja in univ. profesorja Milka Kosa članek »Naši arhivi — znanstvene ustanove« v »Naših razgledih« 1956, stran 17.

Pišli izsledki

Kugy opisuje v svoji znani knjigi »Fünf Jahrhunderte Triglav« po Richterju in Henriku Costi »Reiseerinnerungen aus Krain« prvi vzpon in zgodnje ponovitve prvega pristopa na Triglav. Valentina Vodnika omenja šele v letu 1795, ki je 14. in 15. avgusta — smemo reči — vodil skupaj z vodnikom Kosom Hohenwarta in Pinhacka na Kredarico. Vodniku so bili ti kraji že zelo dobro znani, saj je služboval v Gorjušah in Koprivniku od leta 1791.*

Tudi Debelakova v svoji znameniti kroniki Triglava še nič ne ve o zgodnjem delovanju Vodnikovem ter po zgorajšnjih virih omenja njegovo potovanje šele v letu 1795.

S pomočjo tov. prof. Alfonza Gspana, ki je po dr. Kidriču prevzel uredništvo Zoisove korespondence, pa sem našel med Zoisovo zapuščino posebno poročilo (»Bericht«), ki ga je Valentin Vodnik poslal Žigi Zoisu z Gorjuš v Ljubljano 24. septembra 1792. leta. Poročilo še ni bilo objavljeno. V njem se odkriva Vodnikovo zgodnje planinsko delovanje, že takoj, ko nastopi službo na Gorjušah, pokaže se njegovo geološko in mineraloško znanje in veliko prizadevanje pri iskanju rude za bistriške fužine. S tem »Berichtom« nekoliko zapolnimo čas Vodnikovega bivanja med Bohinjci od leta 1791 do 1795. Naslov Vodnikovega poročila se glasi: »Gorjush in dem Wochain den 24ten September 1792 Beobachtungen bei meiner dem 10ten September 1792 vorgenommenen kurzen Reise nach dem Wocheiner hohen Gebirge« (Vodnik piše enkrat Wochain, drugič Wocheiner, vorge-nommen, kürzen, kar ne popravljamo.) »Opa-zovanja na mojem 10. septembra 1792 opravljenem kratkem potovanju v Bohinjsko visoko gorovje« nam kažejo Vodnika v podobi mladostnega, prizadevnega, logično mislečega človeka, ki so mu postale planine torišče njegovih dejavnosti.

Če bo prostor, bo v PV izšel slovenski prevod s strokovnimi jezikoslovnimi, geološkimi in mineraloški opombami.

Fotokopija tega poročila je shranjena v rokopisnem oddelku NUK, manjka pa zaključek. Originala, ki naj bi bil v Muzeju ali v Državnem arhivu, nisem mogel najti. Rad bi bil ugotovil, ali je tudi ta nepopoln. Prepis iz gotike v lati-

* Vodnik je prišel na Gorjuše 1791. leta. Napisal je v koprivniško krstno knjigo, da je na planinah v novi fari brez cerkve, po povelju cesarja Jožefa II, s plačo blejske gospode, z železom bistrških fužin in z mujo Koprivnikarjev in Gorjušmanov v letu 1791.

nico bo shranjen v planinskem arhivu pri PZS v Ljubljani.

Na eno od zelo važnih praznin opozarja spis »Die Wochein«, Illyrisches Blatt, 1821, Franca Ksaverja Richterja, od 1815 profesorja splošne zgodovine na filozofski fakulteti v Ljubljani in urednika ljubljanskega nemškega tednika. Ta Prešernov profesor spada po Kidričevem mnenju med tiste, ki so bili prvi na vrsti, da bi se seznanili s celokupno Zoisovo literaturno ostalino in dal o njej račun. »Te prilike pa ni izrabil, ampak se je zadovoljil s fragmentarnimi opozoritvami.«²

Fragmentarne opozoritve so tudi v zgoraj navedenem članku o prvih pristopih na Triglav z opombo, da jih je povzel iz listin pokojnega barona Zoisa.

Verjetno je imel Richter pred seboj zapiske, o katerih pravi Zois v pismu Vodniku (4. 10. 1795) naslednje: »Vaša opazovanja itd. vnesem z velikim veseljem v svoj **bohinjski rokopis** ... (podčrtal E. L.) ... prilagam tudi risbe Triglava, da jih imam vedno pri roki, če je potrebno, ter lahko pokažem, kateri vzponi so bili do zdaj izvršeni. Nabral sem jih od leta 1776 dalje že lepo vrsto in postajam vedno bolj radoveden.« Zois je tedaj vpisoval triglavske vzpone najmanj 20 let, verjetno pa celo kakih 30 let tja do začetka francoske okupacije slovenskih dežel. Poleg spoznavanja in podoživljanja razgibanih dogajanj in svetlih dosežkov na kulturnem in znanstvenem področju pa je bil moj namen najti ravno ta »bohinjski rokopis«. Zaradi njega je bilo porabljenega že precej truda in časa.

V zgoraj navedenih ustanovah — morda zaradi ne dovolj sistematičnega iskanja — ni bilo mogoče najti »bohinjskega rokopisa«. Morda je izgubljen in morda je kriv Richter, ki ga je okrog 1820 leta gotovo imel pred seboj, a morda le nekeje v arhivih čaka na odkritje.

V fasciklih 19 in 20 (posebno udejstvovanje) Zoisovega arhiva v Državnem arhivu je majhen zvezek, ki nosi na prvi pogled mnogoobetajoč naslov: **Dnevnik Žige Zoisa o hoji na Triglav z numizmatičnimi beležkami**.^{*} M. M. Debelakova omenja⁹ ta dnevnik. Ker je zelo težko čitljiv in so v rokopisu velike vrzeli, navaja besedilo večinoma v prostem prevodu. Očitno si je Zois beležil v tem dnevniku Hohenwart-Vodnikovo turo, izvršeno v času od 18. do 26. VIII. 1795. Ali je bil takrat že opustil sistematično beleženje v »bohinjski rokopis«, ali pa je ta na nekaj straneh napisana beležka o znameniti turi samo začetna beležka, ki jo je pozneje vnesel v »bohinjski rokopis«, ni mogoče ugotoviti. Po Richterju pa je

nesporno, da ta dnevnik ni istoveten z iskanim »bohinjskim rokopisom«. Ta dnevnik ni v muzejski Zoisiani s seznamom knjig, kakor piše Debelakova,⁹ temveč je v Državnem arhivu z numizmatičnimi beležkami. Fotokopijo pa sem izročil arhivu Planinske zveze Slovenije v Ljubljani.

Ko poskušamo priti do izvirnega gradiva in ga kritično pregledati, nam Kugyjev »Fünf Jahrhunderte Triglav« ne zadostuje. Kugy citira po eni strani Hacqueta, ki se ni udeležil prvega vzpona na Triglav, a o njem piše v svoji »Oryctographia Carniolica«, po drugi strani pa se Kugy naslanja na Richterjeve članke »Die Wochein« in »Veldes und die Wochein« v Illyrisches Blatt 1821, kar pa je bilo napisano 42 let po prvem vzponu in po poročilih Žige Zoisa.

Iz Richterjevih člankov je razvidno, da je Willomitzer poročal Zoisu najmanj dvakrat o turah na Triglav. **Bilo je torej najmanj dvoje Willomitzejevih pisem v Zoisi ostalini in sicer prvo, v katerem je Willomitzer opisal prvi vzpon na sam vrh Triglava (leta 1778) in drugo pismo, v katerem obvešča Willomitzer Zoisa o poskusu privedi Hacqueta na vrh leta 1779.** V prvem pismu je pisal, kakšna groza ga je obhajala, ko je gledal v strahovito globino, v drugem pismu pa je sporočil, da je Hacqueta na zadnjem nevarnem mestu onemoglega in oslabiljenega prijel vrtoglavica ...

Ti dve pismi iščemo, da bi imeli jasno sliko o dogajanjih v Triglavu tisti prvi dve leti 1778 in 1779, ki pomenita odločilen poizkus prvega vzpona na vrh.

Poleg že omenjenega fascikla 19 Zoisovega arhiva v Državnem arhivu so za planince-zgodovinarje važni fascikli 4, 7 in 13. V četrtem je korespondenca z javorniškimi oskrbnikom Ramuto in višjim plavžarjem Polzem, v sedmem so poročila oskrbnikov in uslužbencev v Bohinjski Bistrici (Bohenc, Novak, Koller, Kuss, Oman, Clementini), v trinajstem pa korespondenca s Hohenwartom, z rudarskimi izvedenci (Legatom, Lipovcem, Polzem, Potočnikom itd.), z Wurzbachom itd.

Korespondenca je razvrščena po abecednem redu, vendar Willomitzerja ni med korespondenti. Pripomnim, da je veliko zanimivosti za zgodovinarja, gospodarstvenika in turističnega delavca: Zois je bil član kmetijske družbe za Kranjsko. Tudi se je praktično ukvarjal s kmetijstvom. V fasciklu 19 je mnogo ustreznega gradiva npr. tabela o donosnosti kmetijstva na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem, kalkulacija o ovčereji, pripombe k načrtom del za plovnost Save in Ljubljani, osušitev ljubljanskega Barja, pri-

pombe k Schmerlovemu načrtu za plovni kanal Dunaj–Trst, pripombe k plovnemu kanalu od Zaloga do Vrhlike, k čolnarstvu na Savi, dalje je tu kalkulacija transportnih stroškov za žito od Podsuseda do Trsta ipd. Tu so tudi razne zbirke: tehnična, mineraloška, numizmatična, seznam knjig in knjižni katalog, zoologija in proteus, literarne notice, razne beležke, biografski podatki rodbine Vega itd.

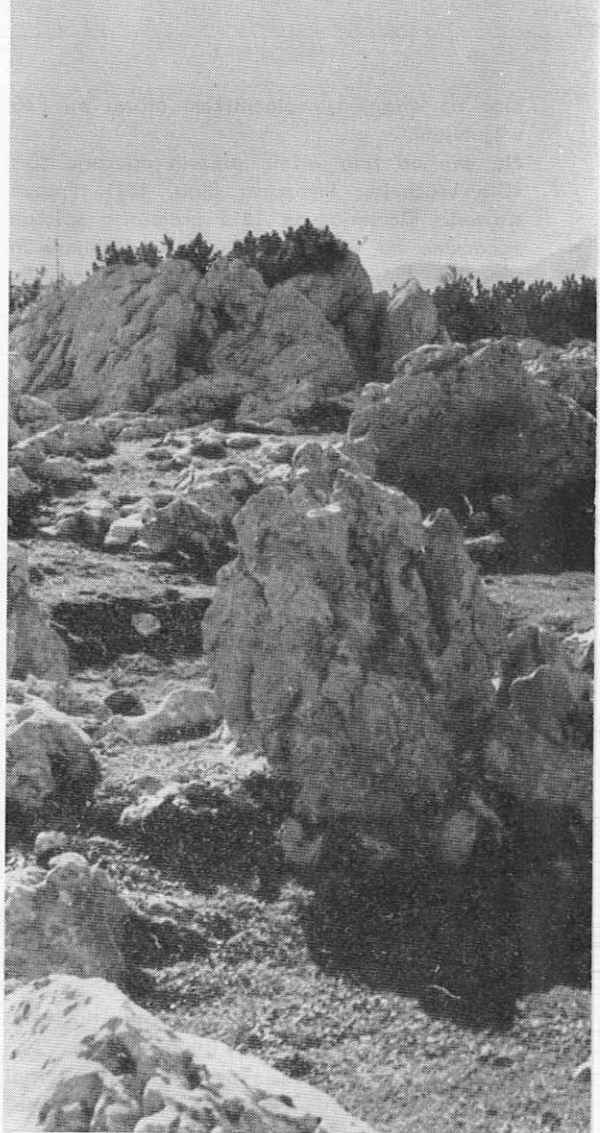
Za raziskovalca rudokopov na Gorenjskem je zanimiv Zoisov arhiv iz Javornika. Tu je rudniška registratura z rudokopi na Belščici, Lipanji in na Zelenici. Marsikaj je povedanega o proizvodnji surovega železa, jekla in železarskih izdelkov tako v Bohinjski Bistrici kakor na Javorniku, dalje o njihovi potrošnji, kvaliteti, zalogah, o izmeri rudokopov, o manipulaciji in dobavah soli, smodnika, lesa in oglja, o delavstvu in plačah v denarju in materialu, o prodaji žita delavcem, o obračunu zaslužka pri delu na akord itd. Tako se nam odpira razgled na mnoge kulturne, znanstvene in gospodarske dejavnosti, med katerimi ni najmanj važno odkrivanje Triglavskega pogorja, saj je bilo povezano in omogočeno s kulturo in znanostjo tistih časov.

Prav dobro se zavedam, da sem več časa porabil pri iskanju v Državnem arhivu kot v drugih arhivih. Ostalo je še mnogo neraziskanega gradiva ne samo v Državnem arhivu, temveč v vseh drugih v uvodu te razprave omenjenih arhivih.

Zoisova ostalina pri njegovih sorodnikih

V uvodu sem omenil razne arhive in knjižnice, kjer bi se morda le našlo tisto, kar iščemo planinci-zgodovinarji. Morda pa je ta del ostaline še v rokah Zoisovih sorodnikov? Usoda literarne in kulturne ostaline Žige Zoisa je najprej povezana z licejsko biblioteko (danes NUK), kjer jo je že študiral mladi Prešeren, pa tudi Smole in Čop sta se močno zanimala za njo.² Več kot 60 let pozneje je bil muzej v Ljubljani deležen tistega dela ostaline, ki ga naslednik Karel Zois ni odstopil licejski knjižnici. Do takrat je bilo v muzejskem arhivu samo 8 Zoisovih pisem Vodniku.

Vendar vse to še dolgo ni celotna Zoisova ostalina. Kidrič² poroča: »Likvidacija svetovne vojne je vplivala tudi na usodo tistih delov Zoisove ostaline, ki 1919 niso bili niti v licejski biblioteki niti v arhivu deželnega muzeja. Zadnja privatna hranilišča delov Zoisove ostaline so dobivala lastnike, ki niso imeli več sorodniško-osebnega odnosa do spominov Žigovih prizadevanj.« Baro-

Pogled na Mali in Veliki Draški vrh in Bohinjska vrata

nica Konstancija De Traux je prodala 1918 hišo na Bregu št. 20 industrijalcu Petru Kozini, graščino Brdo sta kupila 1928. leta loška trgovca Dolenc in Heinrichar, več Zoisovih sorodnikov se je za stalno preselilo v Avstrijo: Michelangelo starejši v Celovec, Konstancija De Traux v Gradec itd. Že 1905 je dr. Prijatelj opozoril na novo skupino Zoisove ostaline, ko je javnosti sporočil, da uporablja Kopitarjeva pisma naslovljena na Zoisa, ki jih ima na razpolago od dvornega svetnika Jagića, ta pa jih je dobil od lastnice Zoisove hiše na Bregu v Ljubljani baronice De Traux in njene hčere Konstancije. Ta je imela ta pisma shranjena na Reki, kamor jih je odnesla iz Ljubljane. Jagić in Prijatelj sta seveda morala

z Debele peči

Foto ing. Albert Sušnik

vrniti korespondenco, saj sta jo prevzela samo »na posodo za znanstveno obravnavo«. Vrednost Prijateljevih prepisov je danes izredna. Izmed preostalih brdskih Zoisovih arhivalij se jih je za študij v Jugoslaviji precej rešilo. Kidrič omenja dr. Steleta, dr. Mala in dr. Polca, ki so zaslužni za ta del ostaline. Mnoga pisma v raznih zabojih pa so bila leta 1932 odpremljena v Celovec. Ne samo pisma, bili so tudi akti, ki so se tikali Jesenic, plemiške diplome, »nekaj pisarij Žigove roke, osebno zanimivih, stvarno pa povsem nevažnih...« (mogoče pa važnih za planinca, op. E. L.) je deponiral baron Michel Angelo Zois st. v deželnem arhivu v Celovcu. Michel Angelo Zois ml. pa priznava v pismu 19.

sept. 1939 dr. Steletu, da vse ni prišlo v Celovec, posebej ne korespondenca z Welserheimbi, De Trauxi, Armstrongi itd.

Nekaj korespondence se je našlo v kotu sicer praznega podstrešja brdskega gradu v velikem zaboju, Franc Dolhar je nekaj stvari izročil muzeju l. 1939.

Del Zoisove zapuščine v lasti 1936. leta v Grazu umrle baronice Konstancije de Traux ni bilo mogoče najti, med te spadajo npr. Zoisovi dnevniki o potovanjih 1779/80 in 1782.

Naj nam vsa ta na kratko ponovljena ugotavljanja prof. dr. Kidriča povedo, da je pri daljnih Zoisovih sorodnikih in njim bližnjih ljudeh verjetno še mnogo zanimivega gradiva. To dokazuje tudi

naslednji zahvale vredni primer, ki naj ga še omenim. Michelangelo Zois, daljni sorodnik Žige Zoisa in direktor Cinkarne v Podkloštru (Arnoldstein) na Koroškem, je pred dvema letoma s posredovanjem takratnega našega celovškega konzula Borisa Trampuža poslal ljubljanskemu muzeju zaboj Zoisove korespondence in raznih listin.* Jaz, ki sem se zanimal za Zoisovo ostalino v Celovcu, sem s priporočilom konzula Trampuža vstopil v korespondenčno zvezo z gosp. Michelangelom Zoisom in poleg drugih pisem prejel tudi naslednje, ki se v slovenskem prevodu glasi takole:

»Ing. Michelangelo Zois
Podklošter
Cinkarna
Podklošter, 28. IX. 1965

Spoštovani gospod profesor,

Sklicujem se na Vaše cenjeno pismo z dne 15. t. m. in si dovoljujem sporočiti Vam naslednje: Povprašal sem pri svoji nečakinji Ninoni Kupelwieser v Wolfsbergu o zaboji s korespondenco, o katerem mi je pripovedovala moja pokojna teta Jella Herbert, Ninina mati. Moja nečakinja mi je odgovorila, da o kakem takem zaboji nič ne ve. Torej so za mene tri možnosti, s katerimi si razlagam te razlike v sporočilih in sicer 1. moja zelo stara teta je katere-koli stvari lahko zamenjala, 2. moja nečakinja morda o teh stvareh ni nič vedela in 3. material je bil sežgan, kar bi bila velika škoda.

V zvezi s tem bi Vas rad opozoril, da sem svoje dni s posredovanjem Borisa Trampuža poslal muzeju v Ljubljano večjo množino starih pisem. Ker pa teh stvari sam nisem bral, bi bilo vsekakor mogoče, da je v tem materialu tudi kaj takega, kar bi Vas moglo zanimati. Morda povprašate o tem pri direkciji muzeja.

Moj oče je svoje dni pred smrtjo deponiral v koroškem deželnem arhivu precejšnje količine zapisov. Pred 4 leti sem bežno pregledal te stvari in pri tem ugotovil, da gre za okrog 15 kg obračunov brdskega posestva, videl sem tudi plemiško diplomlo naše družine, vendar je to samo kopija od cesarice Marije Terezije podpisanega originala, ki pa je že v ljubljanskem muzeju. Seveda mislim, da je pri površnem pregledu papirjev možno,

da mi je kaj zasebne korespondence ušlo. Zato nameravam odpovedati depot in stvari vzeti k sebi. Potem pa bo mogoče s posredovanjem sedanjega konzula v Celovcu izročiti stvari muzeju.« V nadaljnjem piše Michelangelo Zois, da pri njej nečakinji N. Kupelwieser ni mogoče pregledovati podstrešja, ker je nečakinja trenutno odsotna, pozneje pa zelo zaposlena s svojo kurjo farmo.

LITERATURA

- ¹ Baltazar Hacquet, prvi raziskovalec naših Alp, spisal Josip Wester, 1954.
- ² France Kidrič, Zoisova korespondenca 1808–1809, Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, 1939.
- ³ France Kidrič, Zoisova korespondenca 1809–1810, Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, 1941.
- ⁴ Vodnik po arhivih Slovenije, izdalo Društvo arhivarjev Slovenije, Ljubljana, 1965.
- ⁵ Splošni pregled Državnega arhiva LRS, do leta 1960 z dodatki pod 4.
- ⁶ Mestni arhiv Ljubljane, 60 let Mestnega arhiva ljubljanskega po stanju 31. I. 1959 z dodatki pod 4.
- ⁷ Evgen Lovšin, Postscriptum PV 1958, str. 411.
- ⁸ Dr. Julius Kugy, Fünf Jahrhunderte Triglav, Leykam-Verlag, Graz, 1938.
- ⁹ M. M. Debelakova-Deržaj, Kronika Triglava, Gilj II 1947.

(Se nadaljuje)

MOJA POTA PO GORAH

Mira Ivanšek

Globok sneg je zapadel po gorah. Drevje je ječalo pod težo bremena in se lomilo. Viharji so zametli pota in ogromne snežne planjave so se razprostirale po pobočjih. Zglajeni so bili ostri robovi, zasute globače in kotli. Ko se je nebo uneslo, je krivec z ledeno roko umil svod nad gorami.

Pod večer, ko se je v drevju zgostil mrak, je nekdo potrkal na vrata. Zdrznila sem se in šele čez čas šla odpirat. Med vrati se je prikazal prijatelj, ves nasmejan in obložen s težkim nahrbtnikom. »Zimske počitnice so tu, kaj ne bi preživela nekaj lepih dni v gorah?«

Hlad januarske noči je risal na okna ledene rože, ko sem pripravljala vse potrebno v nahrbtnik. Bleda dnevna svetloba naju je zdramila iz trdnega sna. Zunaj naju je pozdravila modrina

* Ta pošiljka je izreden kulturni dogodek, ki ga lahko primerjamo z zapuščinami naših literarnih velikanov... Gre za okrog 1000 originalnih dokumentov (pisem in pisemskih konceptov), ki sta jih pisala Žiga in brat Karel. Dokumenti se nanašajo na gospodarske, kulturne in družinske zadeve, kar je vse važno za našo zgodovino. Pisma in koncepti še niso podrobno pregledani, inventarizirani in katalogizirani.

jasnega neba. Po dolini se je vlačila rahla meglica. Zavel je veter in svaljek megle se je zamotal med drevje, obeljeno z ivjem. Pod nogami je škripal sneg, srce pa je prisluhnilo pesmi gora.

Cesta se je pri Kranjski gori kačasto zvila in se dobrikajoč stiskala k zaledeneli Pišnici. Le tu pa tam se je iz rečice igriv val prekobil čez snežno zapreko, nato pa se je spet potuhnil pod ledeni oklep. Na ovinku, kjer se je potok priril iz razmetanega skalovja, sem postala in počakala prijatelja, ki je v Kranjski gori naložil cel kup dobrot za prijazno oskrbnico v Krnici.

Zavila sva po stezi ob potoku. Sonce se je zaiskrilo v snegu in sence visokega drevja so se prepletle v mrežo. Skozi drevje sva zrla mogočno ostenje Prisojnika, ki je ponosno kipelo v nebo. Od nekod je priletela črna žolna, sedla na drevo, preskakovala po vejah in pogledovala na naju. Vznemirjeno je zapivkala in se zgubila v trhljem deblu. Steza je zavila med debele, stare smreke, ki so se kmalu zredčile. Na jasi sredi gozda se je pokazala planinska koča.

Toplota, ki je vela od peči, se je lenobno razlila po vsem telesu. Čeprav sva želela ven na sneg, sva se šele pod večer zdrnila in opazovala skozi okno sonce, ki je z večerne strani zaigralo igro svetlobe in sence. Dan je umiral. Narava se je potapljala v mir. Vznemirljiva negibnost je bila razlita nad pokrajino in beli vrhovi so odsevali na temnih krošnjah smrek. Veter je s steklenimi prsti bobnal po oknih. Z zvezdnatega oboka je prihajalo bobnenje. Prepredlo je tišino in jo napolnilo s tesnobo. Naraščalo je, potem pa se je porazgubilo v noč.

V koči smo se razživel. Prijatelj nam je govoril: »Najbolje se počutim v gorah. Zavetje so mi v najtežjih dneh. S človekom pa je tako: gore, odete v tišino, ga silijo, da grebe vase in išče novega ognja za delo. Trušč v dolini mu ubija misli. Nam je tišina potrebna kot kruh in voda, nesmiseln hrup pa nas teži.« — Ura na steni je odbila polovico noči, ko je nekdo privil stenj in legel na trdo ležišče. Zastrmela sem se v strop, kamor je s plahimi sencami vdiral skozi okno zveznata noč. Ponavljala sem si prisego: »Tudi jaz sem s teboj, gora! Tako trdno kot viharo drevo na tvojem robu.«

Modrino neba je preplavila luč vzhajajočega sonca in pršecha svetloba nama je pregnala zaspianost, ko sva se zjutraj udirala v sneg v smeri proti Kriški steni.

Jeziki meglene morja so se stezali iz doline, vrhovi pa so se kot neznan obočje prikazovali iz nakodranih valov. Prišla sva pod steno. Sneg

se je vsipal z gladkih skal. Žareče sonce je žgalo v oči z leskom neštetič ogledalc. Zaslanjala sva si jih z rokami in se razgledovala naokrog. Obdajala naju je brezbrežna tišina. Divja samota je ležala po belem snegu in po golem kamenju, ki se je tu in tam odkrivalo očem. Le globoke stopinje v snegu in dve bitiji, očarani nad bleščečo razsipnostjo narave, so bili znamenje življenja. Hotela sva nadaljevati vzpon. Tedaj se je zaslišalo kot bučanje oddaljene reke. S pogledom sva preletela police nad nama in zapazila, da se je vitki Razor premislil, da bi naju sprejel v goste. Sršec se je nagrbil in stresel s sebe slapove snega, ki mu je tiščal na kamnite prsi. Opomin je bil dovolj strog. Urno sva se obrnila in se po uhojeni gazi vrnila.

Zima se je nagnila v pomlad. Odjuga je dahnila v snežene planjave. Topel veter je lizal po grebenih gora. Zadnji snegovi so mrli v osojah mračnih gozdov. Iz sivega neba je rosil dež. Z drevja so se usipale debele vodne kaplje. Ledniki na vrhovih triglavskega pogorja so se lesketali. Kopneli so v objemu toplih pomladanskih vetrov in šumne vode so lile iz skritih žil. Strme senožeti so začele zeleneti. Gozdne obronke je okrasilo pisano cvetje. Votli kriki sov so vznemirljivo doneli v temnih nočeh in odmevali s hriba v hrib. Jutra so postajala rožnata, polna ptičjega petja in dnevi sončni. Pomlad je prešla v poletje.

Spet sem stopala z nahrbtnikom ob Pišnici proti Mihovem domu. Na ovinku pri križu je noga kar sama krenila na kolovoz, ki pelje v Krnico. Pod mano je valovilo morje zelenega smrečja. Onkraj pa je zemlja zakipela v strmeh Spiku. Sence so postajale temnejše in ptičji zbor je vadal za svoj jutranji nastop. Po pobočjih in po robah so rasla stara, kriva drevesa. Kot roke so se stezale gole veje. Veter je zajokal v praznino krniške doline. Večernica je poklicala na nebo še druge zvezdice. Nad grebenom temne gore je zableščal mesec in posvetil v korito grape. Oblike skalovja in kamnita pot, preprežena s koreninami, so me zaposlile, da nisem več grebla po svoji notranjosti. V daljavi je mežikala drobna lučka. Oskrbnica v koči v Krnici je še bedela. Zjutraj sem stopala po grušču proti Kriški steni. Spomini na zimske dni so me spremljali. Pod steno sem si privoščila počitek. Oko se je oziralo proti vrhovom. Razor se je pokril s puhasto kapo. Sosed — debeloglavi Prisojnik, je jezno zapihal. Menda je Jaga-baba zračila stanovanje in odprla obe Prisojnikovi okni na stečaj. Roka mi je dotipala prvi klin, noga je iskala oporo. Počasi

sem se dvigala. Nisem zamudila nobene drobne rožice, ki se je skušala obdržati s tankimi vežmi na skalnati podlagi. Kazalec na uri je že nekajkrat obkrožil številčnico, ko se je strmina prevlila. Usmerila sem počasen korak proti prvemu Kriškemu jezeru. Temna vodna gladina se je šele pred kratkim rešila ledenega oklepa. Nato sem se po zaplatah že gnilega snega drsala proti Spodnjim Kriškim podom. Okrog Pogačnikovega doma se je vrtela znana postava. Oskrbnik Pavle je opazoval in štel planince, ki so se usmerjali pod njegov prijazni krov. Prihajali so z Razora, iz Trente, z Gamzovca, s Križa ali pa so prelenarili dan na mehkih travnatih blazinicah okoli doma. Ko so prišli v bližino, je Pavle vsakemu bodrilno pokimal, pridal besedo ali nasmeh.

Nemirna kri vedno vleče planinca iz toplega zavetja na novo pot. Mene je naslednji dan zaneslo najprej na Razor. Stezica, ki se vijuga okoli njegove glave, nudi čudovit razgled. Za hrbtom kima Triglav s svojimi vazali, proti večerni strani dvigajo glave iz primorskega čada Jalovec, Mangrt, Bavški Grintavec, — Srebrnjak in Pelci že proti jugu, — na severu se pogovarja jo Spikovi sosedi in tam preko Karavank se

smehlja koroška dežela. Z Razora sem stopila še na Utrujeni stolp. Tam v skalnati razpoki že leta in leta gnezdi gorske kavke. Včasih sem se jih bala, sedaj so mi prijateljice. Rada jih opazujem, kadar se zbirajo v jatah in krožijo, pa tudi takrat, ko posedajo po robovih in se radovedno ozirajo v tujca med njimi. Kar predolgo sem se zamudila, sonce se je preselilo v Benečijo, večerni hlad je oznanil konec dneva. Na grušču sem splašila nekaj gamsov, ki so si iskali zelišča na redkih zelenicah.

Drugo jutro me je vleklo v Trento. Vedno se mi odkriva z novimi lepotami. Treba je prisluhnti šumeči Zadnjici ali pa njenemu bratrancu Belemu potoku, ki priteče izpod Pihavčeve stene. Koliko si imata pri združitvi povedati! Brbljata o divjih kozah in njihovih vratolomnih skokih, o cvetkah, ki se pogovarjajo z vetrovi, o viharju, ki ruje drevesa s koreninami. Korak se mi je ustavil pri prvih trentarskih hišah. Vidiš jih, Trentarje! Tudi oni so si začeli pokrivati strehe z rdečo opeko, ne več s skodlami! Prav je, da je Kugy, ki je imel tako rad Trento s svojo prvobitnostjo, ves čas zamaknjen v Jalovec, da ne vidi, kako Trenta za njegovim hrbtom sega v modernejši svet.

POLJAKI IN ČEHI so se v l. 1966 ponovno uveljavili v severni steni Matterhorna. Opravili so drugo in tretjo ponovitev Bonattijeve smeri v avgustu l. 1966. Poljaki: Berbeka, Szafirski, Zyzak, Čehi: Krissak in Weinciller. Schmidova smer pa je imela v sezoni 1966 v gosteh kar 7 navez. Dva vodnika iz Zermatta sta — najbrž zaradi večjega imena — v enem samem dnevu spravila podse vse štiri Matterhornove grebene. Bivakirala sta v vznožju grebena Furggen (na poti Piacenza), ob 7,30 sta bila na vrhu, sestopila sta po grebenu Hörnli, prečila ledenik v vznožju severne stene, se povzpela po grebenu Zmuttu, bila ob 16 drugič na vrhu in po italijanskem grebenu prišla v Breuil ob 21.

GOSPODARSTVO IN KULTURA, DENAR IN DUH je na prvi pogled dvojje nasprotij, med katerima ni nobene notranje vezi, vsaj tako bi sodili, če bi pritegnili prvemu ali drugemu, kadar drug drugemu odrekata svoj polni smisel in smoter. Planinska kultura je ob koncu l. 1966 prišla v stisko tudi v Švici, ko se je del gospodarsko usmerjenih vidnejših članov SAC (Švicarski alpski klub) na raznih konferencah zavzemal za krčenje planinske literature. Po številu ti glasovi niso bili pomembni, več veljajo po svojem gospodarskem in političnem vplivu. Zastopniki širšega javnega mnenja so odločno nastopili zoper herostratska prizadevanja in zagovarjali statut SAC, ki jasno govori o kulturnem poslanstvu planinske organizacije, ki je posebno danes, ko je v gorah toliko ogroženega, pomembno in potrebno. Društveno glasilo »Les Alpes« je utemeljeno že s 1. členom statuta, je pa tudi za velikansko večino članstva edina vez z organizacijo. Do debate je prišlo za to, ker je podražitev tiskarskih poštnih in dostavnih stroškov obremenilo klubsko blagajno za 29 000 šfr. SAC je to vsoto zbil na polovico, ker so vse

firme, ki sodelujejo pri nastajanju glasila, toliko popustile. Vendar pričakujejo do l. 1970 nova zvišanja cen in zato centralni komite SAC v Bernu planira svoje finance dolgoročno, tako da bi klubsko glasilo ne bilo spet ogroženo. Nekaj kanijo prištediti tudi pri opremi, papirju in konceptu glasila. Od naročnine gre za glasilo ena tretjina (od 28 šfv. odpade na »Les Alpes« 9 fr.). Veliko stroškov odpade na gratis izvode (kar tisoč na leto več, tako da je vseh skupaj že 5000). Premišljujejo, kako bi to ustavili in ali sploh smejo dregniti v to. Verjetno se bodo odločili za prostovoljne prispevke. Walter Schmid, ki pri CC SAC v Bernu vodi komisijo za založništvo, pravi: »Naše redne publikacije niso samo naloge, ki jih je pred 100 leti in nato vsako leto posebej prevzel SAC, ampak so dolžnosti, ki se jim ne smemo odtegniti.«

OGREVANJE je pri športu zelo važna priprava na večji napor pred tekmo. Švicarski strokovnjaki za smučanje in gorske nesreče pravijo, da gre velik procent modernih smučarskih nesreč na račun neogretega mišičevja. Smučar se pripelje z liftom na štart in se neogret spusti na zahtevno pisto in ni čuda, če je toliko kompliciranih zlomov, natrganih in potrganih kit in mišic. Švicarji predlagajo, naj bi nove postaje žičnic postavili v prihodnje tako, da bi bil smučar primoran hoditi na start vsaj 50 do 100 m. Nekateri menijo da je to premalo za ogrevanje, ki je potrebno, da bi mišičje zdržalo »sv. Vida ples«, ki ga danes omogoča na snegu moderna smuška tehnika, seveda na zlikanih in zbitih pistah. Res je škoda, če zaradi tega modernega cik-caka opuščamo prelestne klasične sledi dolgih polmerov na nedotaknjenih snežnih pobočjih.

WWF (WORLD WILDLIFE FUND) so ustanovili l. 1961. Med prvimi projekti tega svetovnega varstva narave je bil Skaftafell, severovzhodni del Islandije, da bi ohranili ta širni nacionalni park pred pretirano gospodarsko eksploatacijo in ohranili edinstveno podobo pokrajine in zanimivo vegetacijo. WWF je imela velike težave z lastniki in z danskim svetom islandskega varstva narave. Šele l. 1966 so prišla pogajanja tako daleč, da je dansko varstvo narave s finančno pomočjo WWF odkupilo Skaftafell, to je 895 km², za popoln rezervat in ga proglasilo za nacionalni park. S tem bo ohranjena v svoji prvobitnosti veličastna nordijska gorata pokrajina z značilno ledeniško rečno delto in bogato floro. WWF je dala polovico kupnine za ozemlje, bo pa finančno sodelovala tudi pri izgradnji nacionalnega parka.

BOLGARSKI ALPINIZEM je organiziran v Bolgarski turistični zvezi in ima v njej svojo komisijo. Lani so na Vitošo nad Sofijo mladi bolgarski alpinisti povabili 50 alpinistov iz 18 držav in pri tem razkazali tujcem Rilo, alpinistično najvidnejše bolgarsko gorovje. Pohoda preko Rile na Maljovico sta se udeležila tudi Guido Tonella, gotovo eden najbolj popularnih planinskih reporterjev, in Günther Hauser, vodja nemške himalajske ekspedicije l. 1965 v času našega Kangbačena. Tonella poroča, da na Maljovico grade moderno cesto, da so zgradili več modernih poslopij, v katere se je naselila bolgarska alpinistična šola in planinski muzej, za katerega so marsikaj prinesle navzoče tuje delegacije. Četrti dan so bolgarski alpinisti skupaj z gosti demonstrirali vrsto vzponov od IV. do VI. stopnje, seniorji, kakršen je Tonella, pa so se povzpeli na vrh Maljovice (2730 m), na Zli rob (2678 m), Helenin vrh in Orlovec. Imeli so na razpolago jeep, s katerim so se seniorji premaknili tudi na Mussalo (2925 m), najvišji vrh v Bolgariji, na katerem sta dva observatorija, meteorološki in za žarčenje. Osem dni so preživeli na Maljovici, nato pa so Bolgari peljali goste na črnomoško obalo, kjer si je Bolgarija že priborila mesto v mednarodnem turizmu. Pri organizaciji je sodeloval sam predsednik Bolgarske turistične zveze Marin Kojukarov in predsednik alpinistične komisije general Radonov.

Tonella zaključuje, da je bolgarski mednarodni rendezvous uspel v vsakem pogledu. V biltnu UIAA poroča Günther Hauser o vajah gorske reševalne službe na Maljovici in o bolgarskem patentu za spuščanje ponesrečenca po vrvi z imenom »Rogatka«, izboljšavi Grammingerjevega sedeža in drugih podobnih priprav.

T. O.

**ZBOROVANJE PRIMORSKIH DRUŠTEV
V ILIRSKI BISTRICI**

Primorska planinska društva so svoje pomladno posvetovanje opravila v Ilirski Bistrici prvo nedeljo meseca aprila, ki se je z vremenom pod okriljem mogočnega Snežnika neusmiljeno poigral, kot da je zima od jeze še enkrat zapihala in pometla z mrzlo sapo od vrhov vse do morja. Prišli so zastopniki iz vseh koncev prelepe Primorske, le gornji dve društvi Kobarid in Bovec sta ostali doma, češ da je Bistrica predaletč, in Idrija je, žal, tudi manjkala. Kljub temu je bila zbornica v občinskem poslopju zasedena do kraja, saj je bilo navzočih 41 odbornikov iz Kopra, Sežane, Postojne, Nove Gorice, Ajdovščine, Vipave, Cerklje, Tolmina, Podbrda in seveda domačini izpod Snežnika. Pozdravil jih je nekdanji dolgoletni predsednik PD Tolmin, sedaj pa že nekaj let ugledni vodja koordinacijskega odbora tov. Janko Fili. Pred posvetovanjem je nagovoril zbrane zborovalce domačin prof. Drago Karolin in z izbranimi besedami opozoril na 60-letnico PD Ilirska Bistrica, vsekakor častitljiv jubilej za to slovensko obrobno središče, ki je z ustanovitvijo planinske podružnice izpovedalo svojo voljo do življenja, do slovenstva, do njegove obrambe zoper italijansko in nemško vdiranje v naš narodni prostor na območju Snežnika. To je razvidno iz dragocenega dokumenta, ki ga je govornik v ponazorilo prinesel na zborovanje, iz zapisnikov občinskih zborov od l. 1907 do l. 1923, ko je bistriška podružnica zaradi fašističnega pritiska prenehala z delom. V spomin tistih mož je med drugim rekel:

»Če boste kdaj iskali oaze miru in samote, se lahko zgodí, da vas bo pot pripeljala v prostrane snežniške gozdove. In ko si boste iz hladne volhkosti temnih lesov zaželeli sončnih višin in ko boste po zapuščenih stezah tavalí nekam tja gor proti vrhovom čez Nove krajšine, boste tu pa tam opazili zbledela, barvna znamenja in lise.

Kronika planinstva nam daje odgovor, da so te markacije delo že davno pomrlih slovenskih planincev, ljubiteljev Snežnika. Tiste komaj vidne sivkasto bele bodo kmalu stare že sto let. Črtali so jih člani Tržaške sekcije takratne avstrijske planinske organizacije (DÖAV), ko so leta 1874 zgradili in odprli prvo planinsko kočó na Novih krajšinah, to je na travnati planji, ki leži nízko na vzhodnem pobočju

Vel. Snežnika, v višini 1494 m. O tej kočí trdíjo, da je bila med prvima dvema na slovenskih planinah. Od kočé je ostalo samo še nekaj kamnov. Druge rjavkaste pravokotne markacije so črtali člani bistriške podružnice SPD okoli leta 1907. Bili so to ugledni možje in žene, narodno zavedni kulturni delavci. Število članstva je naraščalo od leta do leta posebno še potem, ko je društvo na mestu stare kočé, gozdarske lesenjače v Črnem dolu, zgradilo novo planinsko kočó. Ko pa je hotelo zidati drugo postojanko visoko gorí med Malim in Velikim Snežnikom, se je začela prva svetovna

vojna in prekrizala lepe načrte gospodarsko dobro zasídrane podružnice. V Črnodolski kočí so se naselili vojaki, ki so stražili ruske ujetnike.

Ko je vojna víhra utihnila, je prišlo novo, še hujše zlo: okupacija, preganjanje Slovencev, zatiranje slovenske kulture in končno ukinitve ilirsko-bistriške podružnice SPD. Njen zadnji občinski zbor je bil dne 23. junija 1923. Nekaj vodilnih članov je odšlo v Jugoslavijo.

V dobi okupacije je Italija zgradila na snežniškem področju mrežo vojaških utrd. Hoja po tem območju je bila dovoljena le zanesljivim osebam, a še

Dokumenti PD Ilirska Bistrica z dvema listinama in krajevnim grbom

tem le na določenih krajih. Razumljivo je, da je v takih razmerah moralo ugasniti pri starih in mladih tisto lepo, komaj vzkipelo navdušenje.

Med drugo svetovno vojno so prihajali zavedni slovenski planinci v snežniške gozdove kot oboroženi borci z namenom, da preženejo okupatorja s slovenske zemlje. V spomin tistim, ki so za svobodo padli, so sezidali leta 1951 kamnito piramidico ob poti na Snežnik. Davno željo bistriških planincev, da se zgradi postojanka visoko tam gori med Malim in Velikim Snežnikom, je izpolnilo na novo ustanovljeno Planinsko društvo Ilirska Bistrica leta 1958. Šlo je višje, kot so oni nameravali, to je tik pod vrh Snežnika, kjer je od porušenega vojaškega objekta ostalo še nekaj kamnov.

Društvo je postavilo tudi drugo kočo spodaj na sončni jasi pod vznožjem Snežnika — na Sviščakah, le v Črnem dolu se ni ustavilo. Črnodolske ledine, na katerih so se nekdaj shajali planinci, izginjajo v sencih temnih jelk in smrek. V hladu sameva in hira zapuščena koča. Od časa do časa se skozi krošnje dreves prerine kak sončni žarek in obsije sivo streho, na kateri so še vedno kot nekdaj rdeče svetlika letnica 1914. Črni dol je utihnil v samotiji.

Ob koncu svoje jubilejne poslanice je predsednik PD Ilirska Bistrica prof. Karolin presenetil navzoče z vabilom na otvoritev nove planinske postojanke na Sviščakah, ki je že dograjena, manjka le še oprema. Slovensko planinstvo bo s to postojanko izpolnilo svojo mrežo na res potrebnem in pomembnem področju.

Po domačinovi besedi so spregovorili drugi zborovalci in poročali večji del o razveseljivem napredku planinstva na Primorskem. Povišanje članarine je društva sicer prizadelo, skrbi jih tudi, kako bo z mladino, če železnica ne bo imela razumevanja za najvažnejšo narodno dolžnost — to je, kako skrbeti za zdrav duhovni in telesni razvoj mladine, društva tarejo tudi finančna bremena, vendar tega smo navajeni in slej ko prej ni nič novega. Kar pa je vedno novo, je optimizem, s katerim odborniki rešujejo društveni brod in mu ravnojo krmo v brk vsem neugodnim vremenom. Posebno je odbornike razveselilo poročilo o tistih društvihi, ki se jim je posrečilo kakorkoli napredovati, npr. izboljšanje razmer na Slavniku, uspehi Nove Gorice na Kekcu, napoved, da se bo začelo z deli za postojanko pri Krnskem jezeru

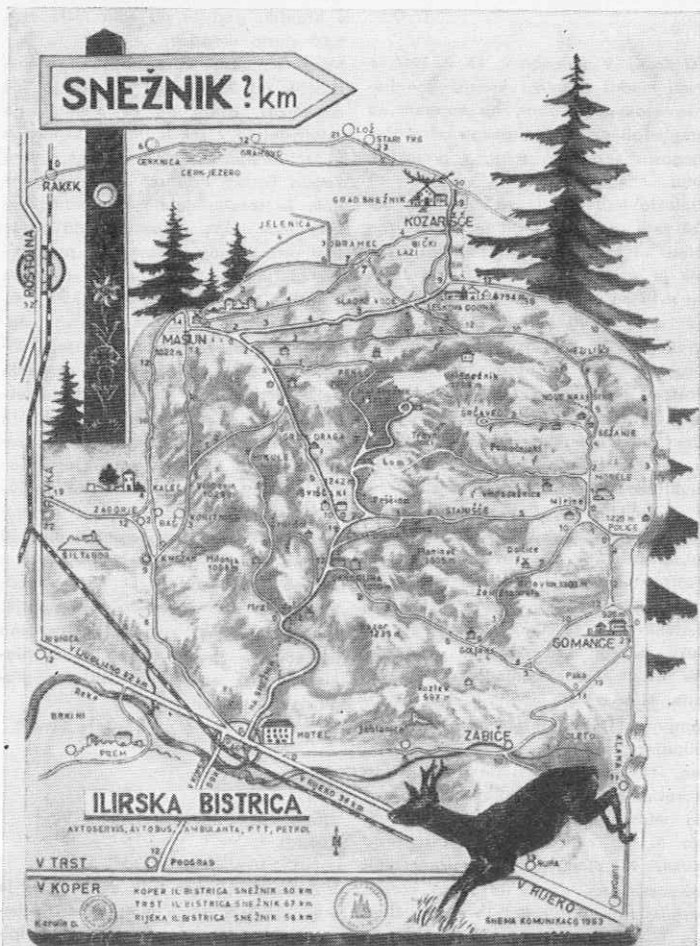

Nova koča na Sviščakah

Foto Maraž

Za orientacijo v Snežniku

Izdela Drago Karolin

in živahno delovanje mladine. Živa pobuda je prišla iz Podbrda, kjer so kljub vsemu pridobili 60 novih članov. In še marsikaj! Razgovor je tekel živahno, sproščeno in vzbujal ves čas vtis, da je primorsko planinstvo v rokah vnetih, prizadevnih in sposobnih odbornikov. Po poročilih so se pogovorili o večjih propagandnih akcijah v I. 1967. Koper bo praznoval 20-letnico obstoja društva in obenem 10-letnico Tumove kočice. Postojna se pripravlja na večjo prireditel na Nanosu, Ilirska Bistrica bo vabila avgusta na otvoritev kočice. Primorska društva so na predlog zastopnika PZS sklenila, naj markacijska komisija prouči, kako bi vključila Snežnik v slovensko planinsko pot. Pot bi nedvomno pridobila na pomenu, Snežnik sam pa je tako značilen vrh na horizontu slovenske pokrajine, da je res mikaven cilj, saj se vidi takorekoč s katerekoli kote transverzale.

T. O.

PD Kranj. V ponedeljek, 13. 2. 1967 so imeli mladi planinci kranjskega društva svoj občni zbor, na katerem so pregledali delo mladinskega odseka in njegovih sekcij po šolah v preteklem letu.

Preteklo leto je bilo za mladinski odsek zelo uspešno. Vodil je mladino na izlete in jo organiziral. Mladinski odsek je vodil 23 izletov za svoje člane na različne vrhove. Povprečna udeležba na izletu je bila po 20 članov. Poleg izletov pa je vodstvo odseka organiziralo skupno z upravnim odborom društva prostovoljne delovne akcije na Kališču in Stolu, katerih se je udeležilo preko 80 članov. Sodelovali so tudi na pohodu Po poteh partizanske Ljubljane, ki so se ga udeležili s 6 ekipami, nosili Titovo štafeto na odseku Jamnik-Železniki, organizirali zbor mladinskih vodnikov za Gorenjsko na Kališču ter se udeležili tudi akcij celjskega mladinskega odseka. Poleg navedenih akcij so člani mladinskega odseka dosegli tudi določen napredek ter uspeh na orientacijskih tekmovanjih, ki so se jih udeležili. Na tekmovanju za Milovanovičev memorial so mladinci dosegli 9., pionirji pa 6. mesto. Na dvodnevem tekmovanju na Korošici za prehodni pokal PD Celje so mladinci osvojili 1. mesto, člani pa 3. Na republiškem prvenstvu na Kumu so pionirji že drugič osvojili prvenstvo ter drugo in osmo mesto, mladinci so bili drugi in četrtri, člani pa tretji. Na državnem prvenstvu so

člani osvojili 10. mesto, mladinci pa na tekmovanju za Vojkov memorial na Nanosu 2. mesto.

13 članov je v preteklem letu obiskalo mladinsko planinsko šolo v Trenti. V jesenskem in zimskem času je mladinski odsek na pobudo upravnega odbora pričel s predavanji po šolah ne glede na to, ali je na šoli že organizirana sekcija ali je ni. Tako tečejo zanimiva predavanja skoraj po vseh osemletkah, medtem ko se srednje šole na razpis niso prijavile.

V okviru teh predavanj bo 8 predavateljev izvedlo na vseh šolah približno 100 predavanj, ki bodo zajela teme od naših domačih hribov pa do Kavkaza in južnoameriških Andov.

V zimskih počitnicah je mladinski odsek organiziral smučarski tečaj, ki pa ni posebno uspel. Udeležba na tečaju je bila precej skromna, saj se ga je udeležilo le 8 članov. Škoda je, da ni bilo več udeležencev, saj je bil tečaj v Kranjski gori in ob zelo nizki ceni 8000 starih dinarjev.

Mladinski odsek združuje 1053 članov, mlajših od 25 let, od katerih je 780 mladincev, ostali pa so pionirji. Po šolah deluje 7 sekcij, in to: Šenturška gora, Cerklje, Predvor, Goriče, Stane Žagar, France Prešeren in Lucijan Seljak. Te sekcije delajo popolnoma samostojno, odraz njihovega dela pa je tudi prizadevnost posameznih profesorjev ali učiteljev. Sekcije, ki so nekoč delale v podjetjih, so polagoma razpadle, tako da danes vodstvo mladinskega odseka nima s podjetji nobenega stika. Prav tako so razpadle nekdanje sekcije v dijaškem domu tekstilne šole ter po raznih vojniških šolah. V naslednjem letu bo zato moralo vodstvo posvetiti več pozornosti prav šolski in delavski mladini ter izgubljene sekcije poizkusiti zopet organizirati. To nalogo nameravajo opraviti skupno z občinskim komitejem mladine ter počitniško zvezo, ki ima v podjetjih zelo dobro organizirane sekcije. Novemu vodstvu, ki je bilo izvoljeno na občnem zboru, želimo mladi planinci veliko uspeha pri širjenju planinske misli med mladino.

Jože Šimčič

ZIMSKI ALPINISTIČNI TABOR V KRNICI

V času od vključno 1. II. do 12. II. se je v planinskem domu v Krnici vršil zimski alpinistični tabor komisije za alpi-

nizem PZS. Vodil ga je Niko Tancar (Jesenice), kot dežurni reševalec pa je sodeloval Boris Krivic (Lj. Matica). Skupno je na taboru sodelovalo 29 udeležencev, opravili pa so 55 vzponov, od tega 2 prvenstvena. Skupni stroški so znašali 680 000 S din. - Pregled vzponov:

1. II. Miklič Z. - Polak J. - Fenz A.: B I - sedlo med M. in V. Ponco ter sestop v Martuljek. Zaradi slabega snega so se morali odpovedati nameravanemu vzponu po gredah Škratice.

1. II. Bernard F. - Rajar R. sta hotela na Špik po Kačjem grabnu, zaradi prišča pa sta morala obrniti.

Drofelnik E. - Smrečnik F.: B I - M. Ponca.

1. II. Šušteršič I. - Strehovec J., Grubešič M. - Markič S. in Škerl U. - Kriznar T.: Aleksičeva smer v Dovškem Gamzovcu - B IV. 2. II. sta prvi dve navezi izvršili še vzpon po JV razu Križa.

2. II. Zupan T. - Gros P.: po kaminski smeri v J steni Lipnice.

Kalar A. - Bizjak J.: sta hotela po Kačjem grabnu na Špik, toda zaradi slabega snega sta vrh njega obrnila in sestopila.

Bernard F. - Rajar R. - Horvat J.: normalna pot na Špik.

3. II. Kalar A. - Bizjak J. sta nameravala preplezati Jugovo smer na Škrbino in nato na vrh Prisojnika. Po Kollnitzerovi smeri sta prišla do stika z Jugovo, nato pa zaradi padca (Kalar) sestopila (bivak).

3. II. Zupan T. - Krivic B.: B I - M. Ponca.

Drofelnik E. - Smrečnik F. sta nameravala po desni grapi v Kriški steni, toda poskusila sta v levi in prišla le 4 raztežaje visoko, nato obrnili.

3.-4. Horvat J. - Gros P. - Mihelič J.: Centralna smer v Razorju in pod Prisojnikom na Vrščic je bil njihov namen. Plezali pa so Jugovo varianto in bivakirali že na trentski strani grebena.

3.-4. Škerl U. - Kriznar T.: Steber Rogljice - B IV - Vrata. Prvenstvena zimska smer (brez bivaka, prespala na B IV).

3. II. Grubešič M. - Markič S.: normalni pristop na Špik.

4. II. Bernard F. - Strehovec J.: B I - M. Ponca.

Ravnik S. - Smrečnik F.: normalni pristop na Špik.

5. II. nedelja - izredno slabo vreme.

6. II. Smrečnik F. - Ravnik S.: B I in pristop na Ponco.

Taler P. - Antloga J.: B I in pristop na Ponco.

7. II. Gros P. – Horvat J. – Kalar A. – Krivic B. – Tancer N.: B I – Škrbina – Oltar.

8. II. Smrečnik D. – Ravnik S.: – Oltar.

8. II. Taler P. – Antloga J.: Špik.

9. II. Taler P. – Krivic B.: Velika Ponca.

9.–11. II. Kalar A. – Gros P. – Horvat J.: Hoteli so od B I v Škrbino in na V. Ponca ter nazaj v B I. Naslednjega dne pa na Oltar-Rokav in Škrblatico ter preko Kriške stene nazaj v Krnico. Toda prišli so le na V. Ponca in se vrnili v tabor.

10. II. Krivic Špik.

11. II. Komac M. – Krivic B. – Antloga J. – Horvat M.: B I.

12. II. Janežič P. – Antloga J.: Oltar. Škerl U. – Križnar T.: B I – M. Ponca. Cegnar B. – Simčič J.: Špik.

Če upoštevamo, da Krnica za ta letni čas ni najbolj ugodna in da je bilo precej mladih plezalcev, je tabor dobro uspel. K temu precej prispeva prvenstveni vzpon mlade kranjske naveze Uroš Škerl – Tomo Križnar v stebru Rogljice. Tečaj pa zasluži pripombo zaradi izredno visokih stroškov (680 000 S din), ki jih s 55 vzponi kar ne moremo opravičiti, saj pride na en sam vzpon preko 12 000 S din stroškov. To bi veljalo v bodoče pri kalkulacijah upoštevati.

Franci Savenc

V POLJSKIH TATRAH

Tako kot lansko leto je tudi letos PSJ dobil povabilo Poljskega visokogorskega kluba iz Varšave, da se dva naša alpinista udeležita njihovega zimskega tabora alpinistov socialističnih dežel pri Morskio oko. Letos sta bila izbrana Jože Rožič (AO Tržič) in Andrejevski Vlado (načelnik komisije za alpinizem Makedonije).

Tabor je bil za razliko od lanskega organiziran nekoliko kasneje in za krajši čas, tako da je nudil mnogo manj možnosti za plezanje in tamkajšnjih stenah, ki so za zimski alpinizem mnogo bolj primerne kot naše.

Na pot je naša naveza odšla 4. III. 67 in naslednjega dne prispela preko Katowic v Zakopane. Zaradi slabih zvez je morala tu prenočiti in ostalim udeležencem tabora sta se lahko priključila šele naslednjega dne, ko so oni že opravili prvi vzpon.

7. III. ko sa se po klasični smeri povzpela na Mnich (2068). Smer ima očno V, je pa visoka le 200 m. Zahteven je sestop, ki ga je potrebno opraviti

po smeri III. tež. stopnje, z enim spustom po vrvi. Drugo in zadnjo turo sta opravila dan kasneje in sicer na Žabi nižji (2098). Ta smer je precej višja – 600 m in je ocenjena s III. tež. stopnjo, spust pa je podoben kot pri prvi smeri.

Pri tako skromni beri – nasproti lanskim 9 vzponom Uhana in Gričarja se moramo nehotе vprašati, ali je tako dolga pot in sorazmerno visoki stroški, res opravičljiva? Res je, da na ta način lahko najdemo stik s poljskimi alpinisti, ki so kljub manjšim goram še precej pred nami, toda potem bi bilo prav, da bi tam ostala še nekaj dni, ker bi to le malo podražilo obisk, rezultat pa bi bil lahko mnogo večji. In še nekaj se nehotе spomnimo – kdaj bomo vsem tem organizacijam lahko vrnili vabilo?

F. S.

KONEC ZIMSKE SEZONE

Zimska alpinistična sezona 1966/67 je za nami. Čeprav se je končala brez težje nesreče, z njo ne moremo biti posebno zadovoljni. Res je pokazala, da imamo tudi nekaj mladih navez, ki so zmožne celo težkih prvenstvenih vzponov in da so želje velike, toda rezultati?

Najtežji vzpon je tako kot že tretje leto zaporedoma pripadel »plezalcem« iz Dresdona. Svojih domačih gora nimajo, na razpolago so jim samo pešeni stolpi ob Labi – t. z. Saška Švica, pa kljub temu in kljub veliki oddaljenosti uspevajo celo tam, kjer si mislimo, da sedaj vendarle suvereno vladamo. Po vzponu po Prusik-Szalayu (1965), skalaški v Špiku (1966) še Aschenbrennerjeva smer v Travniku! Detajlov ne mislim navajati, ker so več ali manj znani (z izjemo tega, da so vendarle izstopili po originalnem izstopu na vrh in ne tako, kot smo bili napačno poučeni, z varianto na greben) in bodo članek o vzponu tudi objavili v Planinskem Vestniku. Prav pa je, če še enkrat poudarimo, da so uspeli zaradi homogenosti ekipe in po sistematični pripravi. In še nekaj velja omeniti. Kurt Richter, ki ga že poznamo kot pisca, nam je zaupal, da je koncept članka napisal takoj po povratku v dolino (kako pa je pri nas?). Ostali dosedaj poznani prvenstveni vzponi so:

25. XII. je Mihelič Jože sam prečil Sleme do sedla pod Dražkim vrhom. Kronološko naslednji je vzpon Borisa

Kambiča (v navezi s Tavom, naturaliziranim Argentincem). 20. I. se je povzpел na vrh Vispanoni, ki leži na kontinentalnem ledu Argentine, blizu Fitz Roya. Na zimskem alpinističnem taboru v Krnici sta bila izvršena dva: JV raz Križa (Grubešič, Markič, Škerlj, Križnar) in steber Rogljice (Škerlj, Križnar).

Na zimskem tečaju šaleškega AO so Resnik, Sedovšek, Spindler in Zajc opravili prvenstveni zimski vzpon po JV grebenu Grofčke.

Na pohodnem taboru AAO sta P. Ščetin in Bervar preplezala kot prva pozimi, nekdanj eno naših najtežjih smeri – raz Dedca.

12. II. sta Kamničana Koritnik in Jagodic preplezala centralno smer v Kaški gori, le pet dni za tem pa Koritnik, Jagodic in Škarja še smer Svetelove v Planjavi.

16. II. sta Jaklič in Ekar preplezala prvenstveno zimsko smer v JZ steni Kočne.

4. III. so trije mladi ljubljanski plezalci – Gradišar, Habinc in Mlač preplezali Kalteneggerjev kamin v Kotovi špici, kot zadnji naš prvenstveni vzpon pa so Jeseničani Zakrajšek, Bernard in Oman preplezali še 600 m steno Vrha kraj sten v masivu Prisojnika, ki še ni bila preplezana poleti (16 ur, IV–V).

Omeniti pa je vredno tudi nekaj novitev in poskusov, ki kažejo, da bi z nekaj več sreče le lahko dosegli kaj več.

V Čopovem stebru so bili najmanj trije poskusi. Prvi so poskusili Krivic, Horvat, Kalar in Gros. Po opravljenih vstopnih dolžinah pa so morali odstopiti, ker so spoznali, da bi za celoten vzpon potrebovali le preveč časa. Pri tem velja omeniti, da so po skalaški smeri prišli najvišje (120m). Češkoslovaška odprava (9 članov z Ustja na Labi, ki je poskušala za njimi po isti smeri, ni prišla niti polovico tako visoko, čeprav so »nadelavali« dvakrat dalj časa. Najbolj resen poskus so malo pred konec uradne zimske sezone izvedli člani AO LJ. Matice (Kunaver, Štupnik, Sazonov, Belak). Do Čopovega stebra so poskušali priti po varianti, ki gre direktno navzgor. Toda tudi oni so morali po 300 m obrniti zaradi obilice ledu.

Že takoj v začetku zimske sezone sta Krivic in Horvat J. poskusila v Zupanovi smeri (Šite). Toda po prvem raztežaju sta obrnila, ker sta zanj potrebovala cele tri ure.

Dva poskusa smo zabeležili v razu Javlovca — oba sta se končala z manjšimi padci in obkrogi so naveze obrnile.

Simčič in Grubešič sta morala obrniti v centralni smeri severne stene Grintavca, ker ju je prehudo zdeloval mraz.

Zadnja dva taka poskusa pa smo zabeležili v Skuti. Naveza, ki je želela ponoviti raz Skute je morala obrniti zaradi ledu, druga v zajedu pa zaradi izredno dolgega padca (40 m) prvega v navezi.

V letošnji zimski sezoni beležimo tudi dva solo vzpona. 25. II. je Tone Škarja sam ponoči preplezal Bosovo grapo v Brani, z okrešelske strani pa je po Tschadovi smeri v Turski gori bil uspešen Janez Novak.

16. II. je Škerbinek z Rupnikom prvič ponovil zimski vzpon po direktni smeri v Kotovi špici. 5. III. sta Žvokelj Jože in Kalan Olga preplezala smer po polici v S steni Grintavca. Istega dne sta v sosedni smeri — stebri (V) bila uspešna še Škerlj in Ručigaj, Ekar in Valant pa v SZ grebenu Kočne.

V Kukovi špici so Mlekuž, Ažman in Kofler preplezali JV raz.

F. S.

MEDNARODNA KONFERENCA O REŠEVANJU IZ PLAZOV

Garmisch-Partenkirchen je 13. in 14. novembra preteklega leta nudil gostoljubje več kot sto reševalcem iz amaterskih in poklicnih krogov, ki se bavijo s problemi reševanja iz plazov in sploh s plazovi. Konferenca o plazovih je tretja svoje vrste; po izkušnjah iz Švice in Avstrije jo je tokrat organizirala GRS Bavarske, glavno težo dela pa so opravili reševalci iz Garmisch-Partenkirchena, na čelu z dr. G. Neureutherjem, starim znancem in himalajcem.

IKAR, ki je pobudnik konferenc o plazovih, je srečanje izkoristila in sklicala seji zdravniške komisije ter komisije za opremo. Zdravniki so obravnavali novosti in že znane stvari iz prve pomoči ter zlasti vprašanja o ukrepanju pri omrzlinah ter ohladih. Opremarji pa smo najprej pregledali, kako se uveljavljajo priprave, katere priporoča IKAR. Videti je bilo, da so jih privzele tudi države izven organizacije, nasprotno pa nimajo dosti posluha Francozi ter Italijani. Oboji so dokaj samosvoji, kar žal ne prispeva k večji varnosti in kakovosti reševanja. Avstrijci so preteklo leto preizkusili raz-

lične tipe lavinskih sond ter kot najboljše priznali znano Lindenmannovo sondo, kakršni v »slovenski« izboljšani izdaji uporabljamo v Jugoslaviji. Slišali smo še o novem električnem načinu ugotavljanja kovinskih predmetov v snegu. Naprava bo nekajkrat cenejša od Försterjeve sonde in je porabna brez dodatnih pripomočkov. Odpadejo torej magneti in drugi deli, ki naj bi jih planinci in smučarji nosili s seboj. Nujno je samo to, da ponesrečeni ni brez kovinskih predmetov. Zadošča že kovanec. Napravo raziskuje avstrijska vojska ter bomo o njej gotovo še slišali. Med pogovorom pod točko razno smo od šefa češke GRS ing. Mikulaša slišali, da dobi ta služba na leto 5 000 000 Kč. V znesku so sicer zajete plače 70 reševalcev, vzdrževanje zavetišča in opreme. Ostalo pa gre vse za amaterske reševalce, ki za opremo dobe letno ca. 3000 Kč. Od omenjene vsote je 160 000 dev. kron namenjenih za uvoz opreme.

Konferenca je začela z razpravo o nekaterih značilnejših nesrečah v sezoni 1965/66. Primeri so bili poučni, vendar razen dveh ali treh ne kaže, da bi jih tu ponavljali. Osnovna ugotovitev: koder obstajajo službe za napoved plazov, so v vseh primerih napovedovale plazove. Da je prišlo do nesreče, so bili krivi sami ponesrečenci. Tako alpinisti v V. Tatrah, ki so oskrbnika v koči pod Javorovim štitom celo zasmevali, ko jih je svaril. Odnegli so dva mrtva. Znanega alpinista, Švicarja Hiltija von Almene je ukanila megla in skrb za dva klienta, ki ju je vodil skozi zasneženo gorsko pokrajino. Uroda je hotela, da sta prav varovanca morala po pomoč, ki pa je prišla prekasno. Najbolj zanimiv primer, ki je vzbudil mnogo kritike, je bila nesreča v Švici. Da bi sprostili nevarno prognozo, so plaz odstrelili. Nesreča je hotela, da je plaz presegel vse meje in zdrsel nekaj 100 metrov dalj kot običajno. Pri tem je seveda zajel nekaj smučarjev in je neka smučarka ostala v belem objemu. Naključje je hotelo, da so dogodek opazovali reševalci z lavinskim psom, ki so žensko kmalu našli v globoki nezvesti in navidezno mrtvo. Še drugo naključje je pripomoglo, da so se na kraju nezgode znašli kar trije zdravniki, specialisti z raznih področij in ne travmatologi. Ugotovili so, da je ženska mrtva in da se ne izplača več truditi z umetnim dihanjem. Odnegli so jo v dolino, kjer je sin dr. Campela, zdravnik praktik ukazal, naj nadaljujejo z umetnim dihanjem, nakar je ženska oživela, četudi se ni zavedela. Umrla je naslednje jutro zaradi pre-

dolgega pomanjkanja kisika in notranjih poškodb prsnega koša. Pouk: Ne odnehaj, dokler se niso pokazala zanesljiva znamenja smrti. Ker je dihanje usta na usta ali usta na nos utrudljivo, je vmes treba poskrbeti za AMBU aparat, kolikor ni mogoče ponesrečenca transportirati na varno v dolino.

Poseben poudarek je konferenca posvetila službam za napovedovanje plazov. Zelo dobro službo imajo Švicarji s sedežem v Institutu za raziskavo snega in plazov v Davosu. Avstrijci imajo kar štiri središča: Bregenz, Salzburg, Innsbruck in Celovec. Sedaj si prizadevajo organizirati mrežo obveščevalnih točk in lavinskih komisij tudi Nemci. Omenjene komisije naj bi združevale organe oblasti, uniformiranih služb in prostovoljce. Podatke pa naj bi vrednotili dobro opremljeni avstrijski centri v Bregenzu ter tudi izdelali dokončno napoved.

V Sloveniji se je tega dela lotil dr. Andrej Robič skupaj z upravo žičnice Zelenica. To bi ne bilo lahko, če ne bi Kompas in zlasti Jože Jurjevič, direktor v Trzinu, pokazali izrednega posluha in sodelovanja. Prav tako so nabavili opremo, instrumente in se udeležili tečaja o plazovih v Švici. Zeleniška »napoved« velja seveda samo za Zelenico in je še v povojih. Z leti pa se bodo zbrale izkušnje in verjetno bo tudi Hidrometeorološki zavod SRS počasi pristopil k sodelovanju.

Bavarske oblasti, zlasti ministrstvo za notranje zadeve, ki ima v okviru javne varnosti v rokah tudi to stvar, si zelo prizadevajo, da bi podjetja, ki organizirajo smučanje in smučišča predvsem sama našla načine za financiranje varnostne in napovedovalne službe. Ministrstvo meni, da še ni dovolj, da podjetje skrbi za varen »prevoz navzgor«. Enako važno je, »da se gost tudi cel vrne v dolino.« Stvar so zajeli z nekaterimi zakonskimi predpisi, ki sicer ščitijo davkoplačevalca nasploh.

Posebno poglavje je bilo zopet razpravljanje o magnetnih sondah. Švicarji in Avstrijci so zadnje leto dober preskusili sistem Varian in Försterjevo sondo. Slednjo je obdelovala delovna skupnost, v kateri so sodelovali GRS, planinsko društvo in »Naturfreunde«, žandarmerija, policija, finančarji in armada. Na voljo je bilo 60 sond, s katerimi je upravljalo 71 oseb, skupno je sodelovalo nad 50 udeležencev. Iskali so vsega skupaj 230 predmetov. Tako izobraženci kot povsem neuki fantje so se izkazali enako uspešni, pokazalo se je nasploh, da »vaja dela mojstra«. To pa velja enako za vodnika lavinskega psa. Skupno so

posredovali 68-krat, od tega šestkrat v resničnih primerih. Iskali so 64-krat ponoči in 4-krat podnevi. Splošni zaključki še ne govorijo v prid magnetni sondi, vzrokov je več: počasno iskanje, zelo težko ob slabem vremenu in viharju, iskanje je zelo utrudljivo, moti tudi akustični signal, ki ima primes ultrazvoka, zelo motijo vsakovrstni kovinski predmeti, težko je obdržati smer, nepraktično je grobo nastavljanje sonde. Sicer pa se je pokazalo, da je sonda mehansko zelo trdna in zabeležili niso niti ene prekinitve zaradi električne napake.

V razpravi je sodeloval dr. Leo Krasner, ki je opozoril na to, da bi boljše zaradi ultrazvoka odpravili z ustreznimi filtri. Bolj zanimivo je bilo slišati odgovor, kakaj ponesrečeni sliši tiste, ki ga iščejo, oni pa njega ne. Mehaničar je v lomu zvočnih valov na meji dveh sredstev – zraka in snega. Iz hitrejšega sredstva v počasnejše ne morejo, zato ostanejo v snegu in ni najslabše, če reševalci že takoj ob grobem iskanju »prisonijo« od časa do časa uho na sneg. Takrat je namreč mogoče slišati, če ponesrečeni kliče. To se je dogodilo dr. Campellu, ki se je na plazu spodtaknil ter slisal klice na pomoč.

Oglasil se je spet stari praktik Gramminger ter ponovno opozarjal na lavinsko vrstico, to najskromnejšo, a tako učinkovito pomočnico.

Za zaključek smo predstavniki vseh članic IKAR ter ČSSR in Poljske podali referate o stanju GRS v posameznih državah.

Konferenco je zaključil dr. Campell, ki je vse navzoče pozval k nadaljnjemu sodelovanju. Izrazil je upanje, da bodo sčasoma tudi tehnična sredstva odigrala večjo vlogo v reševanju življenj, pri čemer je z njemu lastno domiselnostjo priporočil, naj se ne damo plašiti s pregovorom: »Technik ist, wenn es nicht funktioniert«.

Na povratku smo se ustavili v Münchnu, kjer smo si ogledali prostore GRS v zgradbi Rdečega križa. Ob tej priložnosti je tajnik K. Frantz podaril naši GRS precejšnje število raznovrstnih instrumentov, ki bodo koristno dopolnilo naše zdravniške opreme na postajah GRS v Sloveniji.

Ing. P. Šegula

SEMINAR IN IZPITI ZA GORSKE VODNIKE NA VRŠČU

Komisija za gorsko vodništvo pri Planinski zvezi Slovenije je priredila in uspešno izvedla v dneh 18. in 19. marca letos v Tičarjevem domu na Vršču seminar in izpite kandidatov za gorske vodnike.

Seminarji in strožji kriteriji pri sprejemanju novih kandidatov za gorske vodnike so zelo nujni – čeprav imajo naši vodniki drugačne naloge kot vod-

niki v ostalih alpskih deželah. V tujini vodijo profesionalni vodniki kliente po gorah – pri nas pa je ta dejavnost šele v začetni fazi. Bistvo naše vodniške dejavnosti je v vodenju naše mladine in planincev na ture in izlete ter instruktazha mladih gornikov na težjih, seminarjih in taborih.

V naši planinski organizaciji smo imeli doslej že 79 gorskih vodnikov od tega 39 aktivnih in 40 pasivnih. V soboto 18. marca pa so opravljali izpit še novi kandidati. Izpitni program je zelo obsežen, tako da fantje niso imeli lahkega dela. Organizacijo planinstva, orientacijo in čitanje zemljevidov, meteorologijo, organizacijo GRS, zgodovino planinstva, praktično izvajanje vodniške tehnike v kopnem in zimskem terenu, smučanje, poznavanje gorskega teritorija, za katerega je gornik kandidat, znanje tujih jezikov, prvo pomoč – vse je moral kandidat dobro obvladati. Predvsem se je od kandidata zahtevala večletna aktivnost v alpinizmu in minimalna starost 25 let. Člani izpitne komisije dr. Tomaž Ažman, prof. Rado Kočvar, ing. Pavle Šegula, dr. Oskar Reya, Stanko Hribar, Ante Mahkota in načelnik komisije za gorsko vodništvo so ocenjevali kandidate zelo strogo. Od 19 prijavljenih je prišlo na izpit le 12 kandidatov, ki so po celodnevem izpraševanju vsi opravili izpit s sorazmerno dobrimi uspehi.

Novi gorski vodniki PZS so naslednji:

Priimek in ime	Član	Stanovanje	Znanje jezikov	Usposobljenost gorskega vodnika	
				J - Julij. Alpe S - Savinj. Alpe K - Karavanke	P - nadel. poti PI - plez. smeri SM - g. smuč.
1. Belak Stane	Ljubljana-Matica	Ljubljana, Zaloška 100	angleški, nemški	J, S, K	P, PI, SM
2. Butinar Marko	PD Jesenice	Rateče 16	—	J	P, PI
3. Ing. Duhovnik Janez	PD Medvode	Medvode 9	nem., franc. angleški,	J, S, K	P, PI, SM
4. Koblar Slavko	PD Jesenice	Jesenice, V. Svetina 20	nemški	J, K	P, PI
5. Kodre Jože	PD Celje	Celje, Savinjska 3	angleški, francoski	S	P, PI
6. Kuštrín Gabrijel	PD Celje	Celje, Prešernova 6	angleški, francoski	S	P, PI
7. Ramuš Janez	PD Jesenice	Jesenice, Gregorčičeva 3	nemški	J, K	P, PI
8. Robas Roman	PD Medvode	Pirniče 35	nemški	J, S, K	P, PI, SM
9. Sazonov Anton	PD Ljubljana Matica	Lj., Cesta na Brdo 12	angleški,	J, S	P, PI, SM
10. Dr. Stojanovič Rastko	PD Beograd	Bgd., Proleterska 39	angleški, nem., franc.	J	P, SM
11. Ing. Ščetinin Peter	Akad. PI. društvo	Ljubljana, Gosposka 10	nemški, ruski	J, S	P, PI
12. Ing. Šlamberger Vlado	Akad. PI. društvo	Ljubljana, Kebetova 13	angleški, francoski	J, S, K	P, PI, SM

Vsem novim vodnikom je v imenu komisije za gorske vodnike in PZS čestital načelnik GV.

Zvečer je predaval »O naših gorah« z barvnimi diapozitivi ing. Pavle Šegula. V nedeljo 19. marca se je vršil seminar za vse gorske vodnike. Obravnavali so aktualno tematiko – saj je znanje naših gorskih vodnikov pod povprečjem vodnikov v Avstriji, Italiji, Švici in Franciji. Žal udeležba ni bila zadovoljiva, čeprav bi morali biti navzoči vsaj vsi aktivni vodniki. Navzočim sta predavala dr. Reya o meteorologiji, prof. Rado Kočevar o čitanju zemljevidov in orientaciji.

Vaje v sodobni plezalni in samoreševalni tehniki v bližnjem pečevju Mostrovke so se udeležili vsi navzoči vodniki.

Poročilo o plodnem delu vodniške komisije za pretekli dve leti je podal načelnik GV Krušič. Vodniki so sestavili delovni načrt za leto 1967 in izvolili novo komisijo za GV.

Janez Krušič

NOVA PLEZALNA TEHNIKA

Pri vzgoji mladih alpinistov že dolgo časa čutimo praznino v strokovni literaturi, ki bi jim bila dosegljiva. Druga »Plezalna tehnika« Marjana Keršiča-Belača je že davno razprodana, o novi pa vse do pred kratkim ni bilo glasu. Sedaj pa se nam nenadoma ponujata dve.

Komisija za alpinizem PZS je v razgovorih s Keršičem, da bi pripravil ponovno – razširjeno izdajo, komisija za alpinizem PSJ pa je podprla prizadevanje Zlatka Smerketa, da izda že skoro izgotovljeno enciklopedično izdajo, izredno bogato ilustrirano s fotografijami. Do česa bo prišlo, še ni znano. Naša – slovenska izdaja zaradi majhne naklade in sorazmerno visokega avtorskega honorarja verjetno ne bi bila ravno poceni, še dražja pa bi bila Smerketova (v slovenščini ali srbohrvaščini, odvisno od založnika). Cena bi se le težko spustila izpod 100 N din.

F. S.

JAPANIBIS (Nipponia nippon/Temminck 1835/) je gotovo najredkejša ptica na svetu, saj šteje komaj 12 primerov. Pred 100 leti je bila na Japonskem še močno razširjena, našli so jo tudi

na Kitajskem, na Koreji in v Mandžuriji. Japonska vrsta ibisa je doživela najhujši pregon med l. 1870 do l. 1890, tako da je bila skoro popolnoma iztrebljena. L. 1930 so na otoku Sado in polotoku Nedo odkrili nekaj gnezid in našli 30 do 40 primerov. L. 1934 so Japonci ibisa proglasili za nacionalni spomenik in ga zaščitili. Zaradi izsekavanja gozdov in razmer v drugi svetovni vojni pa je ibis še nadalje propadal in so l. 1962 našli samo še devet primerov. Mednarodna organizacija varstva narave in japonska spomeniška služba sta nato proglasili Mt. Kunimi na otoku Sado za rezervat in l. 1964 kupili 400 ha zemljišča, na katerem japonski ibisi najraje preživljajo. S tem seveda še ni poskrbljeno za vse. Japonci so poskrbeli še za plotove okoli gnezdišč, za boljše kontrolo gnezdišč in prezimovališč, za ribnike, ki pomenijo za ibisa prehransko bazo, za zimska krmišča, za oskrbo šibkejših in bolnih primerkov. Vse japonske ukrepe podpira tudi svetovna organizacija Fonds World Wildlife Fund v Morgesu.

ASSUANSKI JEZ je eno največjih sodobnih gradbenih del, velikanski poseg v naravo, s katerim bodo nastali umetni grebeni, umetno orjaško jezero, pravo premikanje gora in dolin. Stari Assuanski jez, ki so ga gradili od l. 1898 do l. 1902, je bil visok 51 m, dolg 2 km, umetno jezero dolgo 360 km, s 5,5 milijardami m³. Novi jez, ki so ga začeli graditi 1960, dovršen pa naj bi bil 1969 l., pa je visok 111 m s spodnjim premerom 960 m, dolg 3,6 km, umetno jezero dolgo 500 km, površina jezera 5000 km² (skoro četrtina Slovenije), zajezene vode je 157 milijard m³, široko je jezero 10 km, največja globina 97 m. Tehnika in politika sta svoje že storili – videli bomo, kakšne bodo posledice. Ali se bodo izpolnili vsi upi in načrti, zaradi katerih je človek posegel v naradni režim ene največjih in najzanimivejših rek na svetu?

NORVEŠKA, DEŽELA FJORDOV IN LEDENIKOV, je v zadnjih letih postala cilj mnogih evropskih plezalcev, posebej angleških, pa tudi iz Jugoslavije so se tja podale hrvatske naveze in opravile tam nekaj velikih vzponov. Do nedavna pa norveške gore niso kaj prida veljale. K temu je pripomogla morda nižja povprečna višina (najvišji vrh Galdhøpingen je visok 2469 m) nič kaj vabljivi tudi niso bili ledeniki, čeprav po svojih merah daleč nad alpskimi. Zdaj Evropa nanovo odkriva, da

so norveške gore ohranile, kar so Alpe že davno izgubile: samoto, prvobitnost. Tu ni steza, ni markacij. Najvišje gore in največji ledeniki so v južni Norveški. Jostedalbreen je največji evropski ledenik (850 km²). Pogorje Jotunheimen (Dom velikanov) je planinsko še najbolj odprto, ima več koč in dovolj potov.

Geološko so te gore starejše kot Alpe. Zato je njihova zunanja podoba drugačna, bolj fantastična, divja, razsekana in razbrazdana. Jotunheimen je najbolj tipičen: visoka planota, pokrita z ledom, ki na robih pada v fjorde in doline. Samo skupina Hurrungene spominja na Alpe. Kamenina je večji del granit, gnaj, gabbro. Čim bolj gremo proti severu, tem manj podatkov je o gorah. Okstindane (Goveje gore) ima najvišji vrh Oksskolten (1912 m) in je brez poti. Svartisen (Črni led) je težko dostopna ledeniška planota (550 km²), ki dosega višine okoli 1600 m. Sulitjelma s koto 1914 je na Švedski meji. Tudi angleški vodnik »Rock Climbs in Arctic Norway« ima zelo malo podatkov o norveških gorah, ki leže v polarnem krogu, prav tako tudi zemljevidi, posebno za okolico Narvika in Tromsøja. Tu okoli je še nedotaknjen paradiz za tiste, ki jim je »ropanje« in »plenjenje« prvenstvenih smeri in vzponov vrhunec planinstva. Joeggeware je 1845 m visok in ga imenujejo »norveški Mt. Blanc«. Poln elegantnih vrhov in grebenov je gorski svet na Lofotih in Vesterallih, nekatere Chamoniške igle, ki rastejo iz morja. O Lofotskem arhipelu pa govori »Rock Climbs in Lofoten« in to še dokaj zanesljivo.

Za vegetacijo so v teh gorah najznačilnejše breze in jelše, ki obenem z močvirji, blatnicami in močvarami grade pot do norveških gor. Drevesna meja je pri 1000 m, na severu pa kar ob morju. Na Lofotih in Vesterallih poganja ob polarnem siju izredno bujno in pisano rastlinje, čeprav je tu ista zemeljska širina kakor v notranji Grönlandiji.

Norveška klima je primorska in zaradi zalivskega toka nenavadno mila. Visoki in nizki pritisk se hitro menjavata, slabo vreme zato nikoli ne traja dolgo, seveda isto velja tudi za lepo vreme. Norveška meri 325 000 km² in ima 3,5 milijona prebivalcev, za Islandijo najredkeje naseljena dežela v Evropi. Onstran polarnega kroga je naseljena samo obala, ljudje tu živijo od ribolova in industrije konzerv.

Alpinistična tehnika, ki pride za Norveško v poštev, je ekspedicijska, sad vsake ekspedicije onstran polarnega

kroga je tudi ekspedicijske narave. To so Alpe izpred 200 let. Lofotski arhipel je pravi dorado za VI+, samo da stene rastejo neposredno iz morja. Domačini se za alpinistično odkrivanje teh gora ne zanimajo. Na Lofotih ni zadržnega kamenja. Pečina je izglajena in izbrušena kot marmornata plošča, ni dreves, ni cvetic, le orjaška praprotna sem in tja požena. Angleži najbolj poznajo Austvagöy, vendar je takih skupin, ob katerih vzdrhti plezalčevu srce, še več. Prav tako na Vesterallih. Idealnih prostorov za camping je na izbiri, neodpravljliva nadloga so le komarji in mušice. Angleški vodnik o teh gorah nima niti besede. To so naporne gore. 500 m višinske razlike odtehta po težavah 1000 alpskih višinskih metrov. To velja posebno za pristop, ko prideš na višino 1000 metrov, stopiš na idealna gorska tla.

60 m VISOKE JELKE stoje v rezervatu, ki ga je uredila švicarska zveza za varstvo narave v Emmentalu pri Dürs-rüttiju. 300 takih smrek je lep ponos. Vsaka ima nad 1 m premera, največja pa ima v višini moža celo premer 1,55 m, visoka je 58 m, stara je 340 let, ima pa 35 kubikov. Rezervat je dosegljiv z avtom, najbližji parkirni prostor je oddaljen komaj 10 minut.

KOEKSIŠTENCA MED INDUSTRIJO IN GOZDOM je eno od vprašanj, na katero mora odgovoriti varstvo narave, prav tako pa tudi industrija in vsi, ki morajo skrbeti za prirodno ravnovesje v bivališču človeka. Industrijske »emisije«, ki s plini in dimom slabe ali celo uničujejo gozd, kličejo po temeljitih ukrepih. Gozd je čuvár zdravja, sito in cedilo za zrak, ki ga vdi-havajo mesta. Nemška gozdarska zveza in inštitut za vegetacijsko kartiranje v Bad Godesbergu se ukvarjata z mislijo, da bodo to najkoristneje in naj-učinkoviteje storili s posaditvijo takih drevesnih vrst, ki se industrijskim emisijam upirajo.

JAVANSKI NOSOROG (*Rhinoceros son-daicus* Desmarest 1822) je ena najbolj ogroženih živalskih vrst na svetu. L. 1967 si je WWF v svojem prizadevanju za ohranitev živalskih raritet izbrala predvsem tega nosoroga, ki je zelo podoben indijskemu oklepemu nosorogu in ima kakor ta en sam rog, je pa precej manjši. Sodijo, da je nekoč živel tudi na Sumatri, Borneu, na Malajskem polotoku do Burme, Assuama in Kitajske. Ker se je v jugovzhodni Aziji prebivalstvo zelo namnožilo in ker je

zato izginjal pragozd, širilo pa se je polje, se je poleg drugih divjih živali tudi ta nosorog moral umakniti in živi danes samo še v rezervatu Udžun-Kulon na vzhodni obali Jave. Njegov rog je bila iskana trofej. Danes štejejo samo še 24 primerkov te živali. L. 1964 in 1966 je WWF naredila dva načrta, kako bi žival ohranila, razmnožila in ji pripravila najugodnejše okolje za življenje v Udžun-Kulon. Belgijski zoolog dr. Jacques Verschuren je februarja 1967 prišel za mesec dni v ta rezervat, da bi ga reorganiziral po najugodnejših načelih, da bi vzpostavil biološko raziskovalno postajo in začel z raziskovalnim delom, ki bi ga nadaljeval kak švicarski znanstvenik. Ta naj bi po svojih izsledkih prišel do predlogov za ohranitev in množitev te dragocene živali.

T. O.

Guido Monzino

ALPINISTIČNE ODPRAVE
V GRENLANDIJO

(Spedizioni d'Alpinismo in Groenlandia, tisk Officine Grafiche Mondadori - Verona, 1966).

Pred nami je zajetna, lepo urejena knjiga, povzetek šestih odprav Guida Monzina in njegovih tovarišev v gorah - gorskih vodnikov in nosačev.

Po uvodnih besedah smo najprej deležni splošnih podatkov o tem največjem vseh otokov, ki meri kar 2 200 000 kvadratnih kilometrov in ki ga pokriva led na devetih desetinah celotne površine. Svet je razgiban, skrivnosten, kot so skrivnostni njegovi prebivalci in njih preteklost. Gora ne manjka, tudi ne visokih. Najvišja sega kar 3700 m nad gladino morja.

Nemalo nas pritegne poglavje o zgodovini alpinističnega osvajanja Grenlandije. Prvi znani raziskovalci so bili že Vikingi leta 1120, alpinistično dejavnost v našem smislu pa je začel Giesecke v času od 1806 do 1813. Tudi nemirni Whymper je tod pustil svoje sledi in sledili so mu še mnogi prav do današnjih dni. Naj nas ne čudi, če med njimi najdemo predsednika UIAA, prof. Wyss - Dunanta, ki se je izkazal še tudi drugje, v Himalaji in Afriki. Monzino podrobneje opisuje vsako odpravo posebej.

Člani odprav so potovali z letali rednih prog, s posebej najetimi letali, z ladjo, avtomobili, s čolni in pasjo vprego ter peš.

Čeprav so bile odprave kratkotrajne, niso zanemarili vprašanj, kot so eskimska umetnost, zlasti starodavno kiparstvo. Zanimale so se za geologijo in antropologijo, o čemer nam govorita dve poglavji dodatka. Eno izmed poglavij nekoliko teatralično obdeluje vsoburno korespondenco, ki je nastala med Monzinovo odpravo in francosko belgijsko odpravo ob nesreči štirih članov slednje ob vzponu na Snepyrariden. Monzino je pomagal z vsemi silami ter storil, kar je bilo mogoče, njegovi ljudje pa so lahko našli samo dva mrtva, dva druga Belgijca sta izginila. Preživeli se menda res niso kaj pridali lepo obnašali. Končno slede še tehnični, zelo kratki opisi podvigov, pregled opreme in filmov, ki so jih posneli ter priredili za prikazovanje v domovini na 16 mm barvnem materialu.

Knjigo zaključuje obsežen pregled literature, član odprave Mario Fantin je prispeval kar 109 črno belih in 51 barvnih fotografij. Med črno in belimi fotografijami je lepo število reprodukcij specialk.

Ing. P. Š.

Guido Monzino

ALPINISTIČNE ODPRAVE V AFRIKO

(Spedizioni d'Alpinismo in Africa, tisk Officine Grafiche Mondadori - Verona, 1966).

Knjiga, ki smo jo prejeli istočasno kot knjigo o odpravah v gore Grenlandije, se od te komaj kaj razlikuje, po zasnovi in razporedu vsebine sta povsem enaki. Iz splošnega, zelo poučnega uvoda spoznamo podrobnosti o trinajstih gorstvih in imenitnejših gorah Afrike. Odprave so delovale v skoro vseh in tako izvemo za alpinistično zgodovino ter se marsikaj poučnega iz obsežnih uvodnih besed k vsaki odpravi. Guido Monzino in njegovi vodniki so v petih odpravah opravili kar precejšnje delo:

Od 26. 12. 1959 do 9. 1. 1960 Kiliman-džaro, štirje udeleženci.

Od 27. 12. 1960 do 14. 1. 1961 Mount Kenia, štirje udeleženci.

Od 24. 12. 1961 do 12. 1. 1962 Ruwenzori, šest udeležencev.

Od 20. 12. 1963 do 6. 1. 1964 pogorje Tibesti, Sahara, deset udeležencev.

Od 27. 12. 1964 do 9. 1. 1965 Hoggar, alžirska Sahara. Deset udeležencev.

Člani odprav so potovali z letali rednih prog in z najetimi letali, z avtomobili, s karavanami in peš.

Kot knjiga iz Grenlandije, ima tudi afriška izdaja prilogo s krajšim po-

glavjem o stari in že davno izginuli umetnosti, risbah in skicah v področjih Tibeti ter Ennedi. Mario Fantin podaja med 146 črno belimi fotografijami številne reprodukcije teh pravadnih risb. V knjigi je tudi 32 barvnih reprodukcij iz življenja in dela odprav. Priloga nas seznani še s podatki o dveh afriških združenih planincev; na voljo so nam izčrpní podatki o »Killimangiaro Mountain Club« ter o »Mountain Club of Uganda«. Sledi pregled 16 mm barvnih filmov, ki so jih pripravili za predvajanje v domovini s posnetki med potekom odprav.

Razveseli nas izredno obsežen pregled literature, v kateri najde lahko bogate podatke vsakdo, ki se zanima za podvige v tem delu sveta.

...

Knjigi sta prava zlata jama za vsakogar, ki si želi razširiti obzorje in še posebej za organizatorje odprav in tuja gostva. Iz podatkov o posameznih odpravah je videti, da Monzino in njegovi fantje ne zametujejo časa. Vse odprave so kratke, da se včasih kar začudimo, kako je to mogoče; seveda — letala dandanes hitro premoste še tako velike razdalje. Spričo tega smo ob pregledovanju knjig vedno bolj prepričani, da so vodja odprave in njegovi ljudje že pred odhodom pošteno premetali in preštudirali vso literaturo, o kateri pišejo v prilogah. Povzetki iz alpinistične zgodovine nam v lahko prebrljivih besedah lepo predočijo dogajanja iz preteklosti n predvsem pokažejo, da so udeleženci odprav vedeli, kam odhajajo in kaj so drugi že dosegli v tistih krajih.

Jasno je, da nekaj tednov, kolikor so trajale daljše odprave, ne more biti poštena osnova za resnejše znanstveno delo. Kljub temu pa nas mora razveseliti dobra volja, s katero nam Fantin posreduje nekaj podatkov o stari afriški in grenlandski umetnosti.

Človeka preseneča vzorno in pregledno urejena snov, dobre fotografije, skice, karte in lahek jezik. Ne nazadnje dajmo priznanje strokovnosti članov odprav, ki so brez nesreče preplezali mnogo vrhov v pogojih, ki so dokaj različni od tistih, na katere so navedeni v domačih gorah.

Knjigi bi bili lahko učbenik za organizatorje odprav, izbor podatkov za tiste, ki iščejo cilje in prikazi, kako je treba po vrnitvi poskrbeti za zbrano gradivo. Slednje mora med ljudi, ne pa v predale udeležencev in v počasno pozabo ...

Nekateri pravijo: »Ja, Manzano se lahko gre odprave, saj ima denar!« Mislim, da k temu lahko pristavimo še kaj. Denar za odprave si znamo priboriti tudi mi. Skoro je to lažje, kot dobro izbrati cilj, pripraviti dober načrt za odpravo, predelati tisoče člankov, se naučiti potrebnih veščin in jezikov in iz tisoč dreves razpoznati gmajno. Morda bo spet kdo ugovarjal, da so sredstva tista zveličavna pika na i. To je res, toda če ni i, nam tudi pika nič ne koristi.

Knjigi sta v knjižnici PZS, kdor si ju bo ogledal, bo za nekaj resnic bolj bogat.

Ing. Pavle Šegula

NAŠE JAME, letnik VIII, 1966. Uredila dr. Valter Bohinec in Rado Gospodarič. Izdalo in založilo Društvo za raziskovanje jam Slovenije. Strani 112.

Društvo za raziskovanje jam je uspešno izdalo osmi letnik svojega glasila brez zamude, ki je v naši izdajateljski dejavnosti že tako navadna.

Pričujoča dvojna številka Naših jam je izjemno obsežna in v dobri polovici posvečena največji speleološki manifestaciji zadnjih let — IV. mednarodnemu speleološkemu kongresu, ki je bil jeseni leta 1965 v Ljubljani, Postojni in na jugoslovanskem krasu.

Na čelu so okrožnica mednarodne speleološke zveze, statuti zveze in mednarodnih kongresov ter pismi generalnega tajnika in predsednika mednarodne speleološke zveze. Omeniti je treba, da je bila Mednarodna speleološka zveza ustanovljena prav na zadnjem kongresu v Ljubljani.

Med razpravami in članki je obsežen prispevek k poznavanju sistema podzemskih jam pri Postojni in odtoka voda Pivške kotline. Opisu 184 m globokega brezna pod Loškim Snežnikom in drugih jam tega območja sledi prispevek, ki opisuje kraške pojave v Dalmatinski Zagori in poročilo o delovanju kolokvija o najdaljših in najglobljih jamah na svetu. Poročilu je dodan seznam najdaljših in najglobljih jugoslovanskih jam.

F. Habe je prispeval poročilo o katastrofalnih poplavih pred Postojnsko in Škocjanskimi jamami septembra 1965. Višina vode je dosegla točko, ki je bila le malo nižja od najvišje doslej znane. Predvsem v Škocjanskih jamah je poplava napravila mnogo škode.

Nadaljnji prispevki obravnavajo pomen mahovne flore pri določanju starosti jam, preluknjane hišice mehkužcev iz arheoloških najdišč in zadržljive jame ter ravnanje v njih. Med manjšimi pri-

spevki so poročila o novih najdiščih močerila in poročila o laboratorijskem delu z jamsko favno.

Obsežno je poročilo o delovanju DZRJS v letu 1965. Velik del dejavnosti društva in klubov je obsegal skrb z organizacijo mednarodnega kongresa.

Za nekrologi Z. Jelinčiču, ki ga poznamo tudi planinci in bralci Planinskega Vestnika, in P. Z. Szabo-u so številna knjižna poročila in zanimiv seznam prejetih revij.

Z vsakim letnikom opazujemo hitrejši razvoj in rast revije, lahko rečemo edine redne speleološke revije v Jugoslaviji, odkar pogrešamo zagrebškega Speleologa. Žal pa je kljub velikemu številu vpisanih jamarjev v naših klubih širom po Sloveniji obseg sodelavcev revije zelo omejen. Da širi krog sodelavcev, to naj bo nadaljnja naloga DZRJS, naloga javnosti pa, da podpira raziskovanje domače dežele, ki jo, prav na krasu, še vedno ne poznamo dovolj.

D. N.

ROGER FRISON ROCHE je tudi pri nas znan planinski avtor. Lani je izdal spet novo knjigo o ljudstvih in Arktiki. Knjiga vsebuje Tairrazove fotografije in je izšla pri Artaudu. Pisatelj je izbral neobdelano snov, saj so Indijanci in Eskimi v severni Kanadi malokomu znani. Indijance poznamo iz filmov, Eskime pa iz opisov ekspedicij, vse pa površno. Pisatelj si je s fotografom Tairrazom upal na dolgo pot in na njej marsikaj prestal. Čeprav sta oba imela v nogah gorski trening, so bila eskimska pota, ki se od Amundsenovih časov niso nič kaj dosti skrajšala in zlažšala, za oba trda preizkušnja. Roger Frison Roche spada med najboljše sodobne reporterje, je dober opazovalec in spreten pisec, živahen in preprost. Tairraz je s kamero ujel vrsto prizorov, ki kažejo, da se je čas tam gori ustavil.

T. O.

KNJIGO O ALPAH (Les Alpes et les Etats Alps) sta napisala dva francoska univerzitetna profesorja Pierre Gobert in Paul Guichonnet in je lani izšla v Parizu. Obravnavata Alpe, ki so v Franciji, Švici, Italiji in Avstriji. Francoskim Alpam je posvečena polovica knjiga. Največ govori knjiga o gospodarjenju z Alpami, obravnava pa tudi geologijo, klimo, promet, demografijo, urbanizem. Sociološko — ekonomska obravnava alpskih držav je posebej dragocena, saj govori, da

meja pravzaprav ni in da je zato tudi perspektiva alpskega gospodarstva ista za vse alpske države. Knjiga je primerna za hitro informacijo o Alpah in alpskih državah in je zato kot nalašč napisana za alpiniste.

T. O.

KHUMBU HIMAL je naslov zemljevidu, ki sta ga lani izdala E. Schneider (po rodu Idrijčan) in F. Ebster, financirala pa ju je Deutsche Forschungs gemeinschaft v Münchenu. Karta zajema 2300 km² z merilom 1 : 50 000. Je velik dogodek v zgodovini himalaizma. Ustvariti jo je mogel samo tak mož, kakršen je Schneider. Topografsko je karta »čudež poštenosti«, natančnosti in jasnosti, pravi francoski strokovnjak Paul Henry, sam velik poznavalec himalajske literature, kartografsko pa zgled odlične strokovnosti, znana pod imenom Ebsterjeve specialitete. Toponomijo je pregledal Peter Aufschnaiter, ki je obenem s Harterjem dolga leta živel v Tibetu in dobro pozna jezik, govor in grafiko himalajskih ljudstev. Francoski ocenjevalec pa se s Aufschnaiterjevo transkripcijo seveda ne strinja. Nemška transliteracija je b spremenila v p (na primer: Tengpoche, Pangpoche; Ama Dablam za Ama Dablam; Rongphu za Rongbuk), dalje mu ni všeč prepogosta uporaba aspiracije (pridih) z vtikanjem h za p (Pigphero). Ne soglaša tudi z razširitvijo Mount Everest (Sagarmatha) v Chogo Longma, češ da je to preveč tibetološko in da vnaša v zmedo še večji nered, saj odločajo prestiji tistih sil, ki menijo, da so imeli ali da imajo prve besede na tretjem polu naše Zemlje. Poleg tega pa vsak, ki se ukvarja s transliteracijo, zaupa popolnoma sebi in uveljavlja osebne nazore. — Položaj himalajske toponomije je res tak, da je danes nemogoče »prav« zapisati celo vrsto himalajskih poimenovanj. Kdor bi hotel delati red, se bo moral odločiti za enotno pisavo povsod. Najpravičnejše bi bilo zapisati tako kot govore domačini tostran in onstran Himalaje. Prav tu pa se nered začne, ker Evropejci substituirajo domačo izgovorjavo s tisto svojo, ki se jim zdi najlepša. Gledana s stališča znanosti je položaj trenutno nemogoč in kliče po rešitvi.

T. O.

O UPORABI DVOJNE VRVI v moderni plezalni tehniki je napisal v La Montagne et Alpinisme 1966/12 daljši članek dr. ing. France Avčin in z njim

prispeval kot član komisije za varovalno opremo pri UIAA k teoriji o vrhah dragocene ugotovitve. Članek je opremljen s ponazoritvami.

T. O.

ALPSKA METEOROLOGIJA je lani septembra na IX. mednarodni konferenci za to stroko združila 140 meteorologov iz 15 držav. Obravnavali so odnose med alpsko meteorologijo in glaciologijo, hidrometeorologijo, sinoptiko, vremensko klimatologijo, žarčenje in aplikativno meteorologijo. Končno je konferenca posvetila nekaj časa najnovejšim dognanjem alpske meteorologije, ki naj bi preprečila nesreče v gorah.

AYRES ROCK V AVSTRALIJI o katerem smo v tej rubriki že poročali l. 1958, je ena od najbolj nenavadnih gorskih tvorbo na planetu. 7 do 8 km² ima površine, nekaj sto metrov je visoka, skoro brez vegetacije, 300 km južno od Alice Springs, dostopna po asfaltu in makadamu, največji monolit na zemlji, priča iz časov pred kambrijem. Osnovna masa je iz granita. Leži skoro sredi Avstralije, južno od jezera Amadeus.

TRETJO INDIJSKO EKSPEDICIJO NA EVEREST je Dyhrenfurth označil ekspedicijsko kot enakovredno AMEE 1963. Imela je 19 članov, od katerih jih je 9 sodelovalo pri indijskih ekspedicijskih na Everest 1960 in 1962. 6. aprila 1965 je že stal gornji bazni tabor (6500 m), 12. aprila so dosegli Južno sedlo (Col Sud) 7986 m in ga do 22. aprila s tremi velikimi transporti opremili z vsem potrebnim. Vreme pa se je tedaj tako poslabšalo, da se je moralo moštvo umakniti v bazo. Šele 14. maja je nastopilo lepo vreme, ki so ga Indijci znali in mogli temeljito izkoristiti. 20. maja 1965 sta prišla Navang Gombu (ta je že drugič prišel na Everest), in A. S. Čima na vrh, 22. maja 1965 Sonam Gyatso — Sonam Wangyal, 24. maja C. P. Vohra — Ang Kami, 29. maja H. S. C. Ravat — H. S. Ahlu Valia — Phu Dorje I, skupaj torej 9 moč v 4 vzponih po jugovzhodnem grebenu, ki je postal normalna pot na Everest. »Ponos Indijcev na ta blesteči uspeh je upravičen,« pravi G. O. Dyhrenfurth. Vreme je bilo ugodno. Višinski nosači so se privadili na Lhotsejevo pobočje, ki so se ga nekoč tako bali. 41 šerp je nosilo do Col Sud (7986 m), 19 jih je prišlo celo do jurišnega tabora (8510 m). Taši je z brezenom petkrat prišel do Col Sud, šest drugih šerp po štirikrat. Šerpi Navang

Gombu in Ang Kami sta doma v Dardžilingu. Ekspedicijo je vodil M. S. Kohli, namestnik je bil major Kumar.

AMBIEZ je vrh v skupini Brenta, v kateri bi skoraj ne pričakovali, da je še možen prvenstveni vzpon. Če pa pridejo skupaj taki, ki jim ponavljanje sploh ne leži, se še vedno najde »nemadeževan« prostor. Taki so nedvomno slavni Belgijec Claude Barbier, Nemec Dieter Hasse, eden od avtorjev superekstremizma, zdaj bolj časninar in ideolog kot plezalec, in Heinz Steinkötter iz Trenta, ki zadnje čase pleza večji del s svojo ženo. Ti trije so v 40 urah preplezali direktno smer v vzhodni steni Ambieza in 1. avgusta 1966 stopili na ta vrh. Barbier, Hasse in Beppi Pellegrinon so 10 dni kasneje preplezali kot prvi še 300 m visoko steno Cima del Barba (2780 m). Obe smeri so ocenili s VI+. Blizu Trenta je masiv Presanella. Tu so trije Italijani iz Cremona preplezali v 12 urah severno steno 3325 m visoke Busazze in so jo tudi ocenili s VI+. Tudi v severni steni Mont Durant je nastala nova smer. Naredila sta jo Liechti iz Lausanne in Michel Zufferey. Stena je visoka 700 m. Plezalca nimata modernističnih ambicij in zato je vzpon srednje težak, tura poteka po lažjem kopnem in snežnem svetu. V severni steni Mont Duranda sta bili od l. 1957 dve smeri, pri obeh je vodil Violat, pri eni je sodeloval znani Vittor. Smer Liechti-Zufferey res ni težka, je pa direktna na koto 3678 (vrh je visok 3712 m).

ÖTK (Österreichischer Touristen — Club) je na svoji skupščini l. 1966 ugotovil, da mu članstvo stalno narašča, da šteje 20 000 članov in da bo čez dve leti slovesno praznoval 100 letnico obstoja. ÖTK je v prvih dveh desetletjih svojega delovanja posegel tudi na slovensko alpsko področje. Danes ima 28 planinskih koč in zavetišč ter nekaj načrtov za večje gradnje v Alpah. Ima svojo planinsko šolo, ki jo vodi E. Kulhavy, znan alpinist, ki pozna tudi Anatolijo, Kavkaz in Himalajo.

STOLPI VAJOLETT bodo letos zabeležili 80-letnico, kar je Georg Winkler sam preplezal vzhodni Vajolett, ki se po njem imenuje Winklerjev stolp. Bilo je to 17. septembra 1887, v času, ko smo se pri nas komaj pripravljali na ustanovitve SPD, 20 let pred našimi prvimi alpinističnimi poskusi v severni triglavski steni. Winkler je pravzaprav duhovni oče ekstremnih storitev v alpi-

nizmu, tistega duha, ki je bil od tedaj v evropskem alpinizmu stanovito navzoč in so mu sledili Zsigmondy, Pichl, Anpferer, Glanvell, Dülfer, Preuss, Solleder, Comici in cela vrsta za njimi vse do dandanašnjih dni.

18-letnemu Winklerju so očitali, da je šel preko meje dovoljenega, ker je rabil »sidro« in ga »na srečo« metal nad previs ter se z njegovo pomočjo pomaknil višje preko preves in žmul. Winklerja je žgalo slavohelepe, nosila ga je domišljija, tvegal je, ostal pa je zapisan v zgodovini alpinizma kot pomembna osebnost. L. 1888 se je zgodilo, kar so mu prerokovali njegovi nasprotniki. Ne dovolj skušen v hoji po ledu je zdrsil v zapadni steni Weissborna. Ledenik ga je sprejel v svoje moči in ga izročil svetu šele po dolgih letih. 19-letni Winkler je v štirih letih naredil toliko, da »živni« še danes, osem desetletij po svoji smrti. Komaj pet vzponov v Dolomitih si je zapisal, vendar so vsi taki, da še danes vzbujajo spoštovanje: Prvenstvena smer v Sass Maor (Cima della Madona, jugovzhodna stena Sextener Zwölfer, samotni vzpon na Croda Rossa, nato sledi Winklerturn, simbol tistega časa. Še danes je Winklerjeva poč, previsna in izpostavljena, težka in tvegana, vsega spoštovanja vredna tudi ob moderni plezalni tehniki in njenih trikih, s katerimi se težavnost previsa do neke mere pregoljufa. S svojim Winklerjevim stolpom se je 18-letni mladenič uvrstil med vidne dolomitske pionirje. Bil je nenavadno pogumen in sposoben obenem.

ADAMSPEAK (2245 m) je ime gori na Ceylonu, Adamova gora, na kateri se pozna Buddhova stopinja. Kako je prišlo do te toponimične kontaminacije dveh konfesij, je težko reči. Dr. R. Gramich, zdaj vodja nemškega instituta v Colombu, sicer pa znano ime iz tekoče planinske literature, nam o tej romarski gori na Ceylonu poroča, da je njeno domačijsko ime Sripadakanda. Tu ljudje še verujejo v bogove, mislijo animistično, z gora pride voda, ki je potrebna za plodnost zemlje, z gora pridejo tudi plazovi, lava, gore so torej zanje dom dobrih in zlih duhov. Sripadakanda pomeni v jeziku sintalezi, ki je zelo soroden jeziku poli, v katerem so napisani budistični teksti, »skala s plemenito stopinjo«. Religija je porabila goro, da bi božanstvo približala zemlji. Toda Buddha ni božanstvo. Buddha pomeni »razsvetljeni«, torej človeka, ki hoče premagati sam sebe. Kakor v krščanstvu so tudi v budizmu ostanki starodavnih

verskih in magičnih pojmovanj, iz katerih bujno rasto legende. Številni duhovi in bogovi vstajajo iz hinduizma in tako je na Buddhovo zgodovinsko osebnost cepljeno mnogo nesmiselnega in nemogočega. Legendi ni treba verjeti, neuki ljudje pa črpajo iz nje vero in globoko versko doživljanje. Prosvetljenim Sinhalezijcem na Ceylonu ni potrebna.

Legenda govori, da je bil Buddha trikrat na Ceylonu, čeprav je gotovo, da zgodovinski Buddha nikoli ni bil na tem tropskem otoku. Po legendi je Buddha stopil na Sripadakando, s te gore pa so ga vetrovi odnesli v daljni Nepal, kjer se je rodil in učil. Dokaz? Nič lažjega: Na vrhu Sripadakande je tempelj, v katerem kažejo 170 cm dolgo in 78 cm široko vgreznino — sled noge — Buddhove. Le kje na svetu pa niso nastajale podobne legende ob podobnih vgrezninah?

Sripadakanda se dviga na jugovzhodu otoka Ceylona. Na vrh drži dve romarski poti. Z juga gre daljša in bolj strma, s severa lažja in jo romarji laže izbero. Pot teče skozi čajne planote do Dalhousie Estate, kjer se ustavljajo romarski avtobusi. Od decembra do maja ne mine dan in ne noč, da bi se romarske ture ne lotila večja ali manjša skupina. Vmes pometa po gori jugozapadni monsum, viharji in nalivi onemogočajo romanje.

Dr. Gramich je z vzponom začel pozno popoldne, da bi doživel nočno romanje in sončni vzhod na vrhu. Vsa pot do vrha je osvetljena električno, žarnice svetijo od polšeste naprej. Deželo je to precej stalo, najbrž pa se tudi izplača. Pri prvem studencu se vsi romarji obredno umijejo, nato šele smejo skozi kamenita vrata, na katerih je reliefni demon Rakshasa. Pred njim vsi romarji pokleknejo in dvigajo sklenjene roke. Evropečev pozornost je pritegnil požiralec plamena, ki je tu zaplesal ekstatičen liturgičen ples. Na nadaljnji poti slede obvezni romarski počitki, nato sledi »mrzli potoček« Sitagangula, v katerem se romarji spet umijejo. Ob poti so branjarje, ki prodajajo banane, pijače, topel čaj, pecivo. Od Sitagangule dalje je pot vsa v stopnicah, strma in naporna, vendar je med romarji tudi mnogo starih, bolehnih, šibkih ljudi. Podpirajo jih zdravi, oboji pa vzklkajo: »Ape Bud-dhum (Buddha naš)! Api vandinne (Molimo tel), nekake litanije. Stopnico za stopnico zmaguje veletok romarjev, v enakomernem ritmu, ki ga spremlja enolično, glasno, zamaknjeno rotenje. Eni gor, drugi dol, vso noč. Sestopajoči ogovarjajo tiste, ki se pomikajo s težko

sapo navzgor, ti spet obredno ogovoru odgovarjajo, češ naj bog Sumana Saman obvaruje romarje gor in dol grede. Sumana Saman je po legendi privedel Buddho na vrh in ga naposil, naj za spomin vtisne stopinjo, češ da bo poskrbel za množico romarjev.

Čim više gre pot, tem več je romarskih zavetišč, vegastih in spletenih na razne načine, za 50 in več ljudi. Ura je šla na četrto zjutraj, ko jih je opomnil hlad, da vrh ni več daleč. Sicer je bilo še vedno +10°C, za tropske kraje je to že kar hladno. Nato so doživeli sončni vzhod, ki je prižgal jarko luč novega dne, nad gorami. Romarji so v en glas zakričali: Sadul (Zdravstvuj, latinsko salve, ave). V tem hipu po njihovi veri sam sončni bog počasti in pomoli k Buddhi, bolni se oglašajo, prične se obredna molitev Buddhi na čast.

OGNJENO LINIJO NA TIHEM OCEANU imenujejo črto od Sumatre do gejlira Pohutu na Novi Zelandiji, ki veže na stotine vulkanov na obali in na arhipelagih Tihega oceana. Črta se pokriva s potresno črto v oceanu in z razpokami na morskem dnu, širokimi več kilometrov. Te razpoke so dokaz, da se naš planet še širi. Nemec G. Wieland pripoveduje, kako je to črto obletel z avionom in tako priletel nad »najvišji vrh« na zemlji, na Mauna Kea na Havajih, vulkanski stožec, ki raste iz oceanske globine 5000 m, nad gladino pa ga gleda 4200 m. Na sosednjem otoku Maui je največje vulkansko žrelo na svetu, Haleakala, »8000 m« visoko. Od tu so leteli v Ameriko, v Mexico in si tu ogledali geografske in klimatske zanimivosti. Wieland je mikal predvsem vzpon na Popocatepetl, vendar je spetoma zabeležil nekatere že skoro pozabljene stvari. Presenetil ga je pisani indijanski živelj, ki se ločeno razvija zaradi velikih gorovij, pa tudi zaradi različnih časovnih obdobij, v katerih so se ta ljudstva tu naselila. Prišli so pred nekakimi 15 000 leti iz severovzhodne Azije preko Beringove ceste. Okoli l. 2000 st. e. se je tu razvila visoka indijanska kultura. Od severa so prihajali vedno novi ljudski valovi. Okoli l. 1200 npr. Azteki. 50 km nad Mexico so ustanovili sveto mesto Teotihuacan. Zgradili so sončno piramido, skoro dvakrat večjo, kot je Keopsova piramida v Egiptu. Večina mehiškega ljudstva še danes ne govori špansko.

Wieland je v Mexiku najprej stopil na vulkan Nevado de Toluca (4560 m) in si od tu ogledal preko 5000 m visoki gorski pas Popocatepetl, »goro, ki

kadi», in Iztaccihuatli, »spečo ženo«, ker je gora zelo podobna ležeči ženski. Obrnil se je na Secorso alpino de Mexico, mehičansko GRS. Dali so mu dva Mehikanca, start pa je bil v višini 3800 m, kjer v nacionalnem parku stoji planinska kočica, nekako sredi med obema petticočakoma. V višini 4000 m ni nobene vegetacije več, veter je nosil vulkanski pepel, sem in tja se je po strmini pocedil kak kamen. Nato so prišli na trd sneg, pokrit s tenko plastjo pepela. Navezali so dereze in če ne bi bilo hudega vetra, ne bi bilo posebnih težav do samega vrha, na katerem je Wieland dosegel najvišjo zemeljsko točko na svojem potovanju okoli sveta. Dva dni po vzponu na »goro, ki kadi«, se je lahko utrujen že sprehajal ob Bodenskem jezeru. Vsekakor tura izrednih dimenzij, čeprav ne alpinistična in planinsko ne kaj prida zahtevna.

ŠVICARSKA LETALSKA REŠEVALNA SLUŽBA ima v gorah na razpolago 9 izvidniških letal, 12 helikopterjev in 26 raznih drugih aparatov. L. 1965 je opravila 1081 reševalnih poletov in reševala v 68 gorskih ter 62 smučarskih nesrečah. Prepeljala je 40 bolnikov in opravila 20 iskalnih leten.

HIMALAJSKO KONJUNKTURO 1965 je G. O. Dyhrenfurth obdelal konec l. 1966 v četrtem zborniku Les Alpes letnika 1966. Začel je z Bhutanom, ki turistov doslej še ni z veseljem sprejemal in še ni izdal niti enega dovoljenja za športni vzpon. Pač pa bhutanski kralj podpira resno znanstveno prizadevanje. Tako je dobil l. 1963 in l. 1965 dovoljenje za raziskovanje geolog prof. Augusto Gansser z asistentom Ruidi Hännym. Künla Khari (7554 m) in njegovi trabanti na nepalsko-bhutanski meji spadajo med najlepše gore v Vzhodni Himalaji. Zelo izobraženi bhutanski kralj je bil že večkrat v Švici. Je previden politik, ki se zaveda nerodnega položaja svoje dežele med Kitajsko in Indijo. Kitajske karte namreč prikazujejo tu himalajsko kraljestvo Nepal, Bhutan in Sikkim kot sestavne dele Kitajske.

Nato posveča Dyhrenfurth nenavadno mnogo prostora našemu Kangbaču. Čeprav je bil Sikkim za čas za ekspedicije zaprt, so Jugoslovani lahko stopili v deželo z dovoljenjem iz l. 1964. Ekspedicijo ocenjuje kot močno moštvo. V začetku septembra so prišli v Ghunso, odločno prezgodaj, še v monsumu. Do tabora 3 (6300 m), torej do krnice v zgornjem ledeniku Ramtang so hodili šerpe brez vrvi, šele tu se je

gora uprla. Nato omenja Juvanov in Humarjev prodor na P. 7532 m, nato o taboru 5 (7050 m) in o tveganem bivaku T. Sazonova in P. Dimitrova v višini 7460 m. »Bolj izkušeni Girmi Dorje pri tem ni hotel sodelovati.« Nato omenja Govekarjevo oceno, da so naši pokazali pravo pot na vrh, ki ga bo druga ekspedicija v boljših razmerah in pri nekoliko večji sreči z vremenom tudi dosegla. »S tem soglašajo Girmi, čeprav se mu zdi, da je zadnji konec grebena pod vrhom močno strm. Etapa od tabora 5 do raze jugozapadnega grebena pa je manj težka kot pobočje Lhotseja južno od Col Sud pod Everestom. Tu so morali šerpe stalno gaziti naprej, »najbrž zato, ker se jugoslovanski alpinisti nad 7000 m niso ravno dobro počutili. So se pa hrabro talkli.«

Dyhrenfurth se je pri poročilu držal ocene v »Alpinismus« 3/66 in AAJ 1966, p. 190/191. »Les Alpes« so priobčile tudi sliko iz l. 1930 (H. Hoer'in), ki kaže pogled s Jongsang Peak (7470 m) na Kangčendzöngu pa vse do P. 7532 (Humer, Juvan) in Džannuja.

DOLOMITSKA TRANSVERZALA: Italijani so pred kratkim odprli dolomitsko transverzalo in izdali vodnik po njej, s katerim vabijo na sistematičen obisk teh že tako najbolj obiskovanih gora. Avstrijski publicist dr. Krenmayr je pisal o tem našem članu tov. Knezu: »Vidi se, da vaš zgled vleče«. — Transverzale vseh sort v Italiji, Švici in Avstriji se res množe.

ALPSKE KMETIJE raziskuje, razumljivo, tudi geografski inštitut na univerzi v Lausanni. Lani je Jacques Bernoulli objavil studijo o dolini Ormonts, gornji in spodnji, ki obe skupaj merita nekaj čez 12 000 ha, torej nekako toliko kot Gornja Savinjska dolina. Od tega je 1600 ha neproduktivne zemlje, ostala je v travnikih, gozdovih in pašnikih. V neproduktivnem svetu so šteti ledeniki, pečina, meli, jezera in hudoourniki. Tradicionalno planšarjenje je bilo nekoč sezonsko in »etažno«. Pastirski stanovi, opremljeni kot kmečka gospodarstva, so bili v raznih višinah, ljudje pa so se selili iz stana v stan, kakor je terjala narava dela. Slabe strani takega gospodarjenja so se pokazale že davno. Predvsem je bilo na delu drobljenje posesti, dedni režim je delil parcele vselej na enake dele. Demografski razvoj od l. 1850 do l. 1965 kaže padec prebivalstva od 1746 v l. 1910 na 921 v l. 1965. Od l. 1850

do l. 1870 je prebivalstvo raslo enako kakor drugod v Švici, od l. 1870 do l. 1920 se je držalo na isti višini, vendar je napram ostali deželi že padalo. Po l. 1920 pa je upadalo mnogo hitreje kot drugod, od l. 1950 do l. 1960 kar za 19,5 %. Za spoznanje na boljšem je Gornji Ormont, kjer se pozna vpliv turizma. Povprečna gostota v Ormontu je v primeri z ostalo gorato Švico precej manjša. Vzrok je v neproduktivnosti prebivalstva, ki se ukvarja samo s planšarjenjem, dela samo nekaj mesecev, gozd pa glede na svojo rentabilnost tudi zavzema preveč prostora. Ženske se močneje izseljujejo, zato je moških več. Zato je vedno manj porok in rojstev. Več kot polovica ljudi je samskih, možje iz Ormonta težko dobe žene in če jih dobe, so po navadi starejše. Smrti je več kot rojstev, število gospodarstev pada, prav tako povprečno število oseb na gospodarstvo. Ljudje se izseljujejo kot dinarji, kot sezonski delavci in za vselej. Dinarjev je najmanj, ker v bližini ni takega dela. Sezonske selitve so pogoste: v zimski in letni turistični sezoni in ob drvarskem delu. Stalne, dokončne selitve pa so velike. V desetletjih od 1950 do 1960 je zapustilo gornjo in spodnjo ormontsko dolino 308 oseb.

Kljub razvoju industrije in turizma je v obeh občinah še vedno največ poljedelcev. Seveda se mnogi od teh pečajo tudi s turizmom. Upadanje kmetovalcev je daleč večje kot naraščanje industrijskih in turističnih zaposlitvev. Ormontci se odseljujejo v Švico, manj v inozemstvo. En izseljenec na šest, sedem ima poklic. Večina gre delat na ravniške kmetije in v industrijo, ženske se zaposlujejo kot branjevke in dekle, nekaj jih odhaja v tekstilne tvornice v Aigle in Lausanne. Izseljenci se ne vračajo, če pa se vrnejo, pridejo pokazat svoj avto ali pa, to pa redkeje, po pomoč. Tisti, ki ostanejo doma, občutijo pomanjkanje delovne sile, opuščajo parcele, izgubljajo veselje do kmetije in se starajo. Ali si lahko predstavljamo to dolino prazno, brez stalnih prebivalcev, dolino, ki se bo sezonsko posvečala turizmu?

Na vprašanje, zakaj se ljudje iz doline izseljujejo, odgovarja Bernoulli: Prvi razlog je v spremembi planšarjenja, drugi v manjših dobičkih iz reje domačih živali, tretji pa so psihološki in socialni vzroki. Tradicionalno premično planšarjenje postaja napol premično, to pa je na tem, da izgine.

Premičnost planšarjenja (planovanja) je ogroženo z drobitvijo zemljišč, ker mora vsak imeti parcele v različnih višinah. Obremenjuje kmečki proračun, saj mora isti kmet na več pašnikih razpolagati s potrebnimi prostori in opremo: s stajo, izbo, orodjem. Je zelo zamudno, saj požre predstavljane s pašnika na pašnik do trideset dni na leto. Navzočnost turistov pa terja od kmeta, da gospodinske in druge stvari sproti odnaša v dolino, če jih hoče zavarovati pred brezobzirnimi obiskovalci. Ta selitev spet terja delo in žre čas. Vse to povzroča, da se število »etap« manjša, za čuvanje živine je vedno premalo ljudi. Propadanje planšarjenja je torej eden od vzrokov izseljevanja, izseljevanje pa slabo vpliva na stanje planšarjenja. Mladina odhaja in ne pomaga staršem kot nekoč. Delovna sila, domača in tuja, je draga in jo je težko dobiti, delovni pogoji so tu težavni in pospešujejo izseljevanje. Ta zmotni krog je težko prebiti. Nekaj časa so mislili, da izseljevanje izboljšuje položaj, češ da se manjša število posestnikov, ti, ki ostanejo, pa da rastejo. To ni res, saj izseljenci ne prodajajo svojih zemljišč kmetom, ki bi tudi plačati ne mogli. Naraščanje turizma je namreč dvignilo dosedanja ceno, na pohodu je špekulacija, ki je zmotni krog še bolj zadržila. Izboljševalni ali spreminjevalni načrti ne pridejo v poštev, lastniki neradi pristanejo nanje, načrti pa terjajo velike vsote.

Gornji Ormont je od l. 1950 do l. 1964 znižal stalez goveda od 1237 na 1036 glav. Štetje ni vedno zanesljivo. Lahko pa se reče, da je zrasla kvaliteta živine. 8% gre v zokol, toda nobena od teh občin nima klavnice. Turistični činitelji so jo preprečili celo v Diablerets, češ da ne vpliva dobro na goste. Kmet mora žival gnati h krajevemu mesarju ali v Aigle, to pa pomeni čas in večji strošek. Nekaj živine redé, nekaj je molzne. Statistika kaže, da je rejne nekaj več kot molzne, vendar je dohodek od prve in druge težko ločiti, saj molzna pomaga rediti teleta. Kmetje so prepričani, da od reje dobe več. Gornji Ormont ima tri živinorejske zadrage, vezane na »švicarsko plemensko zvezo«, ki prireja ocenjevanje bikov v jeseni in spomladi. Občine so opustile sejme, mešetarji hodijo po doméh. Mleko zbira Lemanska mlečna zveza, ki je združila vse lokalne mlekarne. Kmetje prodajajo del mleka neposredno, del pa ga kamioni odva-

žajo v Vevey. Sira in masla Ormonani ne delajo več, ker ni delovne sile in ker se mleko bolje prodaja, predelavajo pa ga v Veveyu – torej racionalizacija. Molzna živina ne daje niti pol toliko, kot bi mogla, in to zaradi eksploatacijskih metod. Krave telijo decembra, do maja jih molzejo v dolini, nato se premaknejo toliko višje, da zaradi slabe cestne mreže neposredna prodaja ne pride v poštev, mleko pride v centrifugo. Junija ali julija pride govedo na planinsko pašo, namesto 10 l pri kravi se tu namolze 7 l na dan, ko pa pride živina spet v dolino, mleko posahne. Molznice so torej donosne le pet mesecev. Kmèt, ki ima planino, mora poleg pašne opraviti še košnjo sena in otave, kar terja mnogo hoje, jeepi tu ne pridejo v poštev. Zato opušta preveč oddaljene parcele. Vse to niža dohodek iz živinoreje. Ormonani sicer neradi izdajajo svoje račune, večina njih pa le trdi, da dve tretjini posestev nista rentabilni, ker so premajhna po površini in po staležu živine. Hektarski dohodek je tu za pol manjši (1500 šfr. nasproti 3000 šfr. v kantonu Vaud). Povprečno pride na kmetijo 8 glav, idealna količina pa bi bila 12 glav, ker bi bil kmetov čas dobro izrabljen, delovne sile pa mu še ne bi bilo treba najemati. Seveda je ta idealnost relativna, saj štejejo imoviti švicarski kmetje, da je 20 do 80 glav goveje živine najrentabilnejši stalež za kmetijo. Mehanizacija obsega v Ormontu samo enosne traktorje in motorne kosilnice (l. 1960 jih je bilo 200). Jeepi in dvoosni traktorji so redki. Nekaj kmetov ima tudi pihalnike za seno in silose, v Gornjem Ormontu sta dva servisa za kmečko mehanizacijo. Da bi dolina bolje gospodarila, bi bilo treba poskrbeti za to, da se otrese kmečkih dolgov, da se spremeni razporeditev parcel, izboljša cestna mreža, izpopolnijo proizvodne metode in odvažanje pridelkov. Poleg goveje živine je včasih precej donosla konjereja. Danes je v dolini še 100 konj, z rejo pa se ne peča nobeden več. Ovčereja in kozjereja ne pomenita veliko, čeprav je z njima malo dela. Večje črede ima en sam posestnik. Prašičev je vsega skupaj 200, velike svinjske farne ni nobene, enako je s perutnino, tako z mesno kot z nesno. Nekoč cvetoče čebelarstvo izginja. Domačinov lovcev je vsega 12, vedno več jih prihaja iz Lausanne in Ženeve. Za krajevno gospodarstvo vse to skupaj ni bistve-

nega pomena in ne more kmetom zasukati finančnih razmer, kvečjemu izpopolnijo dnevni kmečki menu.

Več pomeni dohodek iz gozda. Privatni posestniki ga imajo še vedno 1200 ha, medtem ko ga je v rokah občine in kantona blizu 2000 ha. – Nekateri pri vprašanju izseljevanja radi zanemarjajo psihološke in socialne vzroke. V resnici se gospodarski razlogi prepletajo s psihološkimi, materialno stanje vpliva na zavest, ta pa spet na dogajanje v gospodarstvu: doprinese k uspevanju ali k propadanju, torej tudi k izseljevanju. Na zavest učinkuje zgodovinsko izročilo, podobneje in način življenja: zgodovinsko dogajanje je večkrat moralno lomilo prebivalce doline. Velika preizkušnja je bila reformacija v 16. stoletju, v drugi polovici 19. stoletja pa turistična »kolonizacija«. Grand-Hotel je bil zgrajen l. 1857 in privabil bogato, nedelavno klientelo z miselnostjo, popolnoma tujo dolini. Turisti in kmetje so si stopili nasproti, prvi so pridobivali, drugi izgubljali.

Surovo podnebje, mraz, sneg, plazovi in nevihte preganjajo kmeta k stanovalni boju z elementi. Zaradi razpršene naselitve je hribovec obsojen na samotno bivanje in samotno hojo s parcele na parcelo. Ni čuda, če je nezaupljiv do ljudi in nekam odtujeno vdan v usodo. Zato ne sprejema novosti in napredka, kakor bi bilo prav. Nekateri zvečijo stare zamere, ki segajo več rodov nazaj, zato je včasih težko z vzajemno pomočjo, arondacijami in raznimi preureditvami, zapleta se pri skupni nabavi in izrabi mehanizacije ali pri občinskem planu, kjer je treba vsklajevati kmečko proizvodnjo in trgovino. Mlajši rod pa kaže, da se kanj prilagodi razvoju. Letoviščarji in zimoviščarji jim ponujajo primerjavo med življenjem domačinov in velikega sveta. Posebno dekleta vabi lažje delo, urejen delavnik, prosti čas, dopust, stalna mezda, možnost moštiv. Mlade može sprva moti izguba samostojnosti, nato jih premamijo dobre ponudbe za prodajo posestev. Ko pridejo v svet, se ponavadi dobro obnesejo. K sreči to ne velja za vse. Še so mladi ljudje, ki se drže svoje zemlje in zaupajo, da ji je namenjen tako poljedelski kot turistični napredek.

Kako zavreti izseljevanje?

Na prvem mestu se kot protisredstvo omenja turizem. Ta je v Ormontu rasel od l. 1857, ko so v Diablerets zgradili Grand-Hotel. Železnica je stekla l. 1913, avtobusi l. 1920, novi Grand-

Hotel pa je bil zgrajen l. 1962. Lepši razvoj turizma ovira deževno poletje, pozimi pa pomanjkanje dobrega smuškega sveta. Zato propaganda poudarja bolj klimo za počitek. Število nočitev stanovito raste, hoteli so odprti samo nekaj mesecev na leto, povprečna doba bivanja turistov je kratka (2,36 do 6,22 dni). Kot komplementarna dejavnost turizem kmetom donosa na več načinov: dobro se prodaja mleko, neposredno ali preko mlekarn, pastirske koče, ki jih ima vsak Ormonan po štiri, pet, oddajajo v najem poleti in pozimi za 300 do 1300 šfr. na mesec glede na dostopnost in opremo, vertikalni promet, ki je tu posebno važen, ker v dolini ni terenov, pa zaposluje precej delovne sile, ki obenem dela tudi pri živini (kakih 20 posestnikov), 15 domačinov je vodnikov in smučarskih učiteljev, poleti pa učitelji drugih športov. Grand-Hotel najame le italijansko osebje, ostali hoteli domačine. Turizem pospešuje kmetijsko proizvodnjo in trgovino. Kljub temu pa pride čisto do neljube konkurence med kmetijstvom in turizmom, nekaj zaradi različne miselnosti, nekaj zaradi tega, ker si poleti segata drug preko drugega. Drugo protisredstvo je industrija in njen napredek: lesna predelovalna podjetja in elektrarna na Grande Eau. Tudi razvoj industrije je močno odvisen od turizma, trpi pa zaradi pomanjkanja delovne sile, konkurence med turizmom in kmetijstvom in strahu pred industrijo.

Tretje protisredstvo je provizorična bilanca, ki jo daje vzorna cona, s katero so tu začeli l. 1956 po zgledih v Franciji, ZDA in SZ. Izbrali so občino Gornji Ormont, da bi z njo dokazali rentabilnost hribovskega kmetijstva. Imela je za to vse lastnosti: Zaostalost, voljo po napredku, nekaj rezultatov in skupino ljudi, ki so se za stvar zavzeli. Dobili so državno podporo 610 000 šfr. za 10 let. Zdruga šteje 80 udov, odbor devetih je odgovoren za pravilno izrabo podpore. En tehnik dela v kraju, drug v Lausanni. Odbor devetorice ne sme ukreniti ničesar brez soglasja tehničnega organa. Vodilna ideja vzora — katera neki naj bi bila? Več gnojil, več krme, več mehanizacije, več živine, več mleka, več rejne živine, selekcija itd., kar vse je med seboj povezano. Rezultati štirih let (1956–1960): mleka pri kravi letno 500 l več, družbeni dohodek na glavo goveje živine je zrasel od 549 šfr. na 650 šfr., družinski konsum pa je zrasel na 400 šfr. na osebo. Problem je kme-

tijaska tehnika, brez moči pa stoji vzorna cona pred drobitvijo posestev, zadolževanjem in špekulacijo. Delovanje cone so že podaljšali na tri leta, nobeden pa ne ve, ali bo dosegla svoj namen. Nekatere kmetije, ki izsledkom slede, so si že opomogle, druge spet dalje propadajo. Vzorna cona seveda ne zajema vse problematike, ki jo je treba rešiti, če naj se izseljevanje zares ustavi. Razčlenjuje in izboljšuje samo en sam ekonomski sektor. Cvetoči turizem ne terja take študije, industrija pa vsekar. Treba je pokrajino gospodarsko povezati tako, da si različni ekonomski sektorji drug drugemu vzajemno pomagajo, potrebno je gospodarsko vsklajevanje, pa tudi določena posebna moč dolini, vendar ne v obliki milodarov, pač pa utemeljenih popustov pri nabavi gnojil in mehanizacije, bodisi privatnikom bodisi pri skupni nabavi.

Razprava pušča vprašanje prihodnosti Ormontske doline bolj ali manj odprto, vendar je zaključek jasen: Brez umnega gospodarjenja, brez zavestnega posega v razvoj bi dolina izgubila najdragocenejšo, kar ima, človeka, domačina, ki je z njo zrasel in bi v prvi vrsti iz nje in za njo moral živeti. Bibliografija, ki je navedena, kaže živo zanimanje švicarske znanosti za hribovsko gospodarstvo, ki zajema eno tretjino švicarske površine (po navadi si predstavljamo, da je večja!).

T. O.

XIII. REDNI OBČNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA

11. februarja 1967 so poštarij-planinci imeli svoj XIII. redni občni zbor, katerega so se udeležili kot gostje tudi predsednik PZS dr. Miha Potočnik, tajnik PZS Rado Lavrič, načelnik oddelka PZS za odpravo v tuja gorstva ing. Pavle Šegula in zastopniki PD PTT Maribor, Ljubljana-Matica, Železničar, Rašica, Črnuče.

Predsednik PD PTT Ljubljana tov. Jože Dobnik je podal zglašeno poročilo o delu društva v preteklem letu. Poročali so še načelnik mladinskega oddelka, gospodar društva in blagajnik. Iz poročil povzemamo, da je društvo delalo po odsekih in komisijah, skupine zunaj Ljubljane pa v pododborih. Poslovanje društva so ovirale, kot posledica reforme, skromnejše dotacije, kar se je odražalo zlasti pri organizaciji izletov. Zaradi povečane članarine je padlo število članov za 33%,

vendar upajo, da bodo v enem do dveh let število dvignili na prvotno raven. Vsi odseki so bili delavni. Odsek za gorska pota je vodil Stane Jaki in je uredil vsa njemu zaupana pota, letos na novo še pot v okolici Ljubljane od Hrušice na Sveto Katarino in od tod do Podutika. Na Vršču je odsek namestil orientacijsko ploščo, obnovil markacije, skrbel za vpisne knjige in žige na vrhu Prisojnika in Zadnjega Prisojnikovega okna.

Odsek za varstvo gorske prirode je vodil tov. Franc Konda. Lani je pridobil 6 članov, ki so dokončali tečaj gorskih stražarjev. Ti člani so vzgojno vplivali na ostale in zlasti na izletih opozarjali planince na pravilen odnos do planinskega cvetja in do gorske prirode. Ta odsek je skrbel tudi za gorski vrt pri koči na Vršču, kjer je posadil okrog 500 mladih macesnov ob ograji in v okolici koče.

Odsek za propagando je vodil tov. Dominik Koci. Ta odsek je organiziral 26 izletov, katerih se je udeležilo 1080 članov. Štirje člani so se tudi povzpeli na 4171 m visoki Breithorn v Centralnih Alpah. Organiziral je tudi 11 potopisnih in planinskih predavanj, trikrat menjal izložbo fotografij. Društvo se je z nekaj člani udeležilo tradicionalnih manifestacij in ti XIV. Zbora in XIV. Partizanskega marša planincev PTT Jugoslavije, ki ju je odlično organiziralo PD PTT iz Skopja. Osem članov je obiskalo tudi Malje Ničinat v Prokletijah, kjer se je pred 10 leti smrtno ponesrečil naš član Stane Tomšič, in ob spominski plošči s skromno, a toplo komemoracijo obudili spomin tragičnega dogodka.

65 članov se je udeležilo pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, med njimi 4 mladinske ekipe. Zasavsko transverzalo je prehodila ena članica, mladinsko krožno pot dva člana, štirje člani pa so v znamenje priznanja za tri prehojene partizanske marše prejeli posebni znak.

Mladinski odsek je bil pol leta brez pravega vodstva, vendar je svoj program skoraj v celoti izvršil. Organiziral je samostojno 7 izletov in 6 predavanj, pomagal pri urejanju gorskih poti, dva mladince sta obiskovala tečaj za mladinske vodnike, 5 mladincev se je udeležilo pohoda »Po poteh Celjske čete«, 8 mladincev pa je sodelovalo na zveznem mladinskem taboru na Sutjeski. Gospodar je bil Širovnik Maks. Komisija je imela na skrbi predvsem kočjo na Vršču. Ta komisija je bila zelo delavna. Njej in požrtvovalnemu osebju koče gre zasluga, da je rezultat poslovanja koče kljub slabemu vremenu

v lanskem letu, tako dober. Komisija je poskrbela, da so bila opravljena vsa nujna vzdrževalna dela kakor popravilo fasade, pleskanje oken in vikend hišice, zamenjava žlebov, popravilo strehe, nabava novega hladilnika, izvršena so bila vsa pripravljala dela za kabliranje elektrovida in telefona in za napeljavo vodovoda. Ta dela bodo izvršena letos. Komisija je pripravila tudi širši načrt del na Vršiču do leta 1970.

Planinsko društvo PTT je lani s pomočjo podjetja za PTT promet v Ljubljani in Združenega podjetja za PTT promet uredili svojo planinjsko sobo, kjer so sedaj vse seje, sestanki, planinski rekviziti, planinska knjižnica in spominska darila. Tako ima PD svoj kotiček, kjer teče organizacijsko delo in kjer ima prepotrebno dežurno službo.

V razpravo so posegli predvsem gostje in društvu čestitali k doseženim uspehom. Zlasti so bile bodrilne besede predsednika PZS dr. Miha Potočnika, ki je v imenu PZS pozdravil občni zbor in dejal, da je važna naloga, če planinska društva pridobijo sebi v družbi tisto mesto, ki jim gre, ko v tej atomski dobi, ko je delovni človek vedno bolj pod vplivom moderne tehnike in motorizacije, skrbe za »zdrav duh v zdravem telesu« s tem, da vzgajajo in usmerjajo delovne ljudi v naravo, pa je zato treba dati planinjskim društvom priznanje za njihovo družbeno koristno delo. Zaželel je društvu nadaljnje plodno delo in bodočemu odboru veliko uspehov.

Na kraju je društvo izvolilo nov odbor, predsedoval mu bo še nadalje tov. Jože Dobnik.

Po občnem zboru je društvo za udeležence in goste organiziralo v PTT restavraciji prijeten družabni večer.

Joža Praprotnik

PD Rašica skrbi za planinstvo predvsem v podjetjih »Rašica« v Gameljnah, v Tovarni dekorativnih tkanin in Tovarni »Tiki«. Ima nedograjeno postojanko na Rašici s solidno zgrajenim razglednim vrhom na Dobenu, ki nosi obiskovalcu pogled širom po naši zemlji. Občni zbor je društvo imelo 18. 3. t. l. v centru za izobraževanje Tovarne dekorativnih tkanin na Celovški cesti 280. Priredilo je izlet na Primorsko, v Trnovski gozd, na Golico, na Mangart, na Jezersko in štiri predavanja z diapozitivi. Za predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Jože Bostič. Društvo bo tudi v bodoče širilo pla-

ninsko organizacijo v delovnih organizacijah severnega dela Ljubljane in v okolici, naraščaj pa si bo iskalo kakor doslej predvsem s sodelovanjem na šoli Staneta Rozmana v Sentvidu.

PD Cerkno je zborovalo 19. III. t. l. pod vtisom dejstva, da je od lani na letos izgubilo 47 članov, to je 9 odraslih in 38 mladincev. Deloma je vzrok temu povišana članarina, deloma pa to, da društvo ne požene svojih korenin na šoli. Če bi imeli na šoli med prosvetnim kadrom človeka, kakor ga ima Idrja, bi društvo ne ugotavljalo stiske zaradi pomanjkanja mladine. Propagandni odsek je vodil 47 članov na Gregorčičev memorial, ostali izleti pa so odpadli zaradi vremena pa tudi iz drugih vzrokov. Zavetišča na Robidenskem vrhu, v Ravnah in v Počah so oskrbovali vse leto, koči na Poreznu in na Črnem vrhu sta bili odprti le v letni sezoni. Zelo pomembna je kočna na Poreznu, vključena v transverzalo, obiskalo jo je 1623 planincev, med temi 148 transverzalcov. Tov. Jakob Sedej je poskrbel za pridne in ne predrage nosače, odbor pa za temeljito popravilo koč. Koča na Črnem vrhu je obiskalo 2454 planincev. Tudi v to kočjo so vložili precej sredstev, niso pa mogli vzpostaviti avtobusne zveze. Mnogo avtomobilistov pa je oživljalo Zavetišče na Robidenskem vrhu, ki je zabeležil 2437 obiskovalcev, ne dosti manj Zavetišče v Ravnah, 2709 gostov. Vse kočje so imele srečo z oskrbniki, ne nazadnje kočja v Počah, ki je skrbela za dostavo blaga za kočjo na Poreznu. Markacisti so poskrbeli za obnovo markacij na poti Petrovo brdo - Porezen - Labinjske lehe in na poti s Hoča na Trtniško planino. Koče so imele čez 8 milijonov S din prometa, društvo pa je iz dobička odplačalo kredit in pokrilo svoje stroške, bilanca pa izkazuje 2,7 milijona S din prebitka. Naročnikov PV je komaj 11, biti pa jih bi moralo vsaj 40. Na čelu tega starega uglednega društva bo v novi poslovni dobi tov. Milan Lahajner večji del z dosedanjimi svojimi sodelavci.

PD Bohor - Senovo. Ob navzočnosti 182 članov se je 13. občni zbor tega društva vršil 2. 3. t. l. v Senovem. Tudi tu so ugotovili, da je članstvo padlo za 32%, toda le deloma zaradi zvišane članarine in zaradi izpada članov iz Koprivnice, največ pa zaradi slabo organiziranega pobiranja članarine. Društvo je zvesto sodelovalo z

zasavskimi planinskimi društvi, z zagrebškimi društvi »Runolist«, »Gračar«, in »Zagreb« in s Slovenskim klubom na zagrebški univerzi. Dobre stike pa je znalo navezati z vsemi športnimi, kulturnimi in družbenimi organizacijami v Senovem. Tudi lani je društvo posvečalo veliko pozornost mladini, s katero se je udeležilo mnogih planinskih in drugih prireditev. Izvedli so planinski kulturni večer, na katerega so povabili starše svojih mladih članov. Izdali so »Bohorske odmeve.« Za PV je samo tov. Mahovne pridobil 10 novih naročnikov. Priredili so »Kurirsko pošto« na tem področju. Zelo jim je uspela tradicionalna »kostonjeva nedelja« in vrsta izletov na Gorenjsko. Markacije so obnovili markacisti na svojem delu zasavske planinske poti od Mrzle planine preko Zaloških travnikov in Javornika. Mladinci pa so nadelali stezo k bohorskemu slapu Ubijavniku. 20 mladincev je dvignilo transverzalne knjižice.

Bohorska kočja je imela 5944 obiskovalcev, precej manj kot lani. Imela je 7 423 000 S din prometa.

Za predsednika je bil izvoljen tov. Anton Javorič.

PD Ruše je priredilo občni zbor 25. 2. t. l. v gasilskem domu. Dolgoletni predsednik ing. Josip Teržan je obširno poročal o uspehih tega delovnega društva, ki je lani dostojno proslavilo 65-letnico svojega obstoja. Markacijski odsek je markiral spominsko pot in vse zveze do Treh žeblov. MO je prinesel v Ruše vrsto pokalov in priznanj, AO se je zopet zbral. Kljub povišani članarini članstvo ni padlo. Vsak 7 član je naročnik PV. Pogozdili so okolje okoli Ruške kočje, delno uredili alpinetum, razširili gozdno kamionsko pot preko Sedovca in s tem povezali Mariborsko kočjo, gornjo postajo vzpenjače in Glazuto. Pomagala sta gozdni odsek Ruše in Tovarna dušika Ruše. Povezati bo treba Ruško kočjo in poskrbeti še za zimski promet. Redni podpornik društva je Tovarna dušika. Mnogo so lani investirali v Ruško kočjo, podprli pa so tudi PV s 500 N din in GRS z 200 N din.

Ruško društvo je po svojem načinu dela, po odnosu do planinske kulture, mladine in vzgoje med našimi najuspešnejšimi društvi. Ima tudi delovno foto sekcijo, ki je lani posnela 8 barvnih filmov in pripravlja serijo lastnih predavanj, odsek za varstvo narave in gorskih stražarjev in odsek

za turno smučanje, ki je povzel ime-
nitno tradicijo Pohorskega smuka od
Maribora do Slovenj Gradca. Tesno
sodeluje s PD Zrenjanin, v čemer
daje zgled vsem našim društvom. Mla-
dinski odsek neguje tudi planinsko
leposlovje (tu je začel pesnik Tone
Kuntner, tu Vanč Potrč). Delovni pro-
gram društva za l. 1967 kaže, da de-
lovna vna in navdušenje za planin-
sko stvar nič ne pojema, ampak da
bo še rasla.

T. O.

PD Trbovlje je sklicalo občni zbor dne
27. februarja t. l. v Delavskem domu
in je za predsednika ponovno izvolil
tov. Antona Sternišo. Članstvo je ne-
koliko padlo, sicer pa je delo društva
zadovoljivo potekalo v vseh odsekih.
Število članstva je padlo zaradi povi-
šane članarine, povišanih življenjskih
stroškov in slabe organizacije. Če se
bo slednja izboljšala, bo v l. 1967
lahko nadomestiti 23 % izpada čla-
nstva. Zelo je bil delaven gospodarski
odsek, ki je investirал čez 2 milijona
S din pri prometu blizu 7 milijonov
din. Računajo, da bo promet na koči
narasel, posebno če bo svojo nalogo
izpolnila propaganda. Ta je priredila
vrsto zanimivih predavanj in tudi z
drugimi sredstvi uspešno budila zani-
manje za planinstvo. Mladinci so se
udeležili skoraj vseh mladinskih pri-
reditvev in utrdili zasavski mladinski
odbor. Pionirji so izdali svoje planin-
sko glasilo (Mlade sile), bili so na
Triglavu in drugod, vodila pa jih je
požrtvovalna tov. Lenarčičeva. AO ima
registriranih 9 članov, plezali pa so

štirje, opravili 37 plezalnih vzponov,
med drugim Rumeno zajedo v Koglu
(VI +). V alpinistično šolo so vključili
tudi 4 člane PD Hrastnik. Pohvaliti je
treba delovni pionirski odsek na šoli
Aloja Hohkravta. Z zlato značko je
PZS odlikovala tov. Kostanjška, Sim-
čiča, Šetince, Žnidaršiča, Strnišo, Ško-
brneta in Dularja, sedem planincev pa
je prejelo srebrno odličje. Na občnem
zboru jim je odlikovanje podelil dr.
Franc Golob, predsednik koordinacijs-
kega odbora v Zasavju, ki je zastopal
PZS. Med sklepi občnega zbora zbuja
pozornost visoka številka 1100 članov,
ki jih društvo namerava zbrati v pri-
hodnji poslovni dobi. Možnosti dru-
štva, ki ima lepo število delovnih od-
bornikov, za to ne manjka.

PD Črna na Koroškem je na občni
zbor 9. 3. t. l. privabila 82 članov. Iz
poročila je razvidno, da društvo pri-
soja velik pomen izboljšanju vozne
ceste do koč na Smrekovcu, ki bo
odslej tudi s štajerske strani dostopen
z motornimi vozili. V l. 1966 je stekla
gozdna cesta, ki je povezala Koroško
s štajersko deželo. Gozdno gospodar-
stvo Nazarje je pri tem pokazalo ra-
zumevanje za potrebe koč, ker je s
svojo cesto s savinjske strani prodrla
do »laške« ceste, razširjena laška
cesta pa zdaj omogoča normalen do-
voz prav do koč. V cesto je vložilo
precej denarja tudi društvo. Nova
zeza skrajša pot iz Črne do Ljubnega
za 26 km tj. za celotno razdaljo Črna
—Sleme—Šoštanj. Društvo je uredilo
tudi postojanko Pudgarsko. Javno je

bil pohvaljen tov. Jože Poljanec, ki je
pobral članarino pri 754 članih in
opravil vse naloge markacijskega od-
seka.

PD Domžale. Občnega zbora 14. 2.
t. l. se je udeležilo 57 članov, med
drugimi tudi predsednik občine tov.
Jože Pogačnik, ki je društvu obljubil
vso pomoč. Iz poročil posnemamo:
Nove razmere so društvu močno pri-
zadele. Dograditev depandanse Doma
na Veliki planini je velika naloga pa
tudi vzdrževanje in oskrba v domu
samem pomeni spričo naraščajočega
prometa na Veliki planini za odbor
precejšen problem. Dotrajala je tudi
tovarna žičnica iz Črne, potrebna pri
gradnji in oskrbi. Gospodarske skrbi

PD Gorje je zborovalo 5. 3. t. l. v za-
družnem domu. Društvo deluje od 26.
maja 1929. Pripravljala sta ga še ži-
veči Krišpin Ogris in Franc Razinger.
Pred vojno je gorjanska podružnica
delovala v sredogorju in nižinah, po
vojni pa je prevzelo Planiko pod Tri-
glavom in vzpostavila koč na Doliču.
V lanskem letu je izgubila 80 članov,
tako da šteje 396 članov, 136 mladincev
in 130 pionirjev, skupaj 622 članov.
Tožijo nad mladinskim odsekom, če-
prav imajo nekaj pokazati. Delaven je
bil markacijski odsek, saj ima področ-
je, ki je najbolj uhojeno, naprave na
poteh pa najštevilnejše. Obe postoj-
janki se starata, zato stoji društvo
tudi pred večjimi gospodarskimi pro-
blemi. Vodi ga dolgoletni predsednik
Matija Klinar, tajniške posle pa zve-
sto vrši ves čas Alojz Jan.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE RAZPISUJE NATEČAJ PLANINSKE FOTOGRAFIJE

Za natečaj bodo sprejete samo neobjavljene fotografije. Posameznik lahko pošlje do
10 posnetkov, dimenzije 40/50 cm za črno bele, lahko tudi 40/30 cm, za barvne pa večje
od 18/24 cm.

Opozarjamo:

Na hrbtni strani fotografije navedite naslov fotografije, tekočo številko fotografije in geslo.
V zaprti kuverti pošljite svoj naslov in seznam fotografij po tekočih številkah.

Nagradili bomo 10 fotografij v skupnem znesku 300 000 S din (prva nagrada 60 000 S din,
druga 40 000 S din, tretja 35 000 S din, nato dve nagradi po 30 000 S din, ena 25 000 in štiri
nagrade po 20 000 S din). Razen tega bo PZS več slik še posebej odkupila.

Dostava fotografij: 15. X. 1967 na naslov PZS Ljubljana, Dvorčakova 9, pp. 214/IV.

Izbor fotografij: 30. X. 1967.

Obvestilo o izboru: 15. XI. 1967.

Vrnitev fotografij: 1. III. 1968.

Planinska zveza Slovenije

so deloma vplivale na dejavnost drugih odsekov.

Računajo, da je Dom na Veliki planini obiskalo ca. 15 000 ljudi, 15 % od teh jih je prenočevalo. Promet je znašal 21 689 539 S din, od tega je blizu polovico pritočeno na alkoholnih pijačah. Nekaj prometa sta imeli tudi žičnica in tiskarna. Ker pa so stroški veliki in režija ni majhna, je društvu ostala le majhna vsota za kritje potreb. Propagandni odsek je priredil tri predavanja z diapozitivi, markacijski je v celoti markiral pot s Krivčevega na Volovlek, Kranjski Rak in od tu na Gojsko planino ter postavil nekaj novih kazipotov.

Mladinski odsek ugotavlja, da izgublja mladino, ker ima ta pri tabornikih večje ugodnosti. To se pozna tudi odseku za varstvo narave, ki je za društvo spričlo gospodarjenja za Veliko planino zelo važen.

Za predsednika so izvolili dolgoletnega gospodarja in blagajnika tov. Janeza Lenčka.

PD Ravne na Koroškem. Ob 15-letnici svoje ustanovitve je društvo sklicalo svoj občni zbor v Domu železarjev 25. 2. t. l. O ravnskem društvu sta že l. 1946 razmišljala Ivo Skerlovnik in Ivo Janžekovič, do uresničenja pa je prišlo šele l. 1952 in sicer na vrhu Raduhe, ko so tam ustanovili iniciativni odbor na pobudo znanega planinca in športnika Karla Fanelja. V odboru so bili še Gregor Klančnik, Janez Gorjanc, Franc Telcer, Ivo Dretnik, Ivan Vravnik, Bolti Puh, Barbika Savinc in še nekateri. Nekaj tednov nato se je že vršil ustanovni občni zbor. V pretekli poslovni dobi se je društvo močno ukvarjalo z gospodarskimi problemi postojanke na Naravskih ledinah, manj pa so bili deležni pozornosti drugi odseki. MO ni bil dovolj tesno povezan s šolami, zato je število mladih članov občutno padlo. GS razpolaga s 36 člani z izpitom. V primeri z l. 1964 je padec števila članstva res kočljiv (od 784 na 425), posebno ker je članstvo usihalo tudi od l. 1964 na l. 1965 (od 748 na 644). Markacijski odbor je v preteklem letu zamenjal vse kazipotne table na svojem področju.

Koča na Naravskih ledinah je ustvarila 5 240 000 S din prometa. Iz dobička in iz pomoči sind. odbora železarne in krajevnne skupnosti je društvo opremilo obe spalnici in obnovilo spodnja prostora. Dograjena je bila

drvarnica, igrišče za odbojko in urejena je bila okolica koč. Občni zbor je PZS za odlikovanje predlagal predsednika gospodarskega odseka tov. Pšeničnika, predsednika PD tov. Šisernika, markacista tov. Podmeniška, pohvaljeni pa so bili načelnik MO tov. Vrevh, načelnik GS tov. Šuler in tov. Pirotošek.

PD Gozd – Martuljek. Občni zbor se je vršil 4. 3. t. l. in ugotovil nasproti l. 1965 17 % padec v številu članstva. Vzrok vidi odbor v povišanju članarine, deloma tudi v odselitvi članstva. V preteklem letu so napravili nov most na poti za Ak in omogočili dostop do drugega slapa s tem, da so vklesali stopnice in napeljali vrv. Izleta na Grossglockner se je udeležilo 28 članov, tradicionalne sankške tekme 40, smučarskih tekem pa 30 tekmovalcev. Mladinci so se udeležili Titove štafete s Triglava, Triglavskega smuka, spominske slovesnosti v Vratih in izleta na Grossglockner. MO ima tudi dobre alpiniste, eden med njimi je kandidat za Kavkaz.

PD Medvode. Občni zbor so imeli 15. 3. t. l. ob navzočnosti 130 članov, kar je za to društvo malo. Število članstva je padlo za 14 %, število mladincev pa za 42 %, vsega od 692 na 604. Vzrok vidi odbor v organizacijskih pomanjkljivostih, saj članarina 1000 din na leto ne bi smela imeti takih posledic. Pri vodstvu MO niso imeli srečne roke, zato so konec leta zamenjali načelnika. Upajo, da bo sprememba na delo z mladino ugodno vplivala.

Dom v Tamarju je obiskalo 950 medvoških članov, med drugim je tu priredil »Color« svoj piknik, tu je bila vsa osemletka iz Preske (600 učencev). Propagandna komisija je priredila 7 predavanj, skrbela za reklamne omare in za reklamo Slavkovemu domu ter tako pomagala odboru, ki je imel vrsto gospodarskih problemov. Zakupnika Slavkovega doma sta brez dovoljenja društva začela s prezidavami brez gradbenega dovoljenja in nista izpolnjevala pogodbe z društvom, finančni odsek občine Šiška pa je terjal izplačilo prometnega davka, ki ga je bilo društvo dotlej oproščeno. Na intervencijo predsednika občine je bila terjatev znižana za polovico, vendar društvo stiske s tem še ni rešeno, ker ima obveznosti do prejšnjih zakupnikov. Društvo bi rado elektrificiralo Dom

v Tamarju, čemur pa se je uprl Zavod za spomeniško varstvo SRS, češ da bi bil izvir Nadiže z zajetjem bistveno prizadet, drugi pa sodijo, da bi ob suši izvir zaradi tega sploh presahnil. Tudi intervencija Vojno-gradjevinke direkcije iz Zagreba ni pomagala. Gozdno gospodarstvo Bled je odreklo napeljavo iz Planice, ker bi preveč trpel zaščitni gozd, ki ga le s težavo ohranjajo. V pošteb bi torej prišel samo kabel, ta pa bi stal 20 milijonov S din. Na ponovne intervencije sta občina in GG Bled pristala na drogove in s tem na »avtocesto« pod njimi. Medtem ko je imel Dom v Tamarju prej stalno izgubo, je letos izkazal 1 309 000 S din čistega dohodka, obremenili pa so ga še z amortizacijo 1 109 380 din. Pri prometu 7 809 000 S din je to lep gospodarski napredek in uspeh. Promet s hrano ima upravnica priljubljena alpinistična mama Mima Breznik v svoji režiji.

Nova zakupnica Slavkovega doma se drži pogodbe in oddaja mesečno zakupnino S din 250 000. Društvo ga je že skoraj izpustilo iz rok, zdaj pa kaže, da bo odbor zakupu kos.

AO ima 5 članov. Imel je 17 vaj na Turncu, bili so v Treh Cinah, opravili 19 zimskih vzponov in 49 letnih vzponov. Naveza Janez Duhovnik in Jože Hočvar je zabeležila ponovitve nekaterih najtežjih smeri v naših Alpah, pa tudi prvenstvo v Temenu Rjavine ocenjeno s IV, V in VI (A₂).

PD Ptuj je zborovalo 23. 1. t. l. v veliki občinski dvorani. PD Ptuj deluje 13 let in se je razmeroma uspešno borilo s svojimi posebnimi in skupnimi planinskimi težavami. Kljub temu je v l. 1966 izgubilo precej članstva, saj je padlo od 361 na 230. Odbor ugotavlja, da temu ni kriva samo povišana članarina, ampak tudi sprememba razmer, zaradi katerih peša zanimanje za društveno življenje (lastna vozila idr.). Duša organizacijskega dela je bila tov. Hermina Misotičeva, ki je skrbela za vse, posebej pa še za mladino. Vsak mesec so priredili po en izlet, markirali so pot na Donačko goro in jo opremili z vpisno knjigo in žigom, organizirali so zbor mladinskih načelnikov štajerskih PD, proslavili so Dan borca in se udeležili raznih lokalnih akcij in priredili »izlet v neznano« in sicer na Goro Oljko, pozimi pa so mladinci smučali na Golteh. Društvu gre zelo na roko podjetje »Poetovia«, tov. Pinaži pa se ima zahvaliti za propagandno okence.

INTERTRADE

**podjetje
za mednarodno
trgovino**

LJUBLJANA

- Pospeševanje zunanjetrgovinske izmenjave. Posredovanje pri izvoznih in uvoznih poslih
- Posredovanje in organizacija izvoza industrijske opreme, investicijskih del in storitev ter industrijske kooperacije
- Mednarodna trgovina in finansiranje izvozno-uvoznih poslov
- Brokeri za nakup in prodajo plovnih objektov
- Zastopstvo inozemskih trdk v Jugoslaviji in jugoslovanskih podjetij v inozemstvu

CENTRALA: INTERTRADE, Ljubljana, Titova cesta 1/III
PREDSTAVNIŠTVA V JUGOSLAVIJI: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA
PREDSTAVNIŠTVA IN PODJETJA V INOZEMSTVU:

SEVERNA AMERIKA	— New York
JUŽNA AMERIKA	— Bogota
INDIJA	— New Delhi, Bombay, Madras in Calcutta
ZAR	— Cairo, Alexandria
ČSSR	— Praga

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

NAS NOVI PROIZVOD

hladno oblikovani jekleni profili za finalizacijo proizvodov metalopredelovalne industrije. Izdelujejo se iz tople in hladno valjanih trakov. Bazna jekla za HOP so mehka (npr. Č. 0146), nizko ali visoko legirana, odporna proti koroziji in atmosferskim vplivom, ali specialna jekla

C PROFILI
L PROFILI
U PROFILI
KOTNI PROFILI
ROLETNI PROFILI
OMEGA PROFILI

HOP predstavljajo napredek v tehnologiji oblikovanja zelo kompliciranih profilov, so popoln proizvod, ki omogoča oblikovanje vseh vrst in poceni konstrukcijske izvedbe

Železarna Jesenice

JESENICE NA GORENJSKEM, TELEFON 82-244, TELEX 31-196

LESNINA LJUBLJANA

Ljubljana, Titova 97

prodaja sodobno
in kvalitetno pohištvo vseh vrst:

spalnice
kuhinjsko opremo
kombinirane sobe
lesno galanterijo
delovne kabinete
gostinsko pohištvo
sedežno pohištvo
preproge

Za opremo vsakovrstnih notranjih prostorov se obračajte vedno na renomirano podjetje **LESNINA LJUBLJANA**, ki vam je vsak čas na razpolago s pojasnili in nasveti

